

Hit, men ikke lenger?

En studie av sivilsamfunnsmotstand mot kanadisk gruvedrift i El Salvador

Elisabeth Bjønnes

Samfunnsgeografi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo 2013

© Elisabeth Bjønnes

2013

Hit, men ikke lenger? En studie av sivilsamfunnsmotstand mot
kanadisk gruvedrift i El Salvador

Elisabeth Bjønnes

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: OKPrintShop

Forord

Denne oppgaven hadde vanskelig latt seg gjennomføre uten alle informantene som velvillig har delt sine erfaringer. *¡Gracias todos por compartir sus historias!* En stor takk rettes til Héctor, som har vært til ubeskrivelig stor hjelp i El Salvador. *¡Gracias por haberte tomado el tiempo para platicar, discutir y enseñarme la complejidad de la lucha!* Tusen takk til veileder Kristian Stokke for nyttige innspill, motivasjon og inspirerende veiledninger. Feltpartner Marit, det var vanvittig godt å kunne ringe deg når ting gikk galt i felt! Takk også til resten av klassekameratene for et herlig klassemiljø, klasseturer og klassefester. Til sist, en stor takk rettes til mamma, pappa og Trude for gjennomlesing av oppgaven og kritiske spørsmål. Det settes enormt pris på!

Elisabeth

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD	III
FORKORTELSER	VII
ORDLISTE	VII
1. INNLEDNING.....	1
PROBLEMSTILLING OG FORMÅL MED OPPGAVEN	2
OPPGAVENS DISPOSISJON.....	3
2. METODISK TILNÆRMING OG ETIKK	5
METODISK TILNÆRMING: KVALITATIV CASE-STUDIE MED INTERVJU OG OBSERVASJON.....	5
Valg av metoder	6
Etikk og forskers rolle i kvalitativ metode.....	7
FELTARBEIDET: PRODUSERE DATAMATERIALE	7
Valg av case og tilgang til felt	7
Etablering av kontakt i felt: nøkkelpersoner, portvakt og valg av informanter	8
Utvalget	10
Informert samtykke	11
Intervjuguide og forberedelse til intervjuer	11
Gjennomføring av intervjuene.....	12
Transkribering.....	14
ANALYSE: FORHOLDET MELLOM TEORI OG EMPIRI	15
Produksjon av data: tolkning av informasjon og koding.....	16
Spesielle opplevelser i felt; frykt og forståelse.....	17
Anonymisere enkeltpersoner, men ikke sted.....	18
Forlate felt	19
OPPSUMMERING: VALIDITET OG RELIABILITET	20
3. TEORETISK RAMMEVERK.....	21
SIVILSAMFUNN.....	21
Tidlige røtter – klassisk tankegang og marxisme	22
Kollektiv handling og konfliktpolitikk	23
Sosiale bevegelser	24
HVORDAN ØVE INNFLYTELSE?.....	26
<i>Interne faktorer: bevegelsers egen kapasitet og makt.....</i>	<i>27</i>
Ressurser	27
Fellesskap og identitet eller stort og fragmentert?	27
Egnede nettverk og organisasjoner – nasjonalt og internasjonalt	29
Konfliktrepertoar og strategier	31
<i>Eksterne faktorer: politiske mulighetsstrukturer.....</i>	<i>34</i>
Politiske mulighetsstrukturer.....	35
Handlingsmuligheter og allierte.....	35
Tilgang til politisk sfære og undertrykkelse i ulike regimer	36
Demokratiske regimer og sivilsamfunn	37
Definisjoner av demokrati og koblinger til sivilsamfunn	37
Sivilsamfunn og demokrati: gjensidig forsterkende	40
Overnasjonalitet	41
Massemidier.....	41
FRA PROTEST TIL POLITIKK?	42
OPPSUMMERING.....	43
4. BORGERKRIG, DEMOKRATISKE ÅPNINGER OG FRIHANDEL	44
HISTORISK OVERBLIKK.....	44
DEMOKRATISK START	45
Politisk system i dagens El Salvador.....	45
Politiske partier.....	46
SAMFUNNSMESSIGE UTFORDRINGER	47
Økonomi.....	47
Geografi og naturressurser	47
Kriminalitet, vold og ungdomsgjenger.....	50

Frihandelsavtaler og gull.....	50
Pacific Rim og El Dorado-prosjektet	51
Miljøvennlig eller ikke?	52
5. HVORFOR ER DET KONFLIKT?	54
UTVINNING AV GULL.....	54
SAMFUNNSUTVIKLING OG JOBBGENERERING.....	56
AKTØRER I KONFLIKTEN	57
«FRAMING» AV MOTSTAND: HVA SLAGS TYPE KONFLIKT, OG FOR HVEM?	60
Levekår: «sin agua no hay vida!».....	61
En kamp for miljøet	61
Menneskerettigheter	62
Anti-globalisering, suverenitet og demokrati.....	66
MANGE IDENTITETER: FELLES FORMÅL OG SOLIDARITET	68
OPPSUMMERING.....	69
6. KAPASITET OG MULIGHETER TIL POLITISK INNFLYTELSE.....	71
POLITISK HANDLINGSROM OG TIDLIG LOBBYVIRKSOMHET.....	71
Formelt demokrati i El Salvador.....	74
Mangelfull informasjon og motstand fra statlig hold.....	76
FREMVOKSENDE SOSIAL BEVEGELSE.....	78
Informasjonsspredning og bevisstgjøring.....	78
Utfordringer: fattigdom, analfabetisme og knappe ressurser	81
GRUVEMOTSTANDSBEVEGELSENS STRATEGIER I DAG.....	83
<i>Protest og massemobilisering.....</i>	<i>83</i>
Frykt og avskrekkelse i lokalsamfunnet.....	86
Pacific Rim: splittelse, uro og frykt i samfunnet	87
Fragmentert eller en samlet sosial bevegelse?.....	89
Opplevde åpninger i politiske mulighetsstrukturer.....	90
<i>Fortsatt lobbyvirksomhet og allierte i politikken.....</i>	<i>91</i>
Media.....	94
SKALA-POLITIKK OG INTERNASJONAL KOORDINERING	95
Latinamerikansk samarbeid	95
Salvadoransk suverenitet?	97
OPPSUMMERING.....	99
7. HVA HAR GRUVEMOTSTANDSBEVEGELSE OPPNÅDD?.....	101
INNFLYTELSE PÅ POLITISKE BESLUTNINGER	101
LANGTIDSEFFEKTER: ØKT POLITISK DELTAGELSE OG DEMOKRATISK UTVIKLING.....	103
Internasjonal oppmerksomhet.....	104
VEIEN VIDERE	106
Fokus mot internasjonalt nivå?.....	109
SISTE UTVIKLING	110
OPPSUMMERING.....	110
8. HIT, MEN IKKE Lenger?.....	112
Hvordan identifiserer aktørene fra sivilsamfunnet seg med konflikten?.....	112
Hvilke muligheter og begrensninger finnes for at den sosiale bevegelsen skal kunne ha politisk innflytelse, og hvilke strategier benyttes?	113
I hvilken grad har de klart å påvirke politiske beslutninger og/eller bidratt til endring i politisk kultur og demokratisk utvikling?	115
KONKLUDERENDE BEMERKNINGER.....	116
REFERANSER.....	117
VEDLEGG 1: LISTE OVER INFORMANTER.....	123
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE (SPANSK OG NORSK).....	125

Forkortelser

ADES	Asociacion de Desarrollo Economico y Social
ARENA	Alianza Republicana Nacionalista
ASIC	Asociación Amigos de San Isidro Cabañas
CAFTA	Central American Free Trade Agreement
CDI	Canadian Direct Investment
CEICOM	Centro de Investigación sobre Inversión y Comercio
CIS	Centro de Intercambio y Solidaridad
CISPES	Committee in Solidarity with the People of El Salvador
CRIPDES	Asociación Para el Desarrollo de El Salvador
CSJ	Corte Suprema de Justicia
DUI	Documento Único de Identidad
ECLAC	Economic Comission for Latin America and the Caribbean
FESPAD	Fundación de Estudios para la Aplicación del Derecho
FDI	Foreign Direct Investment
FMLN	Frente Farabundo Martí por la Liberación Nacional
ICA	Indice de Calidad General de Agua
ICSID	Internasjonal Center for Settlement of Investment Disputes
ILO	Den internasjonale arbeidsorganisasjonen
MESA	La Mesa Nacional Frente a la Minería Metálica (La Mesa)
MARN	Ministerio de Medio Ambiente y Recursos Naturales
MINEC	Ministerio de Economía
MUFRAS-32	Movimiento Unificado Francisco Sánchez 1932
M4	The Mesoamerican Movement Against the Extractive Mining Model
NGO	Non-governmental Organization (Ikke-statlig organisasjon)
NSD	Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste
TSE	Tribunal Supremo Electoral
UCA	Universidad Centroamericana José Simeón Cañas
UNES	Unidad Ecológica Salvadoreña
PDDH	Procuraduría para la Defensa de los Derechos Humanos

Ordliste

Batucada	Trommegruppe
Caminata	<i>Walk</i> , *demonstrasjon
Comunidad	Lokalsamfunn
Demonstración	Demonstrasjon
Gringo	Nordamerikaner (ofte negativt ladet)
La lucha	Kampen
La matanza	Drapet
Ley del Medio Ambiente	Miljøloven
Ley de Acceso a la Información Pública	Lov om tilgang til offentlig informasjon
Marchas	<i>Walk</i> , *demonstrasjon
Podemos vivir sin oro, pero no sin agua!	Vi kan leve uten gull, men ikke uten vann!
El dinero compra a los políticos, pero nuestro pueblo no se vende!	Penger kjøper politikerne, men landsbyen vår lar seg ikke kjøpe!

1. Innledning

De invaderer oss. De kommer hit hvor vi alltid har bodd og levd for å utvinne ressursene våre og dra. Hvorfor? For å bli enda rikere! Gruvedrift påvirker helse, jordbruk og menneskers hverdag fordi det forurensrer vannet. Dette er det mest perverse i gruveindustrien. (Daniel, intervju 20.07.12)

Fokuset i denne oppgaven er sivilsamfunnsmotstand mot transnasjonale selskaper. Mer spesifikt vil oppgaven ta for seg hvordan sosiale bevegelser protesterer mot gruverdrift og hvilke muligheter som finnes for innflytelse i politikken.

I dagens internasjonale samfunn finnes en rekke eksempler på transnasjonale selskaper som utvinner ressurser som metaller, olje eller skog på tvers av landegrenser, særlig i land som er mindre utviklet. Nær sagt hele profitten forsvinner med de transnasjonale selskapene og lokalsamfunnene sitter tilbake med en betydelig mindre gevinst og store ødeleggelser på natur og miljø (Anderson, Pérez-Rocha & Dreyfus 2011). Denne type ressursplyndring er en ny form for imperialism som begynte på 1960- og 1970-tallet som Harvey (2003) kaller «accumulation by dispossession», eller akkumulasjon gjennom frarøvelse. Kort sagt vil det si at noen gjør seg rike ved å frarøve andre deres ressurser. Lokalsamfunn, urfolk og bønder blir ofte rammet og slik ressursplyndring har ført til voldelige sammenstøt flere steder (Gordon & Webber 2008).

Blant annet har kanadiske gruveselskap siden 1990-tallet økt sine investeringer i Sør- og Mellom-Amerika, hvilket har ført til store sosioøkonomiske endringer og konflikter (Clark 2002). Siden 2000-tallet har konflikter over ressursutvinning i økende grad blitt behandlet i internasjonale tvisteløsningsorganer, med transnasjonale selskaper som saksøkende parter (Anderson, Pérez-Rocha & Dreyfus 2011). *Internasjonal Center for Settlement of Investment Disputes* (ICSID), organisert under Verdensbanken, var i 2011 det mest brukte tvisteløsningsorganet med 137 pågående saker. Av disse var 43 saker relatert til olje, gass eller gruverdrift. Denne saksøkingstrenden er i stor grad rettet mot land i Latin-Amerika, og av saker knyttet til utvinningsindustrien er 58 prosent rettet mot denne regionen. Gruveprosjekter, konflikter og internasjonale tvister har ført til massive protester fra lokalbefolkninger i mange latinamerikanske land som ser sine liv truet (Anderson, Pérez-Rocha & Dreyfus 2011).

El Salvador er et land med slike problemer. Det kanadiske gruveselskapet Pacific Rim satte i gang leteprosesser etter gull i El Salvador i 2002 med hensikt å utvinne metallet. Pacific Rim fikk imidlertid ikke tillatelse til å starte utvinningsprosessen, og dette førte til at selskapet gikk til søksmål mot den salvadoranske staten via ICSID-apparatet. Det kanadiske selskapet, ICSID, den salvadoranske staten og den sosiale bevegelsen som protesterer mot gruvedrift er viktige aktører i konflikten. Gruvemotstandsbevegelsen har vært organisert siden 2004, og har etter hvert blitt svært variert sammensatt av ulike organisasjoner og deltagere. Formålet med oppgaven er å forstå hvorfor folk engasjerer seg i denne konflikten, hvilke muligheter og hindringer som er tilstede for innflytelse og hva gruvemotstanderne har oppnådd så langt.

Problemstilling og formål med oppgaven

Med dette som bakgrunn er oppgavens overordnede problemstilling som følger:

Hva kjennetegner den sosiale bevegelsen mot gruvedrift i El Salvador, hvilke muligheter for politisk innflytelse finnes og hva har den oppnådd så langt?

Denne problemstillingen er tre-delt og kronologisk oppbygd. Det er spesielt den andre delen om muligheter for innflytelse som vil være i fokus. Det vil studeres den politiske- og samfunnsmessige konteksten gruvemotstandsbevegelsen handler innenfor og hvilke valg som tas som følge av dette. For å kunne besvare dette er det nødvendig å ta et steg tilbake og forstå de indre kreftene i den sosiale bevegelsen, som hvorfor deltagerne betrakter dette som en viktig konflikt, og hvorfor det er meningsfullt å ta del i kampen. Følgende underproblemstilling omkring den sosiale bevegelsens natur vil derfor belyses i det første analysekapittelet:

Hvordan identifiserer aktørene fra sivilsamfunnet seg med konflikten?

Hensikten med denne underproblemstillingen er å forstå hva som er bakgrunnen for at mennesker engasjerer seg i konflikten. Dette vil belyse hvorfor det er konflikt i utgangspunktet og fungere som grunnlag for å besvare hvilke muligheter som finnes.

I det andre analysekapittelet rettes fokuset mot dette, og den neste underproblemstillingen er derfor:

Hvilke muligheter og begrensninger finnes for at den sosiale bevegelsen skal kunne ha politisk innflytelse, og hvilke strategier benyttes?

Det vil fokuseres på begrensninger og muligheter som interne faktorer hos den sosiale bevegelsen, og som eksterne faktorer i den samfunnsmessige konteksten de handler innenfor. Det er i denne sammenheng interessant å forstå hvilke strategier den sosiale bevegelsen benytter for å klare å ha innflytelse på politikken rundt gruvedrift og ressursutvinning avhengig av de ulike muligheter og begrensninger som finnes.

Den tredje underproblemstillingen følger som et naturlig oppfølgingsspørsmål fordi det er interessant å se hva gruvemoststandsbevegelsen faktisk har oppnådd:

I hvilken grad har de klart å påvirke politiske beslutninger og/eller bidratt til endring i politisk kultur og demokratisk utvikling?

Oppgaven illustrerer et *case* av hvordan lokal folkelig motstand mot transnasjonale selskaper foregår. Det belyses hvordan sivilsamfunnet tar i bruk tilgjengelige politiske rom i en demokratisk kontekst. El Salvador er kun ett av flere land som står overfor konflikter knyttet til naturressursutvinning, og det er med denne oppgaven ønskelig å bidra til mer fokus på denne type samfunnsutfordringer.

Oppgavens disposisjon

Etter dette innledningskapittelet følger et metodekapittel. Det vil fremkomme at dette er en kvalitativ studie hvor data hovedsakelig er produsert under intervjuer foretatt gjennom feltarbeid i El Salvador. Det vil redegjøres mer utfyllende for hvordan arbeidet med oppgaven har foregått, hvordan data er produsert og hvilke utfordringer som har vist seg underveis i prosessen. Ved å gjøre metodiske og etiske refleksjoner rundt utviklingen i oppgaven vil oppgavens troverdighet forsterkes.

Videre følger teorikapittelet. Det vil fremkomme at teorier om sivilsamfunn, sosiale bevegelser og demokrati legger grunnlaget for det analytiske rammeverket oppgaven bygger på. Det er i stor grad benyttet kilder som Della Porta og Diani (2006), Tilly og Tarrow (2007), Tarrow (2011) og Edwards (2009) for å forstå sosiale bevegelser og konfliktpolitikk. Disse viser at det ikke er mulig å studere protester og politikk i gaten uten å se det i sammenheng med institusjonell politikk. Videre formidles det at det ikke er mulig å isolere det som skjer i én økonomi og politikk fra en annen. Sosiale bevegelser kan kun forstås *relasjonelt*. Begrepene konfliktpolitikk, politiske mulighetsstrukturer og demokrati vil være sentrale. Kilder som Harriss, Stokke og Törnquist (2004), Törnquist, Webster og Stokke (2009), Grugel (2002) og Carothers (2002) har lagt grunnlaget for å forstå sammenhengen mellom sivilsamfunn

og den demokratiske konteksten de opererer i. Tradisjonelle definisjoner av demokrati, som vektlegger formelle aspekter som gjennomføring av valg og eksisterende institusjoner, vil problematiseres. Det vises at bedret folkelig representasjon og sivilsamfunnsdeltagelse er nødvendig for demokratiet. I kapittelet fokuseres det i stor grad på hvilke begrensninger og muligheter for innflytelse som finnes for sosiale bevegelser, før det til sist sies noe om hva sosiale bevegelser kan oppnå.

I Kapittel 4 vil det gis et kort historisk overblikk og nødvendig bakgrunnsinformasjon for å forstå dagens El Salvador og konflikten rundt gullgruver, og dermed analysen i de tre påfølgende kapitlene. Hovedsakelig gjelder det informasjon om borgerkrigen, den demokratiske åpningen, samt samfunnsmessige utfordringer i dagens El Salvador, som skjev fordeling, knappe ressurser, kriminalitet og frihandelsavtaler. I dette kapittelet benyttes kilder som Almeida (2008), CIS (2012b) og Velásquez Carrillo (2009).

Videre følger Kapittel 5, det første analysekapittelet med fokus på å besvare den første underproblemstillingen. Det vil fremkomme hvorfor dette er en konflikt i utgangspunktet og hvem de viktigste aktørene er. Deretter vil det fokuseres på hvordan aktørene fra sivilsamfunnet identifiserer seg med denne konflikten. Begrepene sosiale bevegelser og konfliktpolitikk fra teorikapittelet vil plukkes opp i dette kapittelet, og lede frem til neste analysekapittel.

I Kapittel 6 blir det sett nærmere på den andre underproblemstillingen og hovedfokuset for analysen. Hvilke muligheter for politisk innflytelse som finnes for den sosiale bevegelsen vil studeres i lys av begreper fra teorikapittelet. Muligheter og begrensninger slik de oppleves av deltagere fra gruvemoststandsbevegelsen vil diskuteres, og det vil underveis presenteres hvilke strategier som brukes avhengig av dette.

Deretter følger Kapittel 7, hvor den sosiale bevegelsens faktiske politiske innflytelse og påvirkning på demokrati og politisk kultur vil belyses. De tre analysekapitlene bygger på datamaterialet som er samlet inn under feltarbeidet og analyseres i lys av det teoretiske rammeverket fra Kapittel 3.

Oppgaven avsluttes med en oppsummering av analysen og konklusjon i Kapittel 8. Kapittelet gir først et kortfattet sammendrag av oppgaven ved å repetere underproblemstillingene og besvare disse, før konklusjonen og svar på hovedproblemstilling formuleres.

2. Metodisk tilnærming og etikk

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for arbeidet med masteroppgaven. Hovedsakelig vil fokuset ligge på tiden i felt, men idéer og tanker som preger oppgaven er formet både lenge før og lenge etter feltarbeidet pågikk. Da jeg leste metodebøkene tenkte jeg at mye var selvfølgeligheter og vanlig folkeskikk – og mye *er* det. Disse bøkene har allikevel vært til god hjelp gjennom hele prosessen; fra forberedelse av intervjuer og oppmuntring etter ikke fullt så vellykkede intervjuer, til behandling av data, analyse og selve skriveprosessen i etterkant. Jeg vil reflektere rundt disse prosessene, og underveis diskutere metodiske utfordringer og vanskelige situasjoner jeg har støtt på i prosessen. Det vil fremkomme hvordan jeg har reflektert over relasjoner til informanter og opplevelser av situasjoner. Alle disse prosessene har vært viktige for å produsere data som ligger til grunn for denne oppgaven. Kapittelet bærer preg av å være et samspill mellom egne refleksjoner om arbeidet med masteroppgaven og gode formuleringer av kloke mennesker som har skrevet ned det mange tenker.

Metodisk tilnærming: kvalitativ case-studie med intervju og observasjon

Valg av metode avgjøres blant annet av formålet med forskningen. Kvantitativ forskning søker å generalisere fra et mindre til et større utvalg slik at man kan identifisere mønstre, prøve å forbedre teorier og eventuelt predikere fremtidige utfall av lignende tilfeller. Kvalitativ forskning derimot søker dybdeforståelse og betydning, samt å fremheve prosesser som ikke kan måles i form av utbredelse og antall. Det finnes en rekke formål knyttet til kvalitativ metode, blant annet å gi stemme til svakere grupper, tolke historiske og kulturelle viktige fenomen og tolke prosesser i den samfunnsmessige konteksten de foregår i. Problemstillingen og forskningsspørsmålene vil naturligvis formes som følge av hensikten med oppgaven, og utforming av spørsmålene vil indikere hva slags metode som er egnet (Hay 2010, Ragin & Amoroso 2011, Thagaard 2009).

Jeg har valgt å gjennomføre denne masteroppgaven med en kvalitativ metodologisk tilnærming. Dette er hovedsakelig som følge av oppgavens formål, som er å forstå sivilsamfunnsmotstanden mot transnasjonale selskaper og gruvedrift i El Salvador. Jeg ønsker å få dypere innsikt i nettopp dette konkrete tilfellet av sivilsamfunnsmotstand, samt å forstå kompleksiteten og detaljene i prosessene rundt. Den salvadoranske konteksten er derfor helt sentral for å forstå samfunnsprosessene

rundt mobiliseringen. Følgelig bærer problemstillingen preg av å etterspørre forståelse rundt dette konkrete tilfellet.

Dette er et eksempel på konflikter rundt transnasjonale selskapers naturressursutvinning, et fenomen som finnes flere steder. I kvalitativ forskning studeres ofte generelle prosesser, strukturer eller samfunnsfenomen ved bruk av eksempler på slike; *case*. Casestudier er undersøkelser av ett eller flere case hvor forskeren analyserer mye informasjon om enhetene, eller casene, som studien omfatter og søker å forklare hvert enkelt tilfelle (Hay 2010, Thagaard 2009). Denne oppgaven er et casestudie av konflikten rundt transnasjonal metallgruvedrift i El Salvador og sivilsamfunnsmotstand mot dette. Jeg ønsker med oppgaven å bidra til økt fokus på denne type problematikk.

Valg av metoder

Kvalitativ metode har mange tilnærmingsmuligheter, der intervju og observasjon er de mest brukte metodene. Formålet med intervju er å få omfattende og fyldig informasjon om hvordan mennesker opplever situasjoner og om deres synspunkter og perspektiver på ulike temaer. Observasjon betyr at forskeren oppholder seg blant personene hun studerer og iakttar atferd og samspill. Observasjon kontekstualiserer og komplementerer derfor informasjon fra intervjuer (Hay 2010, Thagaard 2009).

Jeg vurderte intervju som den best egnede metoden fordi interessen i oppgaven er å studere muligheter til politisk innflytelse. Hvordan dette oppleves av de som ønsker tilgang til den politiske arena har det da vært nødvendig å forstå. Et annet mål er å forstå hvilke strategier disse menneskene benytter for innflytelse. Mange av kanalene inn i politikken er usynlige, og kunnskap om disse kan best oppnås gjennom intervju. I tillegg har jeg til en viss grad vært observatør. Det har vært nyttig å observere hvordan den sosiale bevegelsen arbeidet og deres daglige virke ved å være tilstede i møter, i demonstrasjoner på gaten, i deres kontorlokaler. Jeg har som forsker ikke vært deltagende i særlig stor grad. Jeg har vært tilstede i flere situasjoner der den sosiale bevegelsen har foretatt sitt daglige virke, men min deltagelse har vært begrenset til for eksempel: «kan du holde denne plakaten litt?».

Som et supplement til observasjon og intervju brukes ofte analyse av foreliggende tekster, for eksempel offentlige dokumenter eller private brev (Thagaard 2009). Gjennom mennesker jeg har møtt i felt har jeg fått tilgang til dokumenter som

det ellers ville vært vanskelig å ta tak i, for eksempel papirdokumenter fra sivilsamfunnsorganisasjonene eller avisutklipp av artikler som ikke finnes på internett. Jeg har i tillegg benyttet lettere tilgjengelige dokumenter på internett som for eksempel artikler fra nettaviser, hjemmesider og visuelle kilder som dokumentarer.

Etikk og forskers rolle i kvalitativ metode

Når studiet innebærer direkte kontakt mellom forsker og informanter, etableres relasjoner i felt som er avgjørende for kvalitet på datamaterialet og som innebærer en rekke etiske utfordringer (Thagaard 2009). I tillegg hevder Hay (2010) at all observasjon til en viss grad er deltagende, fordi forskeren fysisk er til stede. Det er derfor viktig å anerkjenne sin egen posisjon som forsker; man kommer aldri tomhendt inn i felt, men med egne verdier og subjektivitet. I kvalitativ forskning, der man gjør intervjuer, er det spesielt vanskelig å være objektiv, og derfor ekstra viktig å være bevisst på sin subjektivitet og posisjonalitet. Ved hele tiden å reflektere kritisk rundt spørsmål man stiller, tanker man tenker, hvordan man tolker svarene man får og opplevelsene man har, vil forskeren være bedre i stand til å forstå dette på en vitenskapelig måte (Cloke 2004, Hay 2010, Thagaard 2009). Underveis i kapittelet reflekterer jeg rundt etikk og min rolle som forsker, da dette er viktig gjennom hele prosessen. På forhånd meldte jeg prosjektet mitt inn hos Personvernombudet for forskning hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD 2012) og har gjennom prosjektet fulgt etiske retningslinjer derfra, for best mulig å kunne ivareta informantenes integritet.

Feltarbeidet: produsere datamateriale

Valg av case og tilgang til felt

Min akademiske interesse ligger spesielt innenfor politisk geografi og temaer som sivilsamfunn og demokrati. Jeg har en stor interesse for Latin-Amerika og det spanske språket. Det var derfor naturlig å se den veien i forbindelse med å velge *sted* for masteroppgaven, et sted hvor spørsmål omkring demokrati og sosial mobilisering er relevant. I mars 2012 var jeg frivillig valgobservatør for Senter for utveksling og solidaritet, *Centro de Intercambio y Solidaridad* (CIS), i forbindelse med parlaments- og ordførervalget i El Salvador. CIS er en salvadoransk-amerikansk organisasjon som

for niende gang organiserte valgobservasjon (CIS 2012b). Vi besøkte CIS-finansierte prosjekter og institusjoner som arbeider for utvikling, rettferdighet og verdighet, blant annet *Movimiento Unificado Francisco Sánchez 1932* (MUFRAS-32), som er aktør i den sosiale bevegelsen mot gruvedrift. Jeg hadde på forhånd hørt om konflikten rundt gruveprosjektene og vurdert dette som mulig prosjekt for masteroppgaven. Besøket hos MUFRAS-32 bekreftet tankene mine om dette som et spennende prosjekt, og jeg opprettholdt kontakt med en MUFRAS-aktivist som skulle vise seg å bli en nøkkelperson.

Konflikten har flere parter, deriblant det kanadiske gruveselskapet Pacific Rim og den salvadoranske staten, i tillegg til det internasjonale tvisteløsningsorganet under Verdensbanken. Disse aktørene vil være viktige også i denne oppgaven, men forskningsobjektet og fokus er gruvemotstandsbevegelsen som protesterer mot transnasjonale selskaper, metallutvinning og mer spesifikt Pacific Rim i dette konkrete tilfellet.

Dataproduksjon er hovedsakelig gjort i løpet av den andre turen til El Salvador, fra juni til august 2012. Da jeg kom tilbake møtte jeg MUFRAS-aktivisten allerede første uken for en uformell samtale. Han fortalte om siste utvikling, kontekstualiserte konflikten og tipset om flere personer jeg burde snakke med slik at jeg raskt fikk satt i gang. I løpet av hele feltarbeidet arbeidet jeg tett sammen med nøkkelpersonen gjennom nesten daglige samtaler og diskusjoner. Han kom med innspill og idéer og hjalp meg å forstå konflikten.

Etablering av kontakt i felt: nøkkelpersoner, portvakt og valg av informanter

Informanter velges gjerne bevisst med tanke på deres bakgrunn eller relevante relasjon til temaet. Det skal alltid være frivillig å delta, og informantene skal vite hva deltagelse innebærer. Det kan være strategisk å etablere kontakt med sentrale personer i miljøet man vil studere som kan fungere som «portvakter». En portvakt er en person som har myndighet til å åpne eller blokkere tilgangen til en organisasjon eller et miljø (Hammersley & Atkinson 2007, Hay 2010, Thagaard 2009). Nevnte nøkkelperson har fungert som portvakt for min inntreden i feltet. Han er en respektert person innenfor den sosiale bevegelsen og har et stort nettverk. Han hjalp meg til å få oversikt over hvem det var hensiktsmessig å snakke med. Jeg ønsket å benytte snøballmetoden, som er en måte å rekruttere informanter i kvalitativ metode. Det betyr å begynne med et

lite utvalg informanter, som anbefaler andre å snakke med videre til utvalget blir stort nok. Jeg ønsket å benytte denne metoden fordi jeg ikke ville være avhengig av kun én person for å komme i kontakt med mennesker, da dette kan påvirke utvalget (Hay 2010). Etter å ha fått kartlagt viktige personer i sivilsamfunnet vurderte jeg hvem det var ønskelig å intervju. Jeg kontaktet disse og avtalte intervjuer tidlig i feltarbeidet. Da informanter anbefalte aktuelle personer å snakke med, viste det seg ofte at jeg allerede hadde intervjuet eller avtalt intervju med disse. Det bekreftet at nøkkelinformanten var en person med relevante kontakter og til stor hjelp for å få oversikt over og tilgang til den sosiale bevegelsen. Thagaard (2009) hevder at forskeren i mange studier blir tatt velvillig i mot i felt og at informanter synes det er positivt å møte noen som er interessert i å lære av dem. Dette stemmer i høy grad med hva jeg opplevde. De aller fleste informanter delte velvillig informasjon og uttrykte glede over at jeg ønsket å høre deres historier og skulle skrive om temaet. Allikevel var noen personer vanskelige å få tak i – enten fordi de var veldig opptatte eller fordi de var skeptiske til en «ung, utenlandsk kvinne» som ønsket å gjøre intervju. Nøkkelinformanten foreslo i disse tilfellene at han kunne presentere meg og mitt prosjekt ved å sende en epost og spørre om det var greit at jeg ringte for å avtale intervju. Dette var vellykket ved samtlige anledninger og gjaldt særlig personer med lederroller i organisasjoner eller institusjoner med hovedsete i hovedstaden San Salvador. Selv om nøkkelinformanten var en viktig portvakt, var jeg hele tiden oppmerksom på at feltarbeidet ikke skulle bli farget av kun hans synspunkter eller være for avhengig av ham. Jeg ønsket å lære av ham, men var samtidig åpen for andre synspunkter. Jeg tok hele tiden kritiske vurderinger av hans innspill.

Det er motsetninger og konflikter i alle samfunn, og som forsker kan kontakt med en del av samfunnet svekke muligheten til kontakt med andre deler av samfunnet (Thagaard 2009). I dette studiet har jeg vært spesielt opptatt av å få innsyn i sivilsamfunnets arbeid og deres synspunkter. Jeg har konsentrert meg om den delen av sivilsamfunnet som engasjerer seg i gruvekonflikten. På forhånd og tidlig i feltarbeidet ønsket jeg å belyse saken også med synspunkter fra representanter fra politiske partier og fra Pacific Rim. Det ble vurdert som et interessant bidrag til oppgaven som en kontrast til hva informantene fra gruvemotstandsbevegelsen forteller, og ville gitt større mulighet for å se flere sider av saken. Underveis i feltarbeidet gjorde jeg et valg om ikke å intervju politikere eller representanter fra Pacific Rim. Formålet med oppgaven er å fokusere på sivilsamfunnet og jeg vurderte

det til å bli en for bred tilnærming å intervju disse gruppene også. I tillegg viste det seg svært vanskelig og tidkrevende å få kontakt med disse personene. Dette kan være fordi jeg allerede hadde brukt mye tid sammen med aktivister. Jeg vurderte at det ville gå ut over tiden som kunne brukes på å fokusere på gruvemotstandsbevegelsen. Jeg har imidlertid forsøkt å belyse den andre siden ved å lese offentlige uttalelser både fra de politiske partiene og Pacific Rim. Dette er ikke førstehåndsinformasjon og vil altså ikke være kilder tilsvarende de jeg har fra den sosiale bevegelsen.

Utvalget

Under oppholdet gjennomførte jeg 16 dybdeintervjuer med mennesker i sivilsamfunnet og mennesker som observerer konflikten. Blant de i sivilsamfunnet intervjuet jeg fem lokale aktivister, i tillegg til andre som er knyttet til konflikten gjennom sin arbeidsplass: en leder for Institutt for Samfunnsmedisinske fag på *Universidad Centroamericana José Simeón Cañas* (UCA), en koordinator for *La Mesa Nacional Frente a la Minería Metálica* (La Mesa), en representant i La Mesa fra Stiftelsen for studier av anvendt rett, *Fundación del Estudio para la Aplicación del Derecho*, FESPAD, presidenten i den salvadoranske økologiske enhet, *Unidad Ecológica Salvadoreña* (UNES), en representant fra Det nasjonale menneskerettighetsombudet, *Procuraduría para la Defensa de los Derechos Humanos* (PDDH) og to representanter fra den katolske kirke. I tillegg til sivilsamfunnsdeltagere gjorde jeg intervjuer med fire observatører: to journalister, administrerende direktør i FESPAD og en høyesterettsdommer i den salvadoranske høyesterett. Disse personene følger konflikten gjennom sitt arbeid. Det er allikevel ikke helt klare skiller mellom observatør og aktivist, da observatørene i ulike anledninger også uttaler seg offentlig til fordel for gruvemotstanderne. I tillegg har jeg hatt flere uformelle samtaler med en amerikansk aktivist som har jobbet sammen med organisasjonene i den sosiale bevegelsen, spesielt La Mesa, i flere år. Jeg møtte aktivisten helt i begynnelsen av feltarbeidet og har gjennom henne fått innblikk i konflikten gjennom en «utenforstående» sine øyne ved uformelle samtaler og epost-korrespondanse.

Informert samtykke

Det er enkelte faktorer som er avgjørende for at første kontakt skal være så positiv som mulig. Det er viktig å introdusere seg selv med navn og institusjonstilhørighet og deretter opplyse om hvordan en fikk personens kontaktinformasjon. Videre bør det formidles hvorfor det er interessant å intervju akkurat denne personen og fortelle hva det innebærer (Hay 2010). En forsker som utfører kvalitative intervjuer bør følge prinsippet om informert samtykke. Det betyr at informanten orienteres om hva deltagelse i prosjektet innebærer. Dette samtykket skal være gitt uten ytre press, og informanten skal ha rett til å kunne trekke sin deltagelse når som helst uten at dette skal føre til negative konsekvenser for personen (Thagaard 2009).

Før alle intervjuer informerte jeg informantene om min tilknytning til Universitetet i Oslo, hensikten med oppgaven og at de når som helst under intervjuet eller i etterkant kunne trekke sitt bidrag dersom de ikke lenger ønsket å være en del av prosjektet. Jeg hadde før jeg dro i felt skrevet ferdig et samtykkeskjema der jeg oppga formålet med oppgaven. De fire første intervjuene viste likevel at det bød på litt vanskeligheter med et slikt skjema. Informantene leste gjennom, men ville helst ikke skrive under. Samtlige forklarte at jeg ikke behøver å gi dem dette skjemaet, «men jeg svarer gjerne på spørsmål!». Jeg konfererte dette med nøkkelinformanten, som mente slike skjemaer var en dårlig idé. Formaliteter som dette virker ofte fremmed og skremmende, og folk liker generelt ikke å skrive under på noe. Skjemaer kunne oppfattes negativt særlig for lokale aktivister i Cabañas, der mange er analfabeter. Jeg informerte i stedet enten på telefon eller på epost da intervjuene ble avtalt, i tillegg til å sette av tid før hvert intervju til å informere muntlig om prosjektet og gi hver enkelt mulighet til å spørre meg hvis noe var uklart. I tillegg fikk alle som ønsket det telefonnummeret mitt og epostadressen min, dersom de skulle ha spørsmål i etterkant. Denne metoden fungerte bedre. Jeg opplevde generelt også at informantene gledelig delte historier og opplevelser om denne saken fordi det er *ønskelig* at det er mer fokus på den.

Intervjuguide og forberedelse til intervjuer

Jeg har benyttet meg av semi-strukturerte intervju, som betyr at forskeren bruker en fleksibel intervjuguide med forhåndsbestemte temaer og innholdsfokuserte spørsmål. Slik får informanten mulighet til å fortelle mest mulig fritt, samtidig som forskeren har en aktiv rolle i intervjuet ved å legge føringer på temaene (Hay 2010).

På forhånd hadde jeg laget tre forskjellige intervjuguider beregnet på tre «typer» informanter; aktivister, politikere og andre med kunnskap om temaet. Alle var bygget opp rundt samme kjerne. Målet har vært å få størst mulig innsikt i den sosiale bevegelsens handlingsrom i det salvadoranske samfunnet og deres strategier for innflytelse på politikk. Jeg ønsket å stille til dels ulike spørsmål til informantene avhengig av deres tilknytning til gruvemotstandsbevegelsen eller konflikten. Eksempelvis stilte jeg flere spørsmål om menneskerettigheter til personer hos menneskerettighetsombudskontoret, og spørsmål spesifikt omkring demokrati til statsvitere. Spørsmål med akademiske formuleringer og begreper ville ikke alltid egnet seg i intervjuer på landsbygda med aktivister som ikke har kjennskap til slik diskurs. Tema demokrati kom allikevel frem i disse sammenhengene ved konkrete eksempler og erfaringer aktivistene har gjort.

Thagaard (2009) påpeker at det er viktig å sette seg godt inn i informantens situasjon før intervjuet for at det skal være vellykket. Jeg forberedte meg derfor godt på flere måter. Informasjon om enkelte informanter var tilgjengelig på internett, særlig etter uttalelser i media om saken eller informantene med tilhørighet til institusjoner som FESPAD, PDDH, UNES eller UCA, da disse har informasjon på egne internettsider. Dunn (2010) påpeker at det kan være nyttig å få hjelp fra nøkkelinformant for å kommentere intervjuguiden. Jeg snakket derfor med nøkkelinformanten som gjerne fortalte hvem disse menneskene var og hva deres «ekspertise» var. På den måten kunne jeg forberede spørsmål som ellers kunne ha vært utelatt. Det er imidlertid viktig å tenke på at nøkkelinformanten på denne måten har innflytelse på mine valg av spørsmål. Jeg vurderte alltid hans kommentarer og gikk gjennom intervjuguiden i etterkant for å vurdere om dette var i henhold til formålet med oppgaven. Ved flere anledninger valgte jeg ikke å stille spørsmål han mente kunne være interessante, fordi de ikke ville belyst det som er formålet med oppgaven. Til sist formulerte jeg alltid spørsmålene selv.

Gjennomføring av intervjuene

Lydopptak og notater er de to vanligste teknikkene brukt under intervju (Dunn 2010). Under samtlige intervjuer har jeg benyttet båndopptaker samtidig som jeg har tatt notater underveis. Kombinasjonen av disse teknikkene fungerte godt fordi jeg kunne skrive ned nøkkelord og umiddelbare refleksjoner om det som ble fortalt, samtidig

som båndopptakeren tok vare på alt som ble sagt. Det er veldig viktig å få tillatelse til å gjøre opptak (Hesselberg 2012). På forhånd hadde jeg blitt fortalt av andre, som har gjort feltarbeid i El Salvador, at de ble møtt med skepsis når de ville gjøre lydopptak. Jeg var derfor forberedt på å møte tilsvarende reaksjoner da jeg spurte om tillatelse. Jeg ble imidlertid positivt overrasket, og det var heller motsatt reaksjon jeg møtte. Igjen tror jeg dette har å gjøre med tema for oppgaven. Menneskene jeg har intervjuet er sivilsamfunnsaktivister, som allerede har tatt steget og uttrykt sine meninger i offentlige rom, og som *ønsker* mer oppmerksomhet.

Makt finnes i alle sosiale relasjoner, og forskeren bør i intervjusituasjonen være oppmerksom på maktrelasjoner mellom informant og seg selv, som følge av det personlige preget i kvalitative studier. Relasjoner kan være asymmetriske eller gjensidige. I gjensidige maktforhold gir både forsker og informant noe i intervjuet. Asymmetriske forhold under intervju betyr enten at informanten er mer innflytelsesrik, eller at forskeren er potensielt utnyttende. Dette vil kunne påvirke den informasjonen informanten velger å dele (Dowling 2010). Flere av informantene i dette prosjektet er høyt utdannede, og jeg opplevde i stor grad disse intervjuene som gjensidige, selv om jeg som forsker ikke hadde noe konkret å gi tilbake. Jeg opplevde gjensidighet fordi informantene uttrykte takknemlighet for min interesse for et tema som betyr mye for dem. Andre informanter, særlig lokale aktivister, har verken fullført skole eller har høyere utdanning. Disse menneskene er svært ressurssterke med mye praktisk kunnskap om sivilsamfunnsorganisering, makt og motstand. Jeg oppfattet ikke at disse intervjuene bar preg av asymmetri, der jeg som forsker var potensielt utnyttende. Jeg forsøkte å være ydmyk og uttrykke takknemlighet for muligheten til å snakke med hver enkelt av informantene, fordi jeg gjerne ville lære av dem. Jeg opplevde dette som positivt mottatt.

Det er viktig at forskeren selv sørger for å vise egenskaper og te seg på en måte som oppfattes positivt blant mennesker hun møter i felt. I denne sammenheng er det visse ting forskeren kan gjøre for å tilpasse både oppførsel og ytre trekk. Blant annet kan valg av klær tilpasses om man skal gjøre intervju på et kontor eller en bondegård. Det er også viktig å ha kjennskap til kultur, kulturelle koder og det spanske språket (Hammersley & Atkinson 2007, Sæther 2006, Thagaard 2009). Generelt i intervjusituasjoner, men spesielt da jeg gjorde intervjuer på landsbygda, merket jeg hvor nyttig det var med tidligere erfaringer fra lengre opphold i andre land og kulturer. Særlig lengre opphold i andre mellomamerikanske land har gjort meg i

stand til å skjønne ulike kulturelle koder, som i stor grad ligner i El Salvador, samt å snakke spansk.

Intervjuguiden var forberedt med temaer, men jeg lot informantene snakke fritt i stor grad. Jeg fikk mye spennende informasjon på denne måten, men det var en utfordring da de i blant snakket om temaer av mindre interesse for prosjektet. Det var tidvis vanskelig å spore tilbake på rett tema. Intervjuene varte i alt fra tjue minutter til nærmere to timer og var veldig forskjellige. Intervju med en statsviter bar preg av å være på et høyere akademisk nivå enn et intervju med en lokal aktivist, der det ble fokusert mer på konkrete episoder og hendelser. Jeg mener dette har gitt både bredde- og dybdekunnskap om akkurat dette caset. Jeg forsøkte også å tilpasse meg de ulike informantene for hvert intervju. Noen ga korte svar og virket sjenerte, mens andre var snakkesalige slik at jeg nesten ikke slapp til med egne spørsmål. De aller fleste intervjuer gikk imidlertid veldig bra, da jeg fikk gode svar på alle spørsmålene jeg ønsket å stille. Jeg forsøkte hele tiden å følge med på om informanten kjedet seg, var lei, ønsket å avslutte eller å tilføye enda mer. Til sist i alle intervjuene valgte jeg å takke for veldig nyttig informasjon og deretter stille spørsmålet «er det noe mer du ønsker å tilføye eller noe du mener jeg burde vite i forhold til saken?» Dette har både bragt opp nye temaer og fungert som invitasjon til uformell samtale på slutten om ønsket.

Transkribering

Det er anbefalt å transkribere intervjuene selv og å gjøre dette så snart som mulig etter intervjuet (Dunn 2010). Jeg prioriterte å gjennomføre intervjuer fortløpende fremfor å transkribere ferdig et intervju før jeg gjorde et annet som følge av kort opphold i felt. Av sikkerhetsmessige årsaker kunne ikke intervjuer gjøres på ettermiddags- og kveldstid, så tid til intervjuer begrenset seg ofte til lunsjtid. I de fleste tilfeller var dette uproblematisk, men i ett tilfelle merket jeg at informanten hadde dårlig tid under lunsj og gjerne ville avslutte. Det debatteres hvorvidt en skal skrive nøyaktig slik som informanten snakker eller om man skal skrive om til bedre språk (Dunn 2010). Dette var et lett valg fordi intervjuene er transkribert på spansk, og jeg vil nødvendigvis sitere på norsk. Sitatene må altså uansett forandres fra hva informantene faktisk har sagt, og jeg har fokusert på meningsinnhold i oversettelsene.

El Salvador er et land med mye lyd. I nær sagt alle intervjuer er det innslag av forstyrrende elementer i form av lyd – lastebiler som dunderer forbi åpne vinduer, hundebjeffing eller kaos etter små jordskjelv. For det meste er dette korte og lite alvorlige forstyrrelser. Enkelte intervjuer bærer preg av konstant bakgrunnsstøy, som regnvær som trommer på blikktak eller bråkete cafeer. Dette har gjort jobben med transkribering mer tidkrevende, og to intervjuer er derfor bare delvis transkribert. Jeg mener allikevel jeg har fått det viktigste ut av disse intervjuene ved å høre på de flere ganger og notere nøkkelpoenger og transkribert noen sitater.

Analyse: forholdet mellom teori og empiri

Analysen starter allerede når feltarbeidet er i gang og er en gjennomgående aktivitet i hele undersøkelsen. Samfunnsforskning innebærer et samspill mellom induktiv tilnærming, der teoretiske perspektiver utvikles på grunnlag av analyse av empiriske data, og deduktiv tilnærming, som betyr at forskning tar utgangspunkt i teorier. Forskeren kommer aldri tomhendt inn i felt, men har en viss kunnskap om det hun skal studere. På den annen side vil forskeren kunne lære mye om teoriforståelse og kunne bidra til å utvikle teorier videre ved å se disse i sammenheng med empiri som er samlet inn under feltarbeid. Vi trenger å forenkle verden for å forstå den, og derfor benytter vi oss av kategorier og konsepter, hvor vi plasserer henholdsvis konkrete ting og mer abstrakte tanker i ulike grupper (Cloke & Johnston 2005, Hammersley & Atkinson 2007, Hay 2010, Ragin & Amoroso 2011, Thagaard 2009). Ragin og Amoroso (2011) beskriver dette samspillet i en fortolkningsmodell, der forskeren gjennomfører analysen ved å pendle mellom teoretiske rammeverk og de empiriske funnene via konsepter og kategorier.

Arbeidet med masteroppgaven har i stor grad vært en slik pendling mellom teoretiske rammeverk og empiriske funn. Gjennom studiet har jeg opparbeidet meg kunnskap innenfor både fagfeltet og det geografiske området denne oppgaven fokuserer på. Tidligere erfaringer har formet mine valg, samtidig som opplevelser med arbeidet har lært meg å se forhold på nye måter. Eksempelvis har formuleringen av det teoretiske kapittelet vært en komplisert prosess, og det tok tid før jeg skjønnte hvordan det kunne bygges opp på en fornuftig måte. Da jeg valgte tema leste jeg meg opp på de teoretiske perspektivene jeg mente var relevante for å forstå sammenhengene i gruvekonflikten i El Salvador. Med dette teoretiske rammeverket

formulerte jeg problemstillingen før jeg dro i felt og forberedte intervjuguider. Jeg fokuserte på at dette var et case av demokratisering, og jeg ville undersøke hvilken rolle sivilsamfunnet spilte i demokratiseringsprosessen i El Salvador. Da jeg skulle skrive kapittelet ga det imidlertid ikke mening å gi så mye plass til teorier om demokrati. Ved nøyere gransking av mine empiriske funn og ved å stille spørsmålet *hva vil jeg si med dette?*, forstod jeg at dette snarere er et case av sivilsamfunnsmotstand mot transnasjonale gruveselskaper – hvor riktignok demokrati er en viktig del av konteksten. Da falt brikkene på plass. Jeg fikk tanker omkring analysen til å stemme da jeg klarte å oppfatte hvilke teorier som ville gi meg nødvendige rammer for å finne svarene. Dette var en interessant opplevelse da det understreket både hvordan teoriutvikling i stor grad har skjedd i felt og har vokst frem på grunnlag av empiri og kontekst, samt hvor viktig det er å reflektere over teoretiske valg.

Produksjon av data: tolkning av informasjon og koding

Etter intervju og observasjon skal forsker tolke datamaterialet før resultater og funn kan fremstilles. Å skulle tolke og representere andres opplevelser er et privilegium som bør tas på alvor, og det følger med et ansvar (Hay 2010). Datamaterialet fremkommer som følge av samhandling mellom mennesker, det *produseres*. Det betyr at det ikke er objektive sannheter som fortelles. Produksjon av data vil alltid formes av forholdet mellom forsker og informant. Det er derfor viktig å etablere god kontakt i begynnelsen slik at intervjuobjektet både ønsker og tør å gi fra seg informasjon. Når slike forhold er tilrettelagt, vil forskerens evne til å forstå hva informanten ønsker å fortelle være av stor betydning. Det vil aldri være fullstendig overenstemmelse mellom det en informant ønsker å formidle og det en forsker forstår. Forskeren tolker alltid det som blir formidlet i lys av egen kunnskap om tema og tidligere erfaringer, og informanten kan hende utelater viktige detaljer fordi de ansees som «selvfølgelige» (Hay 2010, Thagaard 2009). Når meninger og representasjoner skapes som et resultat av samhandling med andre, kalles det intersubjektivitet. Eksempelvis kan portvakter representere personer det er nyttig å samtale og diskutere med underveis i feltarbeidet (Thagaard 2009). Konklusjonen i denne oppgaven vil ikke være hundre prosent mine egne ideer, men resultater av tanker jeg har gjort meg etter mange intervjuer, samtaler, observasjon og den generelle opplevelsen i felt – i tillegg til tidligere

forståelse av teorier. Intervjuene og diskusjoner med nøkkelinformanten har fått meg til å forstå sammenhenger på nye måter, og jeg mener dette er *viktig* og helt *nødvendig* for resultatet av oppgaven.

For å danne brukbare kategorier til analyseprosessen kan man benytte seg av koding som en måte å evaluere, organisere og gi mening til for eksempel utsagn i intervjuer (Thagaard 2009). Ved bruk av koding kan ord eller utsagn, slik de står i et transkribert dokument, identifiseres. Utsagn kan deretter systematiseres for å finne variasjon eller frekvens, og de kan plasseres i kategorier (Cope 2010). Allerede under intervjuer noterte jeg stikkord jeg oppfattet som viktige. Videre har jeg etter transkribering lest gjennom intervjuene, markert utsagn jeg synes var interessante og skrevet kommentarer om *hvorfor* det var et interessant utsagn. Jeg merket meg hvilke typer utsagn som gikk igjen. Etter hvert som jeg fikk oversikt over stikkordene og kommentarene, plasserte jeg informanternes utsagn i kategorier, som senere ble brukt i analysen. På denne måten dannet jeg kategorier om hvilke identiteter som finnes i konflikten, hva den sosiale bevegelsens handlingsstrategier er, hva de oppfatter som hindringer eller muligheter for innflytelse, samt hva de har oppnådd. Kategoriene slik de står i den ferdige oppgaven er resultatet av en prosess med nøye gjennomlesinger av intervjuene og andre dokumenter. Da kategoriene til slutt var valgt, leste jeg på nytt gjennom intervjuene for å finne sitater som kunne underbygge disse valgene. Jeg har gjort et bevisst valg om å bruke sitater i stor grad, fordi utsagn fra informantene – både aktivistene selv og observatørene – gir innsikt i konflikten på en god måte. Disse sitatene har jeg underveis kommentert i lys av det analytiske rammeverket presentert i teorikapittelet for best mulig å forstå konflikten.

Spesielle opplevelser i felt; frykt og forståelse

El Salvador er et land preget av høye kriminalitetsrater, der overfall og drap skjer hver eneste dag. Min tid i felt er på ulike måter preget av dette. Opprinnelig var planen å oppholde meg hovedsakelig i Cabañas, fylket der gruvedrift planlegges, både for å være så mye som mulig med aktivistene og fordi kriminaliteten i San Salvador er veldig høy. Ved ankomst ble jeg imidlertid advart at det kunne være risikabelt da det viste seg at flere aktivister var drept, og journalister som gravde i temaet hadde mottatt trusler. Konflikten var mer alvorlig enn det jeg visste om, og jeg ble anbefalt å bo i hovedstaden og reise til Cabañas sammen med noen for å gjøre intervjuer. Jeg

valgte å følge dette rådet, da jeg anså generell risiko som bedre enn risiko spesifikt knyttet til det temaet jeg skulle studere. Uheldigvis ga hovedstaden meg særlig to ubehagelige opplevelser, der jeg ble overfalt og ranet med murstein og pistol. Jeg ble veldig redd og tenkte da på muligheten for å dra hjem. Jeg valgte å bli ut tiden og fullføre feltarbeidet, men det satte preg på resten av oppholdet. Med disse opplevelsene fikk jeg virkelig føle frykt på kroppen. En frykt jeg stadig gjenkjente under intervjuer der informanter forteller om drapstrusler, om hvordan de frykter for eget liv som følge av innsatsen som aktivist som kjemper for seg selv, sin familie og sitt folk. Mine opplevelser gjorde meg kanskje bedre i stand til å forstå informanter når de fortalte om frykt, noe som også kommer frem i analysen.

Anonymisere enkeltpersoner, men ikke sted

Etiske grunnprinsipper i samfunnsforskning vektlegger at forsker skal beskytte informanters integritet og unngå at forskningen medfører negative konsekvenser eller uheldige virkninger som følge av å være informant. Blant annet skal forskeren ivareta informantenes anonymitet og sikre at informasjonen de deler skal behandles konfidensielt (Hay 2010, Thagaard 2009). Oppgavens formål er blant annet å kaste lys over problematikken omkring ressursplyndring. Temaet er konfliktfylt, men jeg mener allikevel dette prosjektet ikke vil være skadelig for deltagerne. Menneskene jeg har intervjuet er allerede kjente og sentrale i konflikten, og mitt inntrykk er at de *vil* bli hørt og *ønsker* å uttrykke seg offentlig i større grad. De forteller at det er i *deres* interesse at noen kommer og snakker med dem for å skrive om dette. Flere av informantene uttrykte ønske om at jeg skulle bruke deres navn, og enda flere har påpekt at det ikke er noe problem hvis jeg gjør det. Informasjonen informantene deler er generelt ikke av sensitiv art; det er ikke *hemmelige* opplysninger. Konflikten er imidlertid til dels voldelig, og jeg har derfor valgt å anonymisere alle informantene for å være på den sikre siden. Deres navn har heller ingen betydning i oppgaven, da det er deres fortellinger og perspektiver som er interessante. Alle navn som benyttes på informanter gjennom oppgaven er altså fiktive. Noen informanter vil kunne gjenkjennes som følge av tilknytning til organisasjon eller arbeidsplass. I de fleste tilfeller har jeg vurdert det dithen at gjenkjennelse ikke vil være til skade fordi det ikke er informasjon av sensitiv art. I de tilfeller jeg er i tvil om det *kan* være til skade

for informanten har jeg valgt å utelate også tilknytning til organisasjon eller posisjon, eller anonymisere et enkelt sitat.

Jeg har imidlertid valgt ikke å anonymisere navn på steder, organisasjoner og institusjoner. Som følge av sakens natur er slike navn allerede kjente og nevnes hyppig på sosiale medier som blogger og Facebook, og det er ingen hemmelighet hvor konflikten foregår eller hvem aktørene er. Jeg vurderer det som ikke skadelig å bruke stedsnavn og navn på organisasjoner og institusjoner. Enkle søk på internett ville ledet til navnene selv for de som ikke kjente til konflikten fra før.

Det følger også med konfidensialitetsprinsippet at informasjon skal lagres slik at personidentifikasjon og opplysninger om personene oppbevares på forskjellige steder, forsvarlig og at de skal slettes etter prosjektets slutt (Thagaard 2009). Som følge av kontekstuelle forhold i El Salvador var det nødvendig å ta flere forhåndsregler med tanke på oppbevaring av datamateriale. Eksempelvis hadde jeg alltid båndopptakeren i lomma på vei til og fra intervjuer – ikke i veska som det var større sannsynlighet for at noen ville kunne stjele. Jeg hadde også én bok der jeg skrev ned spørsmål og en annen bok der jeg noterte svarene. Etter intervju rev jeg ut sidene i boka med svar og oppbevarte disse hjemme, slik at jeg ikke tok de videre med i senere intervju. Jeg ble imidlertid aldri frastjålet noe i forbindelse med gjennomføring av intervjuer. I etterkant har jeg oppbevart transkriberte dokumenter på ekstern harddisk som kun jeg har tilgang til. Alle opplysninger vil slettes etter prosjektets slutt.

Forlate felt

Informantenes deltagelse i forskningsprosjekter skal ikke føre til negative konsekvenser for dem, men ideelt sett burde det også være gjensidighet mellom hva informantene gir av informasjon og hva de får tilbake (Thagaard 2009). Flere av informantene uttrykte ønske om å lese det ferdige resultatet. Så vidt meg bekjent snakker ingen av informantene engelsk, og det er ikke noe alternativ å skrive denne oppgaven på spansk. Jeg vurderte å skrive oppgaven på engelsk, hvilket hadde gjort det lettere å oversette den. Jeg valgte allikevel av to grunner å skrive oppgaven på norsk; akademisk uttrykker jeg meg bedre på mitt morsmål. I tillegg ville jeg nødvendigvis dobbelt-oversatt sitater fra spansk til norsk og så til engelsk i skriveprosessen, noe jeg fryktet ville kunne bidra til å miste noen av poengene.

Allikevel har jeg fått inntrykk av at jeg på et vis har gitt noe tilbake fordi samtlige informanter har takket for at jeg vil høre deres historier og skal skrive om et tema som er viktig for dem. Enkelte informanter har også uttrykt ønske om at jeg kan hjelpe til med *mer* solidaritet fra Norge. Jeg har hele tiden vært klar på at jeg som enkeltperson ikke har mulighet til å gjøre noe konkret og at jeg kan ikke love noe slikt. Dette er imidlertid et tema jeg synes er viktig å fokusere på i tiden fremover. Jeg har fått mulighet til å snakke i seminarer om temaet i Norge. Dette har jeg tatt bilder av, skrevet sammendrag av og sendt til nøkkelinformanten som har videreformidlet dette til flere. Tilbakemeldingen er at det settes pris på oppmerksomhet rundt temaet.

Oppsummering: validitet og reliabilitet

Reliabilitet handler om pålitelighet og tillit til forskningen, og det kan sikres ved at forskeren gjør rede for hvordan data produseres. Dette kan gjøres blant annet ved tydelig å skille mellom hva som er informasjon forskeren har fått gjennom feltarbeid og hva som er egne vurderinger av informasjonen. Det er også viktig at forskeren dokumenterer alle metodiske valg og koblinger mellom steg i prosessen og reflekterer over disse valgene. Dette vil gi grunnlag for å vurdere arbeidets kvalitet. Validitet handler om gyldigheten av de tolkningene undersøkelsen fører til, og derfor bør forskeren gjøre en kritisk gjennomgang av grunnlaget for egne tolkninger. Validitet kan sikres blant annet ved gjennomsiktighet i prosessen, der forsker klart gjør rede for hvordan analyse gir grunnlag for konklusjoner hun kommer frem til (Thagaard 2009).

I dette kapittelet har jeg gjort rede for de metodiske valgene oppgaven bygger på. Jeg har valgt å gjennomføre en kvalitativ studie som følge av oppgavens formål og brukt teknikker som intervju og observasjon for å produsere data. Utvalget består av mennesker jeg mener har gitt meg både bred og dyp forståelse av den aktuelle konflikten. Gjennom hele feltarbeidet har jeg samarbeidet tett med nøkkelinformanten, som også har vært en viktig påvirkning for dataproduksjonen. Som forsker har jeg vært bevisst på ulike etiske forhold gjennom feltarbeid og analyse. Jeg har fulgt grunnleggende forskningsprinsipper og vært reflektert rundt min posisjonering relativt til informantene og fremstillingen av informasjonen de har delt i den ferdige oppgaven. På bakgrunn av dette styrkes validitet og reliabilitet, hvilket gjør oppgaven troverdig.

3. Teoretisk rammeverk

Dette kapittelet vil legge det teoretiske grunnlaget for oppgaven og være utgangspunktet for analysen. Formålet med oppgaven er å forstå folkelig mobilisering mot transnasjonale selskaper som har til hensikt å utvinne naturressurser: hvilke muligheter finnes, hvordan benytter de mulighetene og hva kan de oppnå?

Først vil teorier om sivilsamfunnet¹ presenteres, der kollektiv handling, sosiale bevegelser og konfliktpolitikk er nøkkelbegreper. Videre vil sosiale bevegelser defineres. Tilslutt vil det ses nærmere på teoretiske tilnærminger til interne og eksterne faktorer som påvirker sosiale bevegelsers suksess eller manglende evne til å påvirke. Interne faktorer er sosiale bevegelsers organiserings- og innflytelsesstrategier. Mobilisering skjer ikke i et vakuum, og jeg vil derfor plassere dette i en samfunnsmessig kontekst. Dette dreier seg om eksterne faktorer, politiske mulighetsstrukturer, som for eksempel hvilket regime sivilsamfunnet opererer i. El Salvador hadde sitt første demokratiske valg i 1992 og anerkjennes internasjonalt som et demokrati (Mainwaring & Hagopian 2005, Freedomhouse 2013). Derfor tas det utgangspunkt i at mobiliseringen skjer i en demokratisk kontekst. Det er ikke oppgavens hensikt å gi dyptgående teoretiske drøftinger om demokrati, men det er likevel nyttig med en viss kjennskap til ulike definisjoner fordi dynamikken mellom sivilsamfunn og demokrati er viktig. Det vil også presenteres andre eksterne faktorer av betydning, som overnasjonalitet og tilgang til media.

Følgelig bygger dette kapittelet på teorier om sivilsamfunn, sosiale bevegelser og demokrati, som til sammen vil danne grunnlaget for oppgavens formål; en drøfting av begrensninger og muligheter for politisk innflytelse som finnes for sosiale bevegelser gjennom sivilsamfunnsmobilisering i en demokratisk kontekst.

Til sist vil det presenteres ulike effekter sosiale bevegelser kan ha, før kapittelet avsluttes med en oppsummering av det teoretiske rammeverket som er presentert.

Sivilsamfunn

En vanlig tredeling av samfunnet er i privat², offentlig og politisk sfære, eller arena (Habermas, Lennox & Lennox 1974). Sivilsamfunnet er rommet mellom staten og

¹ Som det vil fremkomme er sivilsamfunnet bredt og omfavner mange typer organiseringer. I dette kapittelet vil det til dels brukes som et samlebegrep, men generelt i oppgaven vil «sivilsamfunn» referere til sosiale bevegelser, da det er slike som er i fokus.

² Privat sfære nevnes kun som en del av tredelingen. Det vil ikke fokuseres nærmere på denne sfæren.

individene – den offentlige sfære – der mennesker sammen kan bestrebe normative eller materielle formål, relativt uavhengig av staten og markedet (Edwards 2011). Denne definisjonen er bred og hva «rommet» er uklart. Sivilsamfunnet *er* svært bredt og variert, og det er derfor nødvendig med presise definisjoner til spesifikke formål. Derfor finnes det mange definisjoner som til dels er uklare og heller ikke entydige (Grugel 2002). I det følgende gis det en generell oversikt over betydningen av sivilsamfunn før begrepet konfliktpolitikk presenteres og definisjonen spesifiseres for denne oppgavens formål; sivilsamfunn som sosiale bevegelser.

Tidlige røtter – klassisk tankegang og marxisme

Dagens definisjoner av sivilsamfunn har røtter fra tidlig historie i politisk tenkning og fra filosofer som Aristoteles og Hobbes. Nøkkelbegreper som tillit, gjensidighet, ansikt-til-ansikt-relasjoner, borgernes rettigheter og plikter var sentrale i deres ideer om hvordan mennesker kan leve sammen i et fredelig samfunn (Edwards 2009). Klassisk tenkning skjelnnet ikke sivilsamfunn og stat fra hverandre, da begge refererte til en type politisk forening som skulle styre sosial konflikt gjennom lover og regler og dermed forhindre at borgerne skadet hverandre (Edwards 2009). Politiske avgjørelser fattes i den politiske sfære av nasjoners øverste myndigheter, stort sett i offentlige institusjoner og organer (Østerud & Aas 2002). Dette legger føringer på hvordan mennesker kan leve og handle, og få mennesker har direkte tilgang til disse institusjonene. Senere har derfor sivilsamfunnet i større grad blitt ansett som en beskyttelse mot staten og dens inngripen på individers rettigheter og frihet. Fokuset ble rettet mot mobilisering og man så behovet for organisering og struktur; et «sunt» sivilsamfunn styres av sine deltagere gjennom felles meninger som uttrykkes på demokratisk vis gjennom kommunikasjonsstrukturene i den offentlige sfære. Sivilsamfunnet ble ansett som en arena for konfrontasjon og det er nødvendig å ta høyde for dynamikken i politikk og se sivilsamfunnet relativt til andre samfunnsinstitusjoner (Coelho & Von Lieres 2010, Edwards 2009, Grugel 2002, Tarrow 2011).

Studier av sivilsamfunn var ikke særlig utbredt før på slutten av 1960-tallet, en periode preget av sosial protest og politisk turbulens. Etter Berlinmurens fall i 1989 kom sivilsamfunn til å stå i sentrum av mange politiske og intellektuelle debatter (Edwards 2011, Grugel 2002, Khilnani 2001).

Kollektiv handling og konfliktpolitikk

I dag er det vanlig å se på sivilsamfunnet som et supplement til staten, fremfor et alternativ (Edwards 2011, Khilnani 2001). Grugel (2002) viser hvordan det er nyttig å definere sivilsamfunnet gjennom en kombinasjon av liberal og radikal tilnærming. Den liberale tilnærmingen anser sivilsamfunnet for å være organisert i samfunnet hvor mennesker uttrykker sine interesser og ideer og utveksler informasjon. Denne er frivillig, selvgenererende og autonom fra staten, og sivilsamfunnet ansees videre for å være en hjelp for staten. I den radikale tilnærmingen tas det også hensyn til maktspørsmålet. Sivilsamfunnet er ikke utelukkende inkluderende, men mulighet til deltagelse handler i stor grad om tilgang til ressurser, kunnskap, samt egenverd og anerkjennelse. I et kapitalistisk samfunn kan derfor ikke alle delta på lik linje (Grugel 2002, Jordan 2011). Sivilsamfunnet betraktes som aktør i en konfliktpreget praksis relatert til maktfordeling i samfunnet. Målet er å omforme staten, korrigere ubalanser som kapitalismen forårsaker slik at maktfordeling blir mer rettferdig. Begrepet sivilsamfunn blir i økende grad brukt om organisasjoner og grupper som kjemper for demokrati og demokratisering (Grugel 2002).

Sivilsamfunnet omfatter sosiopolitiske institusjoner og frivillige organisasjoner der folk kan debattere, engasjere hverandre og handle i fellesskap for å takle staten i den offentlige sfære. Sivilsamfunnet er en *del av* samfunnet, hovedsakelig uttrykt som foreningsliv og sosiale bevegelser. Men det er også en *type* samfunn, karakterisert av positive normer og verdier, samt forsøk i å nå visse sosiale mål. Normative ambisjoner om hvordan mennesker ønsker at samfunnet i skal være, med tanke på for eksempel normer, verdier og organisering, er viktige pådrivere for kollektiv handling. Når mennesker organiserer seg for å nå felles mål i offentlig rom kalles det kollektiv handling. Dette skjer på ulike samfunnsarenaer og avhengig av formålet vil den kollektive handlingen organiseres som ulike typer sivilsamfunnsorganisasjoner med varierende nivå av formalitet. Dette og andre faktorer plasserer kollektiv handling eksempelvis i kategorier som grasrotorganisasjoner eller sosiale bevegelser og det kan ta form som fotballag, kirkemøte, frivillig arbeid eller interesseorganisasjoner (Edwards 2009, 2011).

I samfunnslivet finnes også det Tilly og Tarrow (2007) kaller «contention». Direkte oversatt til norsk betyr det påstand, men dette uttrykket er lite dekkende. «Contention» i sin enkleste form betyr at en part gjør krav på noe overfor en annen part, hvilket skaper uenighet eller konflikt. I denne oppgaven oversettes begrepet som

konflikt. Det meste av kollektiv handling skjer uten betydelige innslag av konflikt, og det er heller ikke alltid kollektiv handling dreier seg om politikk. Kollektiv handling blir konfliktpreget når mennesker utfordrer autoriteter eller andre med nye og ikke-aksepterte krav. I det øyeblikk kollektiv handling fører til kontakt med myndighets- eller regjeringsaktører, eller konflikten handler om et politisk anliggende som statlige rettigheter, lover og interesser, trer kollektiv handling inn i den politiske sfæren. Det kalles *konfliktpolitikk* i de tilfeller der det foreligger konflikt som følge av kollektiv handling fra mennesker i den offentlige sfære som utfordrer gjeldene politikk eller eliter (Tarrow 2011, Tilly & Tarrow 2007).

Studier av kollektiv handling har vanligvis vært rettet mot å forklare hvordan og hvorfor det forekommer, og hvordan det bygger på strukturelle og funksjonalistiske forhold. Kollektiv handling beskrives som aktivitet med mål om forandring og som er meningsfull i seg selv, der aktører handler målbevisst og rasjonelt i samsvar med egne interesser. Organisasjoner, bevegelser og initiativtakere til slike spiller en viktig rolle i tillegg til det politiske og institusjonelle miljøet de opererer i (Della Porta & Diani 2006). Sivilsamfunnet er en arena for kollektiv handling omkring individers felles interesser og mål, og som følge av stor variasjon er det hensiktsmessig å spisse definisjonene til ulik bruk.

Sosiale bevegelser

Konflikt ligger til grunn for alle sosiale bevegelser, og de fleste mennesker som engasjerer seg i konfliktpolitikk gjør det fordi de ser sine verdier, interesser eller identitet truet. Konfliktpolitikk og sosiale bevegelser er ikke det samme, men sosiale bevegelser plasseres historisk og analytisk innen konfliktpolitikk-kategorien sammen med for eksempel protester, opptøyer, streikebølger og revolusjoner (Tarrow 2011).

Sosioøkonomiske strukturer påvirker hva slags type konflikter som finnes i samfunnet. Arbeiderbevegelsene og klassekonflikter fra tidligere har stilnet, og det har siden 1970 oppstått «nye» typer konflikter. Endringer i samfunnsstrukturer som for eksempel flere kvinner i arbeid og økt migrasjon, ligger bak konflikter omkring likestilling og rase. Fra tusenårsskiftet har det også kommet enda flere former for mobilisering. En stadig mer global økonomi med blant annet flere regionale frihandelsavtaler har lettet fremveksten av transnasjonale selskaper. Dette har ført til desentralisering av produksjon samtidig som økonomisk kontroll har blitt sentralisert,

hvor arbeideres rettigheter svekkes og transnasjonale selskapers makt øker. Parallelt med, og som en respons på denne utviklingen, har sosiale bevegelser organisert seg rundt problemstillinger knyttet til miljøvern, fred, likestilling og global rettferdighet. Marginaliserte grupper og fattige i det globale Sør organiserer seg i større grad enn før, og sosiale bevegelser i det globale Nord mobiliserer i solidaritet med disse marginaliserte gruppene (Della Porta & Diani 2006). De nye konfliktene har ført til fremveksten av «nye» sosiale bevegelser. Disse skiller seg fra tidligere sosiale bevegelser ved at de ikke primært søker å utfordre politisk elite med hensikt å oppnå politisk kontroll og makt. De er i større grad spesialiserte på enkelttemaer og søker innflytelse på disse områdene (Della Porta & Diani 2011).

Basert på Della Porta og Diani (2006), Crossley (2002) og Tarrow (2011) sine analytiske tilnærminger til kollektiv handling og sosiale bevegelser defineres sosiale bevegelser i denne oppgaven som:

1. uformelle nettverk
2. basert på felles tro og solidaritet
3. som mobiliserer omkring konfliktpregede saker
4. gjennom stadig bruk av varierte former for protest
5. i konfrontasjon med myndigheter eller andre eliter

Sosiale bevegelser er uformelle nettverk av individer, grupper og organisasjoner. Én enkelt organisasjon er derfor ingen sosial bevegelse, men kan være en del av en slik. De ulike sosiale bevegelsesorganisasjonene eller gruppene som utgjør en sosial bevegelse samles gjerne på grunnlag av felles identitet omkring ett saksfelt, men kan allikevel være uenige på andre områder. Betydningen av konflikt er nøkkelelementet som skiller sosiale bevegelser fra andre typer sivilsamfunnsorganiseringer som for eksempel frivillige organisasjoner og ikke-statlige organisasjoner, NGOer (Della Porta & Diani 2011). Ifølge Crossley (2002) ytrer sosiale bevegelser ønsker og håp om et nytt system gjennom nye ideer, identiteter og idealer i samfunnet. Individers tilslutning er avgjørende for bevegelsers overlevelse, og til forskjell fra organisasjoner har ikke sosiale bevegelser medlemmer, men deltakere (Della Porta & Diani 2006). Gjennom solidaritet mobiliserer vanlige mennesker i fellesskap til konfrontasjon med eliter og autoriteter i det offentlige rom (Crossley 2002).

Konfliktpolitikk kan skje sporadisk som enkeltstående protestsaker, men kan ikke ansees som sosiale bevegelser. Dersom utfordreraktøren, den sosiale bevegelsen, har støtte i velstrukturerte sosiale nettverk eller allierte ligger forholdene til rette for at

konfrontasjoner med eliter, opponenter eller autoriteter kan bli varige. Det er først når flere enkeltepisoder av protest betraktes som en del av en større opprør mot, eller utfordring av, mektige eliter og dette samspillet opprettholdes over tid at det er snakk om sosiale bevegelser. Videre er ikke sosiale bevegelser alltid like aktive. Protestsyklus refererer til hvordan kollektiv handling skjer i sykluser av intense perioder og latente perioder. I latente perioder er ikke en sosial bevegelse like aktiv, men det betyr ikke at den har forsvunnet. I intense perioder er konflikt vedvarende og spres utover et helt samfunn. Kontakt mellom utfordrere og de som utfordres intensiveres og i slike perioder er det stadig flere som slutter seg til den sosiale bevegelsen, både organiserte og ikke-organiserte deltagere. Dette vil igjen senke andres kostnad for å engasjere seg. Protestsykluser starter vanligvis med misnøye i samfunnet som bygger seg opp til massemobilisering og intense perioder. Intense perioder i protestsykluser kan resultere i reformer, undertrykkelse eller i noen tilfeller revolusjoner. Når slike grupper oppnår politisk innflytelse blir de ofte profesjonaliserte organisasjoner eller NGOer (Tarrow 2011).

Det er hensiktsmessig å understreke at sosiale bevegelser må forstås relasjonelt. Det er ikke mulig å forstå sosiale bevegelser uten å se disse i relasjon til de som utfordres, allierte eller konteksten det skjer i (Crossley 2002, Della Porta & Diani 2006, Harriss, Stokke & Törnquist 2004, Nicholls 2007, Tarrow 2011). Hvem er disse elitene? Og hva er det som avgjør om sosiale bevegelsers lykkes, eller mangler evne til å påvirke politikken? Videre i kapittelet vil det fokuseres på sosiale bevegelsers strategier for innflytelse og kontekstuelle muligheter som finnes ved å se nærmere på Della Porta, Diani og Tarrow sine forklaringer om hva sosiale bevegelser er.

Hvordan øve innflytelse?

Det er i all hovedsak to viktige faktorer som begrenser eller muliggjør sivilsamfunnets forsøk på å øve innflytelse på politikk. For det første dreier det seg om faktorer internt i sivilsamfunnet. Dette handler om sosiale bevegelsers egne ressurser, kapasitet og evne til å koordinere. Hvilke ressurser er tilgjengelig? Hvordan organiserer de seg? Hvilke strategier velger de? For det andre dreier det seg om eksterne faktorer som tilgang til politiske rom. Finnes det politiske kanaler og allierte i politikken? Blir den sosiale bevegelsen hørt i media? Er det nasjonal kontroll over politiske saker?

Politiske mulighetsstrukturer beskriver slike aspekter. I det påfølgende diskuteres først interne faktorer og deretter eksterne faktorer.

Interne faktorer: bevegelsers egen kapasitet og makt

Ressurser

Ressurser trekkes ofte frem som en viktig faktor for sosiale bevegelsers suksess. Materielle ressurser i form av penger, lønnet arbeid og sosiale velferdsgoder vil styrke enkeltpersoners mulighet til deltagelse. På samme måte som mennesker trenger ressurser for å kunne delta, er sosiale bevegelser avhengig av ressurser for å klare å ta skrittet fra misnøye til mobilisering. Bevegelsene vil også velge handlingsstrategier avhengig av hvilke ressurser de har tilgjengelig (Della Porta & Diani 2011, Nicholls 2007).

Ved mangel på materielle ressurser kan det være fordelaktig å ha tilgjengelig ikke-materielle ressurser, som for eksempel autoritet og moralsk engasjement. Sosiale bevegelser kan tjene på å ha en deltagende struktur som i seg selv skaper solidaritetsfølelse og en grunn for å delta (Della Porta & Diani 2006). Dette vil forklares nærmere i påfølgende avsnitt.

Fellesskap og identitet eller stort og fragmentert?

Kollektiv handling skjer ikke av seg selv og sosiale bevegelser er avhengig av deltagere. Mennesker engasjerer seg i kollektiv handling dersom de ser det som meningsfullt. Felles identitet spiller en rolle for at kollektiv handling skal oppleves meningsfullt og kan inspirere til deltageres tilslutning. Dette kalles «framing» på engelsk, og er en prosess der konflikt defineres ut i fra felles identitet (Della Porta & Diani 2006, Tarrow 2011). Framing og identitet gjenspeiler de strukturelle konfliktene i samfunnet og Haarstad (2007) påpeker at klasseidentitet tidligere var grunnleggende for organisering, men i dagens politiske klima er betydningen av klasse svekket som følge av endret sosio-romlig organisering. I tråd med fremveksten av «nye» sosiale bevegelser finnes det dermed en rekke andre politiske kategorier eller identiteter av betydning. Mennesker identifiserer seg med hverandre i større grad som følge av felles bevissthet omkring kjønn, etnisitet, kultur eller seksualitet. Kollektiv politisk subjektivitet kan forstås som teorien og praksisen for å skape et felles prosjekt omkring slike interesser, og det handler i det store og det hele om

identitet. Utover dette er sosiale bevegelser brede og pluralistisk sammensatte grupper der mennesker forhandler rundt fundamentale maktrelasjoner i kapitalismen og andre politiske-, økonomiske- og samfunnsmessige forhold (Haarstad 2007). Fokuset rettes særlig mot rettigheter, oppgjør med nyliberalismens hegemoniske posisjon og ulikheter i samfunnet, med miljø-, menneskerettighets- og antiglobaliseringsbevegelser som eksempler (Della Porta & Diani 2006, Haarstad 2007).

Det er avgjørende at sosiale bevegelser plasserer konfliktpolitikk i en kontekst som er forståelig for deltagerne, slik at de forstår hva de er en del av. Hvorfor mobiliserer «vi»? Hva er det vi ønsker å oppnå? Ved å forstå kollektiv handling som meningsfull i en spesifikk kontekst kan mennesker samles om et felles mål og fremme felles identitet (Tarrow 2011). For eksempel å mobilisere mot nedlegging av en bedrift *fordi* den sørger for arbeidsplasser og er dermed viktig for livsgrunnlaget i et lokalsamfunn. Følelsen av tilhørighet, solidaritet og lojalitet til det kollektive får individer til å slutte seg til sosiale bevegelser, og gjensidig tillit hos deltagerne vil øke det normative presset for å slutte seg til. Nøkkelen er å klare å vekke følelser hos folk, og finne ut hva som får dem til å reagere eller ønske å handle sammen med et kollektiv. Et skille mellom «oss» og «dem» er med på å skape dette (Tarrow 2011). Nicholls (2007) poengterer at sted også spiller en sentral rolle i identitetsdannelse. Nær interaksjon over tid er positivt for sosiale bevegelsers overlevelse da det kan skape sterke tillitsrelasjoner. Felles identitet kan synliggjøres blant medlemmer av sosiale bevegelser ved bruk av symboler. Eksempelvis kan spesifikke klær eller hårfrisyrer brukes for å vise at man tilhører en bestemt gruppe (Della Porta & Diani 2006).

Historisk viser det seg at sosiale bevegelser bestående av en klasse eller gruppe alene ikke er sterk nok til å stå opp mot den mektige eliten. Det er derfor nødvendig å organisere seg på tvers av grupper og som sosial bevegelse appellere til flere typer mennesker ved å fokusere på bredere verdier og interesser. Dette vil gjøre bevegelsen bedre rustet til å kjempe for sin sak. Blant annet kjennetegnes de nye sosiale bevegelsene av økende grad av kvinnelige deltagere (Tarrow 2011).

Walzer (1995) beskriver sivilsamfunnet som en arena for konflikt og fragmentering, men også innen én og samme sosiale bevegelse kan det oppstå uenigheter (Benford & Snow 2000). Flere mennesker betyr større heterogenitet og kan føre til en fragmentert sosial bevegelse. Eksempelvis kan dette være uenigheter

om *hva* konflikten egentlig handler om, eller *hvordan* den bør fremstilles for å gjøre motstanden mest mulig effektiv. Dermed blir det vanskelig å danne en felles front og implementere effektive strategier (Benford & Snow 2000, Escobar & Alvarez 1992). Escobar og Alvarez (1992) påpeker likevel at det i Latin-Amerika har vist seg flere tilfeller der variert sammensatte sosiale bevegelser har brukt slik pluralisme strategisk: der et stort antall grupper og organisasjoner samtidig fremmer lignende krav med forskjellige strategier og taktikker i ulike institusjonelle og ikke-institusjonelle arenaer, kan dette potensielt være veldig effektivt. Sternbach m.fl. (1992) bruker feminisme i Latin-Amerika som eksempel. Kvinner fra forskjellige sosiale sektorer med ulike politiske- og ideologiske ståsted identifiserer seg med samme sosiale bevegelse på tvers av landegrenser. De har til sammen vist seg som en sterk politisk bevegelse og har klart å øve innflytelse i flere lands offentlige politikk.

Egnede nettverk og organisasjoner – nasjonalt og internasjonalt

Som nevnt er konfliktpolitikk resultatet av misnøye i samfunnet. Noen personer tar tak i disse problemene og søker å fremme forandring gjennom kollektiv handling. Det starter gjerne som konfliktpolitikk i lokalsamfunnet ved at sivilsamfunnsorganisasjoner og sosiale bevegelsesorganisasjoner vokser frem som små lokale nettverk. I mange tilfeller forsvinner slike etter kort tid. Da er en viktig faktor for overlevelse blant annet sterke nettverk med relasjoner til nøkkelpersoner i andre lignende organisasjoner. I mange tilfeller er ikke slike problemstillinger unike for et enkelt lokalsamfunn. Tvert imot finnes ofte lignende problemstillinger i andre samfunn. Visse problemer strekker seg også på tvers av grenser, hvilket gjør det vanskelig for styresmakter på nasjonalt nivå å takle disse alene. Dette gjør det hensiktsmessig å organisere seg på nasjonal, regional eller internasjonal skala. Dersom disse nettverkene klarer å utnytte det at det finnes felles problemer på forskjellige geografiske steder, kan man oppskalere til regionalt eller internasjonalt nivå. Dermed er sjansen større for at de overlever og blir sosiale bevegelser (Della Porta & Diani 2011, Jordan 2011, Nicholls 2007).

Det *globale sivilsamfunn* er et begrep som har vokst frem siden 1980 og betegner at sosiale bevegelser har organisert seg på tvers av land. Organisasjoner er i stor grad fokuserte på enkeltsaker lokalt, men det finnes organisasjoner på ulike steder i verden som fronter de samme sakene. Dette har medført en transnasjonalisering av

sosiale bevegelser som søker å skape nye offentlige rom på internasjonal arena der de kan øve innflytelse. Det betyr at sosiale bevegelser som begynte som nasjonale protester har blitt del av større nettverk organisert på tvers av grenser. På denne måten kan de lettere få oppmerksomhet internasjonalt, skape en global identitet og sammen bli sterkere (Della Porta & Diani 2011, Tarrow 2011). Tarrow (2011) observerer enkelte kjennetegn på at noe er et transnasjonalt konfliktpolitisk anliggende. Det forekommer en slags global «framing» der identifisering med konflikten er bredere enn opprinnelig, og man ser spredning av lignende former for konfliktpolitikk på tvers av grenser. Videre er det fokus på å beskytte menneskers interesser fra eksterne trusler ved å bruke intern protest og legge press på nasjonal regjering og eventuelt eksterne aktører. Tarrow påpeker at de fleste aktivister som er del av transnasjonale bevegelser er basert lokalt og identifiserer seg med konflikten lokalt. Likevel fremmer de krav på vegne av en større befolkning også utenfor nasjonalstatens grenser, og dette har sammenheng med økt identifisering med det globale medborgerskap (Tarrow 2011).

Hvordan kan motstanden løftes fra lokal skala til regional eller internasjonal skala? Nicholls (2007) beskriver to strategier for å skifte skala i mobilisering. Den første strategien innebærer å utvide kampen til å nå ut til andre grupper der det allerede eksisterer kontakt og tillit, som for eksempel i trossamfunn eller studentbevegelser. Den andre strategien er å knytte bånd til grupper der det tidligere ikke har vært kontakt. Mange nye sosiale bevegelser er antiglobaliseringsbevegelser. Likevel representerer globaliseringen nettopp muligheter for å kunne oppskalere til høyere skala. Globalisering er i realiteten ikke bare en hindring, men en potensiell kilde til «empowerment» – myndiggjøring – av sosiale bevegelser. Haarstad og Fløysland (2007) viser hvordan opposisjonsgruppen mot Tambogrande-gruven i Peru oppskalerte konflikten, fra lokalt til nasjonalt og internasjonalt nivå. Dette klarte de ved å ta i bruk strategier muliggjort av nettopp mekanismer og prosesser i globaliseringen, der økte investeringer på tvers av landegrenser åpner potensielt nye politiske rom også for sivilsamfunnet. En kjernefunksjon hos sosiale bevegelser, ved å være *nettverk*, er nettopp utveksling og strategisk bruk av informasjon (Routledge 2008). Bruk av kommunikasjonsteknologi er blitt viktig i denne sammenheng. TV, internett og mobiltelefoner fører imidlertid til at er det sosiale livet i mindre grad enn før er sentrert rundt kirker, puber og andre samlingssteder. Dette gjør vedlikehold av mellommenneskelige forhold i forbindelse med sosiale bevegelser vanskeligere, men

kommunikasjon mellom organisasjonsledere og lederfigurer i ulike land er allikevel viktig (Tarrow 2011). Haarstad (2007) henviser i denne sammenheng til *skala-problemet*, som refererer til det å kombinere bevissthet omkring lokale særegenheter som er forskjellige ulike steder med felles global identitet. Ved å løfte kampen opp på regional eller internasjonal skala må det kanskje nye identiteter og motivasjoner for deltagelse til. Spørsmålet om fragmentering vil stadig være gjeldende så lenge den sosiale bevegelsen øker i omfang og geografisk utstrekning. Klarer organisasjonene i én og samme bevegelse å være samkjørte? Routledge (2008) påpeker at særlig demokratiseringsbevegelser har klart å samle svært forskjellige grupper som tidligere ikke har samarbeidet, som fagforeninger, urfolksbevegelser og miljøbevegelser. Oppskalering er spesielt viktig i de tilfellene en sosial bevegelse mobiliserer mot noe som skjer på lokalt nivå, men bestemmes på høyere nivå, enten nasjonalt eller internasjonalt nivå. Mangel på nødvendige ressurser for å oppskalere vil være en vesentlig hindring for dette. Om sosiale bevegelser klarer å oppskalere eller ikke avhenger også av den politiske konteksten på høyere skala, som vil fremkomme nærmere i diskusjon rundt demokrati under eksterne faktorer.

Konfliktrepertoar og strategier

Hvilke strategier de sosiale bevegelsene velger å bruke er viktig. Konfliktrepertoar er alle de forskjellige metodene sosiale bevegelser kan ta i bruk for å handle kollektivt. Det er mange metoder å velge mellom og det er av stor betydning at lederskapet i sosiale bevegelser velger å bruke egnede metoder. Dette vil variere i tråd med ulike sosiale bevegelsers hensikt og formål. Metodene politiske aktører faktisk tar i bruk for å sette frem sine krav overfor andre kan kalles aksjonsformer, eller deres strategier (Tarrow 2011, Tilly & Tarrow 2007).

Aktivister kan velge sin strategi avhengig av hvem opponentene er. Denne fleksibiliteten gjør sosiale bevegelser i stand til å tilpasse seg endringer i samfunnet. Som nevnt tidligere finnes tilsvarende konflikter parallelt andre steder i verden, og dermed flere transnasjonale sosiale bevegelser samtidig. Konfliktrepertoarer er i større grad enn før overførbare fra en kontekst til en annen (Tarrow 2011).

Protest og ulike strategier bidrar med underholdning og spenning til offentlig politikk, i tillegg til å være en solidaritetsskapende faktor fordi det skaper samhold mellom aktivistene. Men aller viktigst er allikevel den ordensforstyrrende delen av

aksjonsformer. Det bryter med hverdagslivets rutiner og det er nettopp derfor det får oppmerksomhet og tvinger politiske ledere til å bry seg. Som følge av dette må sosiale bevegelser evne å tilpasse seg den sosiopolitiske konteksten og stadig finne på nye måter å handle konfliktpolitisk på. Valg av nye og oppfinnsomme strategier vil gi mer oppmerksomhet enn valg av konfliktrepertoar som er sett flere ganger før (Tarrow 2011).

Det finnes ulike måter å gruppere konfliktrepertoar på. En måte å kategorisere konfliktrepertoar på er i konvensjonelle, ukonvensjonelle og voldelige (Tilly & Tarrow 2007). *Ukonvensjonelle* aksjonsformer er nye eller ulovlige former for protest som ikke karakteriseres ved bruk av vold, men ansees for å være ordensforstyrrende. Bruk av nye aksjonsformer virker overraskende og skaper spenning blant autoriteter og folket, og har i visse tilfeller en skremseffekt. Eksempler på slike er veiblokkeringer eller okkupasjon av strategiske bygninger. Dette er atferd som fører til ringvirkninger i samfunnet og tvinger myndigheter til å reagere. Dette skaper en førstegangskontakt som er nødvendig for videre samspill mellom sosiale bevegelser og autoriteter. Ukonvensjonelle aksjonsformers evne til å spre usikkerhet gjør dette til det beste middelet sosiale bevegelser har for innflytelse. Det viser seg imidlertid at slike ordensforstyrrende aksjonsformer ikke benyttes i like stor grad som før, blant annet fordi politi og militærstyrker kan slå tilbake. Myndigheters inngripen virker avskrekkende, og krever derfor veldig høy grad av forpliktelse fra bevegelses deltakere. I tillegg kan ukonvensjonelle aksjonsformer institusjonaliseres og gradvis bli konvensjonelle over tid dersom de brukes hyppig og mister sin overraskelseffekt eller anerkjennes av myndigheter. Demonstrasjoner, i likhet med streik, begynte som ordensforstyrrende ukonvensjonelle aksjonsformer, og har etter hvert blitt *konvensjonelle* aksjonsformer (Tarrow 2011). Konvensjonelle aksjonsformer er kjente typer protest i offentlige rom som ikke provoserer frem frykt eller følelser av trussel for verken autoriteter eller folket (Tilly & Tarrow 2007). I mange tilfeller tilrettelegger og aksepterer autoriteter slike nettopp fordi de er kjente. Dette er for eksempel møter, tillatte demonstrasjoner og opptog. Slike metoder innebærer lite risiko og kan derfor samle store menneskemengder. Konvensjonelle aksjonsformer er de mest brukte. Problemet er at slike kan bli for «hverdagslige» og ikke blir lagt merke til, for eksempel dersom demonstrasjoner foregår hver dag. I slike situasjoner oppstår nye ukonvensjonelle aksjonsformer, eller *voldelige* strategier. Voldelige strategier involverer materiell eller menneskelig ødeleggelse, som kan være spontan

eller planlagt, for eksempel butikkplyndring, gateslårskamper, hærværk, sabotasje eller fysisk skade av politikere. Dette er den mest dramatiske aksjonsformen, men utføres gjerne av mindre grupper som mangler ressurser og er villige til å forårsake ødeleggelse og risikere undertrykkelse (Tarrow 2011, Tilly & Tarrow 2007).

Både konvensjonelle og ukonvensjonelle aksjonsformer er altså ikke-voldelige. Sharp (2012a), kjent for omfattende studier av ikke-voldelig motstand, beskriver dette som protester, ikke-samarbeid og intervensjon uten fysisk vold som følge av konflikt. Sharps studier handler om å kaste diktatoriske regimer til fordel for innføring av demokrati, men metodene er overførbare til andre typer motstand. De aller fleste ikke-voldelige motstandsmetodene er symbolske demonstrasjoner. Aksjonsformer i offentlige rom med bruk av slagord og symboler eller humor og underholdning er effektive måter å protestere på. Humoristiske karikaturer av lederskikkelser kan svekke deres autoritet mens sketsjer, dans og musikk skaper fellesskap og identitetsfølelse (Sharp 2012a). Bruk av kostymer og symbolikk bringer frem lek og glede. Dette gir ekstra liv til konvensjonelle former for kollektiv handling, og kan dermed fremme positive holdninger omkring deltagelse. Slike teaterinspirerte innslag er særlig populært blant global-rettferdighetsforkjempere (Tarrow 2011). Det har også stor effekt å samle store menneskemengder til protester og demonstrasjoner for å spre budskapet fordi det bryter med hverdagens rutiner. Bruk av slagord på engelsk vil øke sjansen for oppmerksomhet internasjonalt, og er en taktikk som ofte benyttes i mobilisering. For å spre informasjon utenfor lokalsamfunnet til et større publikum, er det også mulig å ta i bruk andre informasjonskanaler som radio, aviser og løpesedler (Sharp 2012a, 2012b, Tarrow 2011). Jo flere deltagere en sosial bevegelse klarer å mobilisere til demonstrasjoner, jo mer vil det styrke protesten. Antallet mennesker som deltar kan påvirke beslutningstakerne nettopp fordi demonstrantene også er potensielle velgere. Dette vil imidlertid avhenge av eksterne faktorer som for eksempel politiske mulighetsstrukturer (Della Porta & Diani 2006).

For at sosiale bevegelser skal klare å ha innflytelse på politikk er det viktig å rette aksjonene mot beslutningstakerne og legge press på myndighetene, i tillegg til å skape engasjement og tilhørighetsfølelse blant deltagerne. Bruk av indirekte kanaler for å legge press på myndigheter via protest kan også være effektivt. Protest er som en ressurs for mennesker uten makt fordi det setter i gang press rettet mot det politiske systemet via media og aktører med makt (Della Porta & Diani 2006). Politisk debatt i det offentlige rom som aviser er eksempler på indirekte kanaler inn til politikken. Det

finnes etter hvert mange mer utradisjonelle metoder også, som veiblokader, boikott, streiker eller underskriftskampanjer. Slike brukes for å legge press på myndigheter og ifølge Østerud og Aas (2002) gir denne typen organisering en alternativ kanal til politisk innflytelse. Organisasjonene skaper oppmerksomhet omkring sine formål ved å informere. Gjennom ulike aksjonsformer kan de formidle styrken i sine krav. På den måten bidrar de til at beslutningstakere kan få bedre beslutningsgrunnlag (Østerud & Aas 2002). At sosiale bevegelser og deltagere i slike offentlig erklærer engasjement og forpliktelse til bestemte saker, kan ha positiv effekt på muligheten for innflytelse.

Hvordan de sosiale bevegelsene velger å organisere seg og hva slags konfliktrepertoar de benytter avhenger imidlertid av konteksten de opererer i. I det følgende ses nærmere på de eksterne faktorer som påvirker sosiale bevegelsers suksess eller manglende evne til å påvirke.

Eksterne faktorer: politiske mulighetsstrukturer

Sannsynligheten for at mennesker engasjerer seg i konfliktpolitikk øker når de får tilgang til eksterne ressurser som tilsier at de vellykket kan kjempe mot urettferdighet. Fra radikal tilnærming til sivilsamfunn ser vi at maktstrukturer i samfunnet vil påvirke muligheten til deltagelse i sosiale bevegelser. Økonomisk, sosial, kulturell og symbolsk kapital er fire typer makt mennesker kan besitte. Tilgangen til slike ressurser former den strukturelle maktbalansen i samfunnet (Harriss, Stokke & Törnquist 2004). Eksempelvis vil økonomisk vekst og nedgang påvirke land og geografiske steder på ulike måter, noe som skaper forskjellige forhold for motstandsmuligheter. Økonomiske nedgangstider kan skape få jobbmuligheter og gi mennesker dårlig inntektsgrunnlag, som gjør det vanskelig å engasjere seg i sosiale bevegelser. Det kan også ha motsatt effekt og fungere som insentiv for kollektiv handling (Nicholls 2007), som for eksempel dagens protestbølger i Sør-Europa og på Wall Street nettopp som følge av økonomiske nedgangstider. Hvordan og i hvilken grad aktørene inkluderes i det politiske systemet, avhenger av om de klarer å omforme de ulike typer makt til autoritet og dermed oppnå politisk innflytelse (Harriss, Stokke & Törnquist 2004, Stokke & Törnquist 2013). Sosiale bevegelser må derfor forstås i forhold til politikk og maktstrukturer i samfunnet.

Politiske mulighetsstrukturer

Politiske mulighetsstrukturer er det viktigste konseptet for å kunne si noe om eksterne faktorer som påvirker sosiale bevegelsers utvikling og deres mulighet til innflytelse (Della Porta & Diani 2006, Tarrow 2011, Tilly & Tarrow 2007). Politiske mulighetsstrukturer refererer til muligheter og begrensninger sosiale bevegelser har for tilgang og innflytelse i formell politikk. *Muligheter* betyr strategiske åpninger i det politiske systemet som øker muligheter for tilgang og innflytelse ved kollektiv handling. Dette er faktorer som virker oppfordrende for menneskers engasjement i konfliktpolitikk. Det er ikke nødvendigvis formelle, permanente eller nasjonale faktorer, men de må oppleves som reelle muligheter for den sosiale bevegelse. Til forskjell fra for eksempel økonomisk kapital som en sosial bevegelse besitter, forstås politiske muligheter som eksterne og ikke-materielle ressurser som bevegelser kan velge å benytte seg av eller ikke. *Begrensninger*, på den annen side, er faktorer som vil avskrekke eller hindre folk fra deltagelse i konfliktpolitikk (Tarrow 2011). Det er kombinasjonen av muligheter og begrensninger som er viktig for avgjørelser omkring kollektiv handling. Eksempelvis kan en organisasjon velge å handle kollektivt til tross for flere avskrekkende faktorer, *dersom* de anser muligheten for suksess stor nok. Hva slags type politisk regime sivilsamfunnet handler innenfor, og deres respons på mobilisering, er derfor av betydning for hvordan sosiale bevegelser velger organisering og repertoar (Della Porta & Diani 2006).

Handlingsmuligheter og allierte

Politisk usikkerhet, som ustabilitet i politiske koalisjoner eller endrede framtidsutsikter for det regjerende parti, kan oppfattes som en mulighet for sosiale bevegelser. Tilgjengelighet av innflytelsesrike allierte eller støttespillere i formell politikk er en annen gunstig faktor for sosiale bevegelsers suksess. Politiske utfordrere kan oppmuntres til kollektiv handling dersom det finnes allierte i den politiske sfære som støtter dem og taler deres sak offentlig (Tarrow 2011, Tilly & Tarrow 2007). Sosiale bevegelser har ofte utviklet nære bånd til politiske partier eller partifamilier. Partier er avhengig av å mobilisere velgere og tar derfor i enkelte tilfeller sosiale bevegelser i betraktning. Forskning viser at de nye sosiale bevegelsene gjerne har allierte i venstreorienterte partier (Della Porta & Diani 2006). Til sist bør det være en viss grad av inkludering av folket i den politiske sfære. Dersom mennesker er helt ekskludert vil det sannsynligvis avskrekke engasjement i

konfliktpolitikk. Er det på den annen side stor grad av inkludering av folket i politiske beslutninger, vil sannsynligvis institusjonelle mekanismer benyttes isteden (Tarrow 2011). Slike muligheter endres over tid i ulike systemer, og må derfor studeres i sammenheng med hva slags type politisk regime som finnes (Nicholls 2007).

Tilgang til politisk sfære og undertrykkelse i ulike regimer

Muligheter og begrensninger varierer i ulike politiske kontekster og regimer, og de kan endres over tid på samme sted (Nicholls 2007). Grad av åpenhet i det politiske systemet vil påvirke mulighet for innflytelse. Generelt blir politiske systemer ansett for å være åpne jo mer fordelt makten er mellom lovgivende, utøvende og dømmende makt, samt hvor desentralisert fra nasjonalt til lokalt makten er. Åpne politiske systemer er gjerne mer mottakelige for folkelige demonstrasjoner og vil gi økte muligheter for innflytelse fordi det gir flere kanaler for mobilisering og beslutningsinstitusjoner som er nærmere folket. Samtidig vil åpne politiske systemer være åpne for alle politiske aktører og andre sosiale bevegelser. Det er derfor ingen automatisk mulighet for innflytelse for én bestemt sosial bevegelse (Della Porta & Diani 2006). Undertrykkelse kan provosere frem følelse av urettferdighet som vil være et nytt insentiv til å protestere. Allikevel vil undertrykkelse eller autoriteters «harde hånd» overfor opprørere i mange tilfeller være en avskrekkende faktor. Grupper som krever store forandringer blir ofte mer utsatt for både fysisk og sosial undertrykkelse. Undertrykkende styresmakter er med på å forme bevegelsers interne struktur og deres valg av konfliktrepertoar (Della Porta & Diani 2006, Tarrow 2011). I situasjoner der mennesker føler frykt og maktesløshet er det hensiktsmessig å velge strategier som innebærer lite risiko for deltagerne (Sharp 2012a). Svært undertrykkende regimer kan føre til at sosiale bevegelser «går under jorda», og bygger en struktur preget av mange små grupper og ledere, slik at det blir vanskelig å ta «den ene» lederen. Som et eksempel valgte Otpor-bevegelsen i Serbia en svært desentralisert struktur med ulike ledere for mange små grupper. Dette gjorde det vanskelig for de autoritære styresmakter å slå ned på demokrati-mobiliseringen, som spilte en avgjørende rolle i avsettelsen av Milosevic (York 2002). Ikke-statlige aktører kan også undertrykke protesterende grupper og ha samme skremseffekt som statlige aktører (Tarrow 2011).

I alle politiske samfunn finnes det protester som er ulovlige, lovlige eller tilrettelagt for. Liberale demokratier tillater ofte flere aksjonsformer, men voldelige eller truende strategier blir sjelden tillat. Det finnes allikevel en rekke andre måter demokratiske regimer kan undertrykke motstand på, som ikke er statlig voldelig undertrykkelse, og dermed er de ikke nødvendigvis tolerante (Tarrow 2011). Demokrati vil nå omtales mer i detalj, da dette er en type regime med betydelig relevans til denne oppgaven.

Demokratiske regimer og sivilsamfunn

I media defineres sjelden demokrati, til tross for å være et tvetydig begrep. Det tillegges en rekke ulike definisjoner avhengig av hvem som spørres. Av to grunner er det imidlertid viktig å presisere begrepet. For det første spiller demokrati en kontekstuell vesentlig rolle i denne oppgaven, slik som type regime sosiale bevegelser opererer innenfor, og som del av de politiske mulighetsstrukturene. For det andre har sosiale bevegelser mulighet til å påvirke en positiv demokratisk utvikling. Det er derfor interessant å se nærmere på dynamikken mellom demokrati og sivilsamfunn.

Definisjoner av demokrati og koblinger til sivilsamfunn

Grugel (2002) hevder det liberale og representative demokratiet i dag anerkjennes for å være «eneste» aksepterte formen for demokrati. Frie og rettferdige valg i et flerpartisystem ansees som minstekrav og de viktigste forutsetninger for liberale demokratiske institusjoner. Demokrati forstås som prosedyrer for styresett og etablering av styringsinstitusjoner fremforhandlet av politiske ledere. Politiske representanter fungerer som ledd mellom borgere og styresett, og makt og kontroll sikres ved at representantene er folkevalgte i valg der alle har rett til å delta på lik linje. Dette er *minimums*definisjoner av demokrati (Grugel 2002).

Fra 1970-årene startet en trend preget av politiske overganger der flere politiske regimer kalte seg demokratier. Siden da har demokratisk forpliktelse nær sagt blitt universelt (Barnett & Low 2004, Carothers 2002, Huntington 1991). Demokratiseringsstudier undersøker og forklarer prosesser der regjeringer, stater og samfunn forsøker å forandre styresett fra autoritært til en form for demokrati. Demokratisering forklares gjerne på grunnlag av struktur eller aktørers meningsbærende og målrettede handlinger (Grugel 2002, Harriss, Stokke & Törnquist 2004). I tråd med minimumsdefinisjoner av demokrati har det siden 1980-tallet

dominert et overgangsparadigme, med hensikt å forklare demokratisering, bestående av fem kjennetegn som kan oppsummeres slik:

1. land som er i en prosess *fra* diktatur kan regnes for å være på vei *mot* demokrati
 2. denne prosessen er gjerne en trestegs-fase fra demokratisk åpning, via et gjennombrudd og til konsolidering
 3. hovedfokus og viktigste kriterium er gjennomføring av valg
 4. det er videre antatt at underliggende økonomiske, historiepolitiske, sosiokulturelle og etniske strukturer i samfunnet ikke vil være avgjørende faktorer verken for utfall eller for selve overgangsprosessen, og
 5. overgangen til demokrati skjer i allerede (delvis) fungerende stater
- (Carothers 2002, s. 6-9, min oversettelse)

Både minimumsdefinisjoner og overgangsparadigmet kritiseres for å være for Vestligorienterte. Det er ikke empirisk belegg for at demokratiske overganger utelukkende skjer på samme måte. Videre finnes det ingen garanti for at formelle institusjoner vil garantere essensielle demokratiske friheter og rettigheter som toleranse, respekterte borgerrettigheter og likhet for loven (Grugel 2002). I denne sammenheng er det et viktig poeng at demokratisering i Sør i mange tilfeller har handlet om nettopp sikring av et minimum demokratiske institusjoner og grunnleggende menneskerettigheter på papiret fremforhandlet mellom politiske ledere, *uten* at dette har resultert i fungerende institusjoner, faktisk folkelig deltagelse og reelle rettigheter. Mange land havnet i en politisk gråsone der overgangene er startet, men prosessene har stagnert et sted mellom autoritært styre og demokrati. Slike land beskrives som kvalifiserte demokratier fordi enkelte demokratikrav oppfylles og situasjonen er relativt stabil. Det gjennomføres valg, og det har blitt mer frihet og desentralisering, samt at opposisjonen og sivilsamfunnet sikres en viss tilgang til politiske rom. Allikevel er kvaliteten i demokratiene dårlig, preget av mangelfull representasjon, liten deltagelse utover stemmeseddelen og maktmisbruk av styresmakter. Dette gir folket for dårlig kapasitet til å utøve kontroll over offentlig anliggende, noe som igjen gjør det vanskelig å benytte seg av formelle friheter og institusjoner for å endre maktrelasjoner. Det betyr at det politiske forhold mellom stat og folk er underutviklet, ved at det har skjedd en de-politisering av demokratiet. Resultatet er demokratiske åpninger preget av alvorlige demokratiske underskudd både i konstitusjonelle og institusjonelle ordninger, så vel som i politiske partier (Barnett & Low 2004, Carothers 2002, Harriss, Stokke & Törnquist 2004, O'Donnell 1994, Stokke & Törnquist 2013, Törnquist 2009).

Følgelig har betydningen av å sikre politisk stabilitet, gjennomsiktighet og ansvarliggjøring av styresmaktene blitt viktigere for å definere demokratier. Det forutsetter en bredere og reell definisjon av demokrati med fokus på introduksjon av demokratiske prinsipper, institusjoner og borgerrettigheter, slik at de formelle institusjonene oppfattes meningsfulle av menneskene. Det påpekes at det i forskning bør bli et større fokus på hvordan kollektive og individuelle aktører engasjerer seg i kampen for demokratibygging, og hvilke muligheter og begrensninger for dette som eksisterer i aktuell kontekst. En ny akademisk tilnærming til demokrati kan videre brukes for å forbedre demokrati i praksis (Barnett & Low 2004, Carothers 2002, Grugel 2002, Luckham 2003, Törnquist 2009). Törnquist (2009) fremmer et nytt rammeverk der tilnærmingen om representativ demokrati kombineres med økt grad av direkte deltagelse. Utgangspunktet bør være i etablert demokratisk representasjon, men det er viktig å sørge for representasjon også utenfor formelle institusjoner. Det er behov for å øke folkelig representasjon og deltagelse fra sivilsamfunnet. Dette bør tilrettelegges av myndighetene ved å spre kunnskap om deltagelse og tilgang til politiske rom. Dette vil forbedre folkelig innflytelse til å endre maktstruktur og åpne for alternative prosesser og forandringsaktører. Chandhoke (2009) hevder at lik politisk deltagelse er en grunnleggende demokratisk rettighet, og som bør sikres gjennom valgte representanter. På denne måten kan ikke sivilsamfunnet erstatte formell politisk representasjon, men det er et nødvendig supplement til det og kan hjelpe til å forbedre den formelle representasjonen. Rammeverket må derfor inkludere folket³ i større grad, offentlige anliggende som folket skal kontrollere og de ulike metodene for å utøve folkelig kontroll over politikkutforming og implementering. Derfor kreves det at demokrati studeres i mer dybde med fokus på de ulike byggeklossene som demokrati består av – styresmakter, folket og kanaler for deltagelse og representasjon (Törnquist 2009). Dersom en slik akademisk tilnærming settes i fokus blant ledende land og institusjoner som for eksempel Verdensbanken, vil det kunne ha en positiv påvirkning på politisk kultur i praksis. Det vil kunne bidra til en utvikling i retning av bedret demokratisk representasjon. Dette innebærer å gjennomføre statlige reformer ovenfra som sikrer at hele folket har effektiv tilgang til offentlige anliggende, samtidig som grasrota styrkes nedenfra. Det vil tilsammen skape et mer gunstig rom for folkelig deltagelse (Webster, Stokke & Törnquist 2009).

³ Törnquist (2009) bemerker at det er ikke umiddelbart klart hvordan folket defineres med tanke på hvem som har stemmerett, faktiske rettigheter og kontroll over ulike aspekter i offentlig anliggende. Dette er en interessant debatt, men det vil ikke være mulig å gå inn i denne som følge av oppgavens plassbegrensning.

Sivilsamfunn og demokrati: gjensidig forsterkende

Demokrati er altså en viktig kontekstuell forutsetning for sivilsamfunnets mulighet til innflytelse, samtidig som sivilsamfunnet er en viktig faktor for demokratisk utvikling. Blant annet kan sivilsamfunnsgrupper sørge for en mangfoldig politisk dagsorden ved å fremme krav, slik at det finnes faktiske *valg* mellom ulike standpunkter. Andre sivilsamfunnsgrupper kan overvåke at valg er frie og rettferdige. Gjennom protest på tvers av grenser krever aktivister i det globale sivilsamfunnet rettigheter og fremmer gjennomsiktighet og ansvarlighet hos myndigheter og mer folkelig deltagelse. I tillegg kan regjeringer og sivilsamfunnsorganisasjoner jobbe sammen for å skape og opprettholde et miljø med informerte, politisk bevisste borgere og frie media (Chandhoke 2009, Jordan 2011).

Sivilsamfunn betraktes altså som en forutsetning for vellykkede demokratier. Sterke, engasjerte og varierte sivilsamfunn, sosiale bevegelser og deres konfliktrepertoar er viktig fordi konflikt er en naturlig del i demokratiseringsprosesser for at demokratiet skal bli reelt (Grugel 2002, Harriss, Stokke & Törnquist 2004, Törnquist 1999). Sosiale bevegelser fremmer en alternativ måte å handle politisk på som følge av problemene med politisk representasjon og tendenser til statlige innstramminger og utviklingen av ulike former for globalisering (Della Porta & Diani 2011). Det har skjedd en utvikling der politikk, som vanligvis har vært nasjonalstatens anliggende, preges av samtidig globalisering og lokalisering. Politikk oppskaleres til globalt nivå og institusjoner som Verdensbanken og det Internasjonale Pengefondet, eller en nedskalering der flere politiske saker blir håndtert på lokalnivå. På lokalnivå har sivilsamfunnet blitt en viktig aktør. Det er enighet om at det finnes en «ny politikk» befestet i lokale politiske rom og praksis og at demokrati vitaliseres gjennom folkelig deltagelse i disse (Harriss, Stokke & Törnquist 2004). Dermed skaper sivilsamfunnet en større nærhet mellom ulike politiske skalaer; lokal, nasjonal og internasjonal skala, og sørger for at de som styrer er nærmere de som blir styrt. Selv om et globalt sivilsamfunn har hatt minimal innflytelse på demokratiet i globale styresett har press nedenifra styrket visse demokratiske prinsipper. Dette gjelder særlig å få økt gjennomsiktighet i offentlig debatt, ansvarliggjøring av styresmakter og mer deltagelse i utforming av offentlig politikk (Jordan 2011). I tillegg til sivilsamfunnets betydning understreker Harriss, Stokke og Törnquist (2004) betydningen av selve demokratiseringspolitikken. Egnede politikk kan tilrettelegge for bedret inkludering av og deltagelse fra sivilsamfunnet (Webster, Stokke & Törnquist

2009).

Overnasjonalitet

Diskusjoner rundt globalisering har fremmet spørsmålet om nasjonalstatens overlevelse. Mye politisk makt har blitt flyttet til overnasjonale nivå, særlig i form av økonomiske institusjoner og frihandelsavtaler. Dette vekker interesse for om det også er spørsmål om nasjonal suverenitet i rekke konfliktpolitiske tilfeller. Tarrow (2011) gjør det imidlertid klart at nasjonalstaten ikke kommer til å forsvinne med det første, og enkelte stater har fått mer makt etter at det internasjonale markedet har vokst. Noen staters autonomi minskes, men de mister ikke sin suverenitet. Dette vil imidlertid kunne påvirke en stats beslutningsområder. Videre hevder Tarrow at sosiale bevegelsers fremtid ikke avhenger av hvor voldelig eller utbredt konfliktene har blitt, men hvordan de forholder seg til stater, kapitalisme og det internasjonale systemet (Tarrow 2011). I denne sammenheng er sosiale bevegelsers evne til å benytte skala-politikk avgjørende. Dersom avgjørelser ikke fattes av nasjonale styresmakter, men av internasjonale eller overnasjonale institusjoner, må sosiale bevegelser klare å mobilisere i forhold til de som faktisk sitter med makten.

Massemedier

Massemedier er en viktig arena for offentlig ytring og sosiale bevegelser er avhengig av tilgang til medier for å spre sine budskap. Autonom og pluralistisk mediestruktur vil øke sannsynligheten for tilgangen sosiale bevegelser har. Tilgang til massemedier representerer en mulighet for sosiale bevegelser til å nå ut til et bredere publikum, mens begrenset tilgang vil begrense spredning av ideer (Della Porta & Diani 2006). Med stadig økt tilgang til internett har det også blitt lettere å spre informasjon ut i verden (Tarrow 2011), som for eksempel via Facebook, Twitter og andre sosiale medier. Sosiale bevegelser kan også påvirkes av hvordan media fremstiller saker på, som for eksempel en partisk journalist som vil fremstille saken på en spesiell måte. Tilgang til media styres i stor grad av maktstrukturer i samfunnet, da grupper av mennesker fra for eksempel politiske partier eller økonomiske eliter kan ha mulighet til å kontrollere adgang til medier (Della Porta & Diani 2006).

Fra protest til politikk?

Hva kan den sosiale bevegelsen oppnå? Til tross for at kravene en sosial bevegelse fremsetter realiseres, og dette sammenfaller med kollektiv handling, er det ikke sikkert at det er *fordi* den sosiale bevegelsen handlet. Teoretikere er uenige om hvilke faktorer som er avgjørende; blant annet evne til å virke ordensforstyrrende, klare å oppnå høy deltagelse, bruke egnede strategier, riktig timing og type krav de setter, er noen av faktorene som nevnes (Coelho & Von Lieres 2010, Della Porta & Diani 2006, Tarrow 2011). Alt i alt er det en kombinasjon av kontekstuelle faktorer, politiske mulighetsstrukturer, og de sosiale bevegelsenes kapasitet og evne til å organisere seg, som avgjør suksess eller manglende evne til påvirkning. Som følge av at det alltid er flere av disse faktorene som spiller inn samtidig, er det i utgangspunktet vanskelig å måle eksakt hva bevegelser kan oppnå. Tarrow (2011) påpeker imidlertid tre mulige langsiktige og indirekte effekter. Sosiale bevegelser kan ha en positiv effekt på politisk sosialisering og fremtidig aktivisme, deres kamp kan påvirke politiske institusjoner og praksiser, og, de kan bidra til endringer i politisk kultur.

Coelho og Von Lieres (2010) ser spesielt på hvordan ulike former for folkelig mobilisering kan påvirke demokratiet positivt. De fremhever at sosiale bevegelser særlig har bidratt til en positiv utvikling omkring rettigheter knyttet til statsborgerskap, fremme saker til politisk dagsorden og sørge for tettere bånd til myndigheter og respons fra disse.

Della Porta og Diani (2006) fremhever fem områder der sosiale bevegelser kan påvirke offentlig politikk relatert til prosessen rundt vedtak av lover og reformer, og som dreier seg om å få respons fra myndigheter. For det første kan sosiale bevegelse lykkes i å bli hørt i sine krav. For det andre kan de lykkes i å få sine saker på dagsorden. For det tredje kan det vedtas lover eller reformer omkring dette anliggende som tilsvarer den sosiale bevegelsens ønsker. For det fjerde kan det betraktes som vellykket for den sosiale bevegelsen dersom en vedtatt lov eller reform implementeres. Og for det femte, dersom den sosiale bevegelsen er tilfredsstilte med politikkkutformingene har de klart å få fullt gjennomslag for sine krav.

Della Porta og Diani refererer særlig til påvirkning ved å sette konkrete saker på dagsorden og få gjennomslag for disse. Coelho og Von Lieres og Tarrow påpeker at det i tillegg til å sette konkrete saker på dagsorden er mulig å bidra til

langtidseffekter som å skape tettere bånd mellom folk og myndigheter, endre politisk kultur og ha en positiv effekt på fremtidig aktivisering.

Oppsummering

Sivilsamfunnet betraktes ikke lenger for å være et alternativ til staten, men en konfliktpreget praksis der målet er å korrigere ubalanser og sørge for at maktfordelingen blir mer rettferdig. En rekke ulike foreninger, organisasjoner og institusjoner utgjør sivilsamfunnet og en type sivilsamfunnsorganisering er sosiale bevegelser. Sosiale bevegelser er uformelle nettverk basert på felles tro og solidaritet, som mobiliserer omkring konfliktpregede saker gjennom stadig bruk av varierte former for protest. Det er viktig å studere sosiale bevegelser i relasjon til de som utfordres; som gjerne er eliten eller statlige autoriteter, samt den samfunnspolitiske konteksten det hele skjer i, for eksempel demokrati. Sosiale bevegelser er avhengig av ressurser for å klare å ta skrittet fra misnøye til mobilisering. De er også avhengig av deltagere. Mennesker engasjerer seg i kollektiv handling dersom de ser det meningsfullt, og «framing»-prosesser kan skape felles identitet blant deltagere, og hindre fragmentering av bevegelsen. Nye sosiale bevegelser er gjerne spesialiserte på enkelttemaer og «framing» skjer da omkring disse temaene. For at sosiale bevegelser skal lykkes er de også avhengig av å ta i bruk egnet organisasjonsform og velge nyttige strategier. Dette avhenger av eksterne faktorer, og spesielt politiske mulighetsstrukturer. Det vil si hva slags samfunnsmessig- og politisk kontekst de opererer i, grad av åpenhet i politisk regime, tilgang til allierte i politikken og om konflikten skjer på lokalt, nasjonalt eller internasjonalt nivå.

I neste kapittel vil det redegjøres for viktige historiske hendelse i El Salvador, før de påfølgende analysekapitlene.

4. Borgerkrig, demokratiske åpninger og frihandel

Dette kapittelet er ment som en kortfattet oversikt over hendelser i El Salvadors historie, som er viktige for å forstå dagens konflikt omkring utvinning av gull.

Historisk overblikk

El Salvador fikk sin uavhengighet fra Spania i 1821 og erklærte seg senere offisielt som republikk (CIA 2013). Republikkens tidlige historie var preget av politisk ustabilitet med hyppige presidentskifter, samt en liten elite som kontrollerte nær sagt all kaffeproduksjon, som raskt ble landets hovednæring. Eliten, kjent under navnet «de 14 familiene», utgjorde to prosent av befolkningen og eide omtrent 60 prosent av landet (Anderson 1988). Det faktiske antallet familier var noe større, men majoriteten av befolkningen jobbet allikevel for en liten elite. Historien om de 14 familiene – som eide alt land, alle plantasjer og godseiendommer, og som sies å være årsaken til dagens 14 fylker – er viktig i landets historie. Det finnes fortsatt en arv etter «de 14 familiene» i dag, da inntektsfordelingen i El Salvador er svært skjev med en Gini-koeffisient på 0,478 (2009). I 2009 var inntekten hos de 20 prosentene av befolkningen med høyest inntekt 13 ganger høyere enn de 20 prosentene med lavest inntekt (Napal 2012). Velásquez Carrillo (2011) betegner den økonomiske eliten siden 1989 for det meste tilhørende den politiske høyrefløyen, som en nyliberal oligarkisk blokk av åtte grupper. Disse gruppene eier alle bedrifter av salvadoransk nasjonalitet med flere enn hundre ansatte. Deres økonomiske aktivitet foregår for det meste innenfor finans, men de kontrollerer blant annet industri, handel, medier, jordbruksteknologi, konstruksjon- og håndverk, og servicenæringen. Den økonomiske eliten har stor innflytelse i politikken og er mye av årsaken til at fattigdom fortsatt er et stort samfunnsproblem (Napal 2012, Velásquez Carrillo 2011).

En av de mest brutale hendelsene i salvadoransk historie skjedde i 1932. Jordbruksarbeidere i rurale områder gjorde opprør mot store ulikheter i levkår mellom seg og landeiere, i tillegg til statligstøttet undertrykkelse og vold. Det ble slått hardt ned på av hæren, og i de påfølgende ukene ble opp i mot 30 000 mennesker drept, de fleste urfolk og bønder. La Matanza, *Drapet*, ble i etterkant forsøkt dekket over av landets myndigheter ved blant annet å fjerne publikasjoner og registreringer rundt massakren. I dag regnes den for å være et av de mørkeste kapitlene i landet historie (Almeida 2008).

Undertrykkelse og dårlige levekår for majoriteten fortsatte å være et problem gjennom hele 1900-tallet. Gjennom 1960- og 1970-tallet stod ledere av sosiale bevegelser og universitetsstudenter for en rekke protester mot eliten og et urettferdig samfunn. Kombinasjon av et stadig undertrykkende, tyrannisk regime og økende deltagelse i protester på tvers av samfunnssektorene førte til at det til slutt brøt ut full borgerkrig i 1980 (Almeida 2008, Blaser 2010). Det skulle vise seg å være en svært blodig krig, som ikke endte før i 1992 og hvor 75 000 mennesker ble drept og rundt 500 000 ble drevet på flukt (Moodie 2010, Freedomhouse 2013). Både La Matanza og borgerkrigen har etterlatt dype spor hos den salvadoranske befolkningen i form av frykt for undertrykkelse, noe som fortsatt påvirker organiseringen av sivilsamfunnet.

Demokratisk start

Etter tolv år med borgerkrig ble Chapultepec-fredsakkorden skrevet under i 1992 i Mexico. Guillén (*i* FESPAD 2009, s. 11) skriver at fredsprosessens formål var:

Å ende den væpnede konflikten med politiske virkemidler så raskt som mulig, fremme demokratiseringen i landet, garantere ubegrenset respekt for menneskerettigheter og gjenforene det salvadoranske samfunnet. (min oversettelse)

Det første demokratiske valget ble gjennomført i 1994, og El Salvador har siden blitt hyllet i academia for å være et uventet og hurtig fremvoksende demokrati, med fungerende institusjoner og gjennomføring av regelmessige, rettferdige og gjennomsiktede valg (Mainwaring & Hagopian 2005). Kjennskap til de formelle politiske institusjonene i El Salvador er av betydning for å forstå samfunnskonflikter, og det gis her et kortfattet sammendrag. Det salvadoranske demokratiet vil imidlertid problematiseres i kapittel 6.

Politisk system i dagens El Salvador

Det politiske systemet i El Salvador følger maktfordelingsprinsippet og består av tre like mektige organer; lovgivende, utøvende og dømmende makt. Den utøvende makt, president og vise-president, velges hvert femte år og presidenten utpeker sine ministre. President kan ikke stille til sammenhengende gjenvalg. Lovgivende forsamling består av 84 seter, hvor politiske representanter velges proporsjonalt fra de 14 administrative enhetene, eller fylkene, hvert tredje år. De fleste voteringer krever alminnelig flertall, altså halvparten pluss én av stemmene (43 totalt). Dømmende makt er høyesterett *Corte Suprema de Justicia*, (CSJ) bestående av 15 dommere, som

velges av lovgivende forsamling for 9 år av gangen med evalueringer jevnlig og mulighet for gjenvalg (CIS 2012b, CIA 2013).

Politiske partier

El Salvador har et flerparti-system der seks av ni partier er representert i lovgivende forsamling per i dag. De andre partiene har ikke nådd oppslutning over sperregrensen på tre prosent. De to største partiene er Farabundo Martí's front for nasjonal frigjøring, *Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional* (FMLN), og Den nasjonalistiske republikanske allianse, *Alianza Republicana Nacionalista* (ARENA). ARENA ble grunnlagt i 1981 av den tidligere militærkommandøren fra borgerkrigen Roberto D'Aubuisson. Partiet er svært konservativt, og medlemmene er i stor grad fra den økonomiske elite og militæret. ARENAs politiske plattform bygger på nyliberalistiske økonomiske prinsipper. De promoterer frihandel, «dollarisering», og holder tette bånd til USA. Noen av de viktigste uttalte prinsippene til ARENA er troen på et demokratisk, republikansk og representativt system. Statens rolle innebærer å garantere arbeidsplasser, god økonomi og økt produktivitet gjennom fri markedskonkurranse, individers rett til eiendom og avvisning av doktriner som fremmer klassekamp. ARENA har holdt presidentembetet fra 1989 til 2009. FMLN er en koalisjon av fem tidligere geriljagrupper fra borgerkrigen. Koalisjonen ble dannet i 1980, men partiet ble formelt et politisk parti etter at fredsavtalen ble signert i 1992. FMLN er en pluralistisk organisasjon på venstresiden og har sin velgergruppe primært i urbane områder og blant rurale lokalsamfunn, som støttet geriljagruppene under krigen. Partiet får store deler av stemmene sine fra den utdannede delen av befolkningen. FMLN identifiserer seg med en demokratisk, revolusjonær ideologi og søker å bygge opp et økonomisk og politisk system basert på sosialistiske prinsipper og promoterer borgerrettigheter, særlig ytringsfrihet og religionsfrihet (CIS 2012b).

Under presidentvalget i 2009 vant FMLN-kandidaten Mauricio Funes etter 20 år med ARENAs høyreregjering. Sammensetningen i lovgivende forsamling etter nasjonalforsamlings- og ordførervalget i 2012 ga ARENA flertall med 33 seter og FMLN 31 seter. De resterende 20 seter er fordelt på de fire andre partiene. Disse nevnes ikke her, da det ikke har relevans senere i oppgaven. Dette betyr at frem til 2014 sitter venstrepartiet FMLN med presidentembetet, men uten flertallet i

lovgivende forsamling (CIS 2012b, CIA 2013). Dette er en situasjon som kan gjøre det vanskelig for regjeringspartiet å få gjennomslag for politikk.

Samfunnsmessige utfordringer

Økonomi

El Salvador er den tredje største økonomien i Mellom-Amerika. Hovednæringene tjenester og service, industri og jordbruk står for henholdsvis 59,4, 30,0 og 10,5 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP) (CIA 2013). Familieoverføringer fra andre land utgjør en viktig del av økonomien i El Salvador med 17 prosent av BNP og regnes inn under tjenester og service (CIA 2013). Videre er økonomien svært avhengig av særlig USA gjennom handel, men også av familieoverføringer som en tredjedel av familiene mottar. Ressurser er svært skjevt fordelt, og det estimeres i en rapport fra den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO at 37,8 prosent salvadoranere lever i fattigdom (ILO 2011). I den samme rapporten kommer det frem at kun 42,4 prosent av befolkningen har arbeid innenfor formell sektor, og at av disse tilhører 21 prosent til jordbrukssektoren. Gruppen som ikke tilhører formell sektor deles slik; *ansatt i uformell sektor*, det vil si jobb i uregistrerte private foretak, eller *uformelt arbeid*, som er jobblignende initiativ uten tilknytning til foretak. Under disse to gruppene driver henholdsvis 46,6 prosent og 33,6 prosent innenfor jordbruk. Totalt sett er store deler av den salvadoranske befolkningen avhengig av jordbruk (ILO 2011).

Geografi og naturressurser

Som det minste landet i Mellom-Amerika er El Salvadors geografiske utstrekning på i overkant av 20 000 kvadratkilometer og er på størrelse med Nord-Trøndelag fylke. Landet befolkes av over 6 millioner innbyggere og har en befolkningstetthet på omtrent 300 mennesker per kvadratkilometer.⁴

Vannforurensing, i tillegg til avskoging og jorderosjon, er blant de største miljøproblemene El Salvador opplever i dag. Departementet for miljø- og naturressurser, *Ministerio de Medio Ambiente y Recursos Naturales* (MARN), publiserte i 2011 en omfattende undersøkelse av vannressursene i El Salvador med hensikten å evaluere vannets kvalitet og egnethet som drikkevann, vanningskilde og

⁴ El Salvadors landareal er 20 421 km², mens Nord-Trøndelag fylkes landareal er 20 881 km² (SSB 2012, CIA 2013)

generell bruk som involverer menneskelig kontakt med vann (Luna 2012b). Målingene ble gjort i 55 elver og gjentatt fire forskjellige år, første gang i 2006 og siste gang i 2010. Ved hjelp av vannkvalitetsindeksen, *Indice de Calidad General de Agua* (ICA), kategoriseres vannkvalitet som enten *utmerket*, *god*, *vanlig*, *dårlig* eller *veldig dårlig*.⁵ I løpet av de fire årene er det ingen elver som har *utmerket* vannkvalitet. Utviklingen fra 2006 til 2010 er positiv i den forstand at prosentandel vann som er *veldig dårlig* minker og mengde vann av *vanlig* kvalitet øker. Allikevel minker prosentandel vann av *god* kvalitet betraktelig, og i 2010 ble kun to prosent av vannet i El Salvador kvalifisert til å være av *god* kvalitet (MARN 2011, Luna 2012b).

Videre fastslås det i en rapport fra FNs økonomiske kommisjon for Latin-Amerika og Karibia (ECLAC) at El Salvador har disponibelt 1752 kubikkmeter vann årlig per innbygger. Med dette kommer landet dårligst ut i regionen og ifølge The World Resources Institute indikator nær en tilstand av vannstress, som forekommer når det er under 1700 kubikkmeter vann per innbygger (Luna 2012b).

Lempa-elven er landets viktigste elv:

Det er viktig at du forstår at Lempa-elven i El Salvador ikke er «en elv», men det er *den elven* som gir liv til dette landet. Den er som ryggraden for livsgrunnlaget til det salvadoranske folket (Clara, intervju 03.07.12).

Dette understreker at det er viktig å forstå betydningen av vann og problemer knyttet til ressursen. Dette vil komme tydelig frem i oppgaven. Figur 1 er et kart over El Salvador, med et markert område som viser områdene som er avhengig av vann fra Lempa-elven. Kartet viser også hvor El Dorado-prosjektet er.

⁵ Begrepene brukt på spansk var «exelente», «buena», «regular», «mala» og «pésima».

Figur 1:

Kilde: Moran 2005, s.iii

Lempa er 422 kilometer lang og forsyner over halvparten av befolkningen med drikkevann. Elven begynner i Guatemala og renner hovedsakelig gjennom El Salvador, former en del av den nasjonale grensa mellom Honduras og El Salvador før den munner ut i Stillehavet (Hernández 2005, CEL 2010, Selva-Sutter 2011). Den viktige drikkevannskilden deles av flere land, hvilket kan vise seg problematisk ved forvaltning av ressursen.

Som et gullbelte som strekker seg gjennom store deler av Latin-Amerika, finnes det store reserver av naturressurser som gull, sølv og kobber i nordlige deler av El Salvador, stort sett i fylket Cabañas (Power 2008). Cabañas ligger nordøst i landet mot grensen til Honduras og blir sammen med nabofylket Chalatenango sett på som de historisk «glemte» fylkene (Clara, intervju 03.07.12). Disse er de mest fattige og minst utviklede fylkene og de med størst arbeidsledighet i El Salvador. I overkant av 36 000 mennesker i Cabañas er uten lønnet arbeid (TAU 2011). Den viktigste økonomiske kilden i fylket er jordbruk; produksjon av kaffe, sukker og frukt, samt husdyrhold (El Salvador 2010). Som følge av de store naturressursreservene er det hit de utenlandske investorer og selskaper trekker.

Kriminalitet, vold og ungdomsgjenger

El Salvador har skyhøye kriminalitets- og voldsstatistikker og er et av landene i verden som ligger høyest på statistikken for antall drepte per dag av land som ikke er i væpnet krig (Geneva Declaration 2011). Dette har blant annet bakgrunn i strukturelle forhold som sosial og politisk eksklusjon, mangel på muligheter, en voldelig kultur og manglende preventive politiske tiltak (Luna 2011). Ungdomsgjengene, *las maras*, er del av et større mellomamerikansk problem og står for en stor andel av kriminaliteten. I El Salvador regnes det for å være omkring 70 000 medlemmer av bare de to største gjengene, Mara Salvatrucha 13 (MS-13) og Barrio-18. Disse er rivaliserende og har stått for store deler av drapene i El Salvador. Det finnes forskjellige tall på akkurat hvor mange, men frem til 2012 lå det på 15-17 drap hver dag i El Salvador (Poveda 2009). I mars 2012 ble det underskrevet en fredsavtale mellom disse to gjengene, hvor de erklærte at de skulle slutte å drepe hverandre og andre, mot blant annet bedre soningsforhold i fengslene (Dagsavisen 2012). Dette bekreftes av menneskerettighetsombudsmannen Oscar Humberto Luna (foredrag, Fritt Ord, Oslo 13/3-13), som forteller at en mye omdiskutert avtale mellom de to største ungdomsgjengene i El Salvador har ført til en reduksjon i antall drap som nå er redusert til 6-7 per dag fra 2012. Kort tid senere, den 14. april, feiret El Salvador første «drapsfrie dag» på mange år (The Guardian 2012). Det er imidlertid diskutert hvorvidt disse tallene er reelle, og om fredsavtalen faktisk etterfølges av gjengene. Samtidig som antall drap er redusert, har forsvinninger, voldtekter og pengeutpresninger forblitt på høye nivåer (Bull 2012). Enkelte hevder at gjengene har blitt oppfordret til å skjule og grave ned de drepte, da mennesker ikke defineres som «døde» før de er funnet, og at det er dette som har redusert antall drap. Den høye forekomsten av vold og kriminalitet setter preg på hverdagslivet i El Salvador og er en viktig faktor for forståelsen av sivilsamfunnsorganisering.

Frihandelsavtaler og gull

På 2000-tallet skrev El Salvador under frihandelsavtaler, blant annet Central American Free Trade Agreement (CAFTA), noe som har markert en inntreden av transnasjonale selskaper som ønsker å utvinne naturressurser. Spanjolene fant gull i dagens Cabañas allerede på 1500-tallet, og på 1800-tallet ble gull utvunnet i småskala. I 1940- og 50-årene drev El Salvador Mining Company en underjordisk gruve i området (Pacific Rim 2010). Historisk sett har gruvedrift i El Salvador gitt et

mindre bidrag til den økonomiske utviklingen målt i bruttonasjonalprodukt (BNP), og det har vært svært sårbart som følge av ustabiliteten i priser for eksempel på gull (Power 2008).

Pacific Rim og El Dorado-prosjektet

I 2002 startet det kanadiske gruveselskapet Pacific Rim leting etter gullforekomster i Cabañas-området, og de fant betydelige mengder gull fem forskjellige steder, et område tilsvarende 75 kvadratkilometer (ADES 2011). Dette fikk navnet El Dorado-prosjektet. El Dorado-prosjektet er hundre prosent eid av Pacific Rim gjennom deres datterbedrifter Pac Rim Cayman LLC i Nevada, USA, og Pacific Rim El Salvador, S.A. de C.V. og Dorado Exploraciones S.A. de C.V. i El Salvador (Pacific Rim 2010).

Pacific Rim leverte i 2004 en søknad med forespørsel om å endre letelisensen til en lisens for utvinning (ICSID 2012). En slik tillatelse må gis av finansdepartementet, *Ministerio de Economía* (MINEC), sin avdeling for hydrokarboner og gruver. For at de skal kunne gi denne tillatelsen, må det gjennomføres en miljøkonsekvensutredning som MARN må godkjenne (República de El Salvador 1998, art. 17). Pacific Rim leverte en slik utredning, men den har ikke blitt godkjent. Pacific Rim suspenderte all videre leteaktivitet i gruveområdet i 2008 fordi lisensen ennå ikke var gitt og de ville derfor spare penger inntil nødvendige tillatelser innvilges. I april 2009 sendte Pacific Rim inn et søksmål på 77 millioner amerikanske dollar mot den salvadoranske staten til *International Centre for Settlement of Investment Disputes* (ICSID), tvisteløsningsorganet underlagt Verdensbanken hvor man søker å løse konflikter rundt investeringer på tvers av landegrenser (ICSID 2013).

Pacific Rim hevdet at mangelfull gjennomsiktighet og vilkårlighet i prosessen var årsaker til at den salvadoranske stat hadde unnlatt å gi nødvendige konsesjoner og miljøtillatelser for at selskapet skulle kunne starte prosessen med utvinning av gull. De mente dette var diskriminerende saksbehandling:

The Respondent's arbitrary and discriminatory conduct, lack of transparency, unfair and inequitable treatment in failing to act upon the Enterprises' applications for a mining exploitation concession and environmental permits following the Claimants discovery of valuable deposits of gold and silver under exploration licenses granted by MINEC for the Respondent... (ICSID 2012)

Søksmålet ble sendt inn til ICSID på grunnlag av rettigheter gjennom frihandelsavtalen CAFTA. Canada er imidlertid ikke medlem av CAFTA og Pacific

Rim hevdet sine rettigheter gjennom datterselskapet basert i Nevada, USA. Lover i CAFTA sier at det ikke skal diskrimineres mellom nasjonale og utenlandske selskaper som ønsker å investere innenfor CAFTA-området, og dersom det skulle oppstå tvister, kan man benytte ICSID-apparatet. Dommen i ICSID falt i juni i fjor og avgjorde at Pacific Rim *ikke* har mulighet til å saksøke gjennom CAFTA fordi datterbedriften ble opprettet i 2007. Skifte av nasjonalitet hadde dermed skjedd for kort tid i forveien av søksmålet, og etter søknaden om utvinningstillatelse var levert. Men de kom også til den konklusjonen at Pacific Rim allikevel hadde mulighet til å saksøke den salvadoranske staten i ICSID fordi El Salvadors eget investeringslovverk, artikkel 15, gir dem rett til det. Denne artikkelen sier omtrent det samme som CAFTA-avtalen, at utenlandske investorer har lik rett til å etablere foretak i El Salvador som nasjonale investorer og også rett til å gå til søksmål dersom det skulle oppstå tvister (ICSID 2012).

Dette blir da sett på som en ny sak som foreløpig ligger på vent hos ICSID. Per dags dato er enda ikke gruvene i drift i Cabañas.

Miljøvennlig eller ikke?

Pacific Rim hevder å være en miljøvennlig og samfunnsansvarlig bedrift med fokus på å utvinne gull av høy kvalitet med miljøvennlige og rene metoder. På deres egne nettsider fremkommer det at de har over 75 års erfaring med gull- og kobber og har funnet flere mineralkilder i verdensklasse. De hevder å ha mange års erfaring med arbeid i Nord-, Mellom- og Sør-Amerika og dermed en unik forståelse av gullbeltene i Mellom-Amerika. Administrerende direktør i Pacific Rim, Thomas Shrake, står som medansvarlig for utredningsfasen. Selskapet leter utelukkende etter «high grade, environmentally low-impact deposits that offer the potential for high margins» (Pacific Rim 2010). Videre hevder de at letingsfasen preges av ytterste respekt for lokalsamfunnene, deres kultur, helse og miljøet der. De fokuserer på gullprosjekter med lav miljørisiko og prioriterer lavkostnadsprosjekter foran storskalaprosjekter.

Our exploration approach involves: focusing only on gold projects with low environmentally risk; prioritizing projects with low-cost potential over sheer size; preferring projects with high-grade mineralization; and, seeking projects in geological terrains where our exploration team has a competitive technical advantage. (Pacific Rim 2010)

I tillegg til El Dorado-prosjektet foreligger det 29 søknader om letelisenser for områder tilsvarende 1400 kvadratkilometer (ADES 2011). Store deler av sivilsamfunnet i El Salvador er svært negative til slike prosjekter og har i perioden fra 2004, da Pacific Rim søkte om utvinningstillatelser, begynt å organisere seg. Folket protesterer og organiserer seg i ulike organisasjoner og grupper, som tilsammen utgjør den sosiale bevegelsen mot gruvedrift i El Salvador.

5. Hvorfor er det konflikt?

Fra 2004 har gruvemotstandsbevegelsen mobilisert ved protester mot det kanadiske selskapet Pacific Rim og utvinning av gull i El Salvador. I dette analysekapittelet vil den første underproblemstillingen besvares. Innledningsvis vil det fremkomme hvorfor det er konflikt i utgangspunktet, noe som hovedsakelig skyldes hva selve utvinningsprosessen innebærer og kan medføre av skader på mennesker og miljø. Deretter vil det studeres nærmere hvem de ulike aktørene er. Til sist vil det diskuteres hvilke typer «framing» av konflikten som finnes, og det vil fremkomme at det hovedsakelig finnes fire identiteter blant deltagerne i gruvemotstandsbevegelsen. Dette kapittelet vil være grunnleggende for å kunne besvare den andre underproblemstillingen som belyses i neste kapittel.

Utvinning av gull

Hovedårsaken til omfattende protester mot utvinning av gull i El Salvador er hvilke konsekvenser selve utvinningsprosessen kan ha for mennesker og miljø. I over hundre år har hydrogencyanid, kjent som blåsyre, blitt benyttet til å skille ut gull. Metoden er svært effektiv og innebærer relativt lave kostnader. Med dagens teknologi skjer utvinning av gull i dagbrudd, og gull skilles fra jord ved å rense det ut med store mengder vann blandet med blant annet blåsyre ⁶ (Alimonda 2011, Hilson & Monhemius 2006). Blåsyre er en lettflytende, klar og svært giftig væske med dødelig dose på 60 mg. Det er en hurtigvirkende gift, og en større mengde blåsyre forårsaker død på få sekunder. Blåsyreforgiftning kan skje gjennom åndedretsorganene, ved berøring med huden eller gjennom fordøyelsessystemet. Blåsyregass ble eksempelvis brukt i enkelte konsentrasjonsleirer under Andre verdenskrig.

Although cyanide is not regarded as a persistent toxin, it is nevertheless a deadly poison in high concentrations, posing a serious health threat to a wide range of ecological entities.

Hilson & Monhemius 2006, s. 1159

I gruvedrift antas blåsyre å være den nest største kilden til forurensing, etter syredrenering. Syredrenering skjer når sulfidmineraler, fra for eksempel gull, kommer i kontakt med vann og danner svovelsyre. Det er kjent at svovelsyre gir svært negative

⁶ Utvinningsprosessen er mer komplisert enn som så, men det er ikke i oppgavens hensikt å diskutere teknologien rundt utvinning av gull. Det viktige aspektet her er at hydrogencyanid benyttes, hvilket potensielt kan forårsake alvorlige konsekvenser. Mer utfyllende informasjon om den tekniske prosessen rundt utvinning, se: (Hilson & Monhemius 2006, Marsden & House 2006).

helseeffekter, blant annet er det sterkt etsende. I tillegg vil prosessen separere andre farlige stoffer som arsenikk, kvikksølv og bly, fra jorda (Selva-Sutter 2011).

Pacific Rim beregner å bruke 10,4 liter vann per sekund i utvinningsprosessen, noe som tilsvarer i underkant av 330 millioner liter vann årlig (Moran 2005). Til sammenligning brukte den salvadoranske befolkningen i 2005 tilsammen 344 millioner liter vann (Selva-Sutter 2011). El Salvador har begrenset med rene vannressurser allerede, og et slikt enormt forbruk vil være problematisk i seg selv (Luna 2012b). Shrake fra Pacific Rim hevder i intervju at de har gode rutiner for å rense vannet, og at det vil være en tryggere miljøsituasjon når de avvikler prosjektet og forlater landet (El Economista 2007). Det hevdes at «vannet kommer til å være renere når vi drar enn da vi kom» og at det skal være uproblematisk å drikke vannet i etterkant (ADES 2011, Cavanagh & Broad 2012a). Empiriske eksempler blant annet fra Honduras og Guatemala viser at selv med dagens renseprosedyrer har tilsvarende gruvedrift forårsaket store miljøskader, helseproblemer og død hos mennesker og dyr som følge av forurensset vann (Earthworks & Oxfam America 2004, Basu 2010, CAFOD 2010). Videre vil vann før det skal renses oppbevares i lagringsbeholdere (El Economista 2007). I en rekke gruver over hele verden har det siden 1980-årene skjedd flere ulykker der vann som inneholder hydrogencyanid har forårsaket store miljøproblemer ved utslipp. I de fleste av tilfellene har blåsyre fra utvinningsprosessen lekket ut i naturen enten som følge av hull i rør eller overfylte lagre (Hilson & Monhemius 2006). El Salvador er et jordskjelvutsatt land og det vil derfor på ingen måte være en sikker løsning å oppbevare forurensset vann i beholdere dersom det skulle komme et kraftig jordskjelv. Ulykker i gruver har ført til en debatt om hvorvidt blåsyre fortsatt skal benyttes i industrien og om selskapers samfunnsansvar. Foreløpig er det ingen studier som har vist at andre metoder er effektive og samtidig billigere enn utskilling av gull med blåsyre. Gruveselskaper fortsetter å utvinne gull og andre metaller i stor skala internasjonalt med denne metoden (Hilson & Monhemius 2006, Gordon & Webber 2008, Power 2008). Denne type gruvedrift skaper fare for alvorlige konsekvenser for mennesker og miljø, noe som gjør det til et konfliktfylt stridsspørsmål om det i El Salvador skal realiseres gruver eller ikke.

Samfunnsutvikling og jobbgenerering

Pacific Rim hevder de vil skape økonomisk utvikling i samfunnet og sørge for arbeidsplasser (El Economista 2007), mens motstandere av gruvene hevder at det er grunner til å tvile på om det virkelig vil skje en positiv utvikling i Cabañas. Nye arbeidsplasser og økonomisk fortjeneste for lokalsamfunnene i gruveindustrien veier sjelden opp for ødeleggelser som denne type industri har på miljø (Anderson, Pérez-Rocha & Dreyfus 2011). I El Dorado-prosjektet er det gjort funn på estimert 1,4 millioner «troy ounces»⁷ gull, noe som tilsvarer omtrent 43 544 kilo gull, og Shrake er sikker på at dette bare er «toppen av isfjellet» (El Economista 2007). Han ser potensialet for å finne i alle fall tre millioner troy ounces totalt, men vil ikke anslå hva den totale gevinsten vil kunne komme på, fordi det avhenger av prisen på gull. I 2001 kostet en troy ounce gull 250 amerikanske dollar, og prisen har steget jevnt siden. I dag ligger prisen på gull på i underkant av 1500 dollar. Dette tilsvarer 8700 kroner, per troy ounce, omtrent 270 kroner for ett gram gull (ADES 2011, NRK 2013, GoldPrice 2013). Likevel vil ikke utvinning av gull sørge for store økonomiske fortjenester for El Salvador. I henhold til salvadoransk lovverk vil kun to prosent av Pacific Rims totale gevinst tilfalle El Salvador som royalties (Ruiz Granadino 2012, ICSID 2012).

Ruiz Granadino (2012) har gjort en studie der han sammenligner gevinster og kostnader av gruvedrift og økt satsning på jordbruk. Han finner at El Dorado-prosjektet vil kunne føre til miljøødeleggelser tilsvarende omtrent 200 millioner dollar. Den salvadoranske statens royalties-fortjeneste av El Dorado-prosjektet vil være på under 15 millioner dollar, altså betydelig mindre enn langtidskostnadene prosjektet vil føre med seg. Studien estimerer at El Salvador vil tjene omtrent 30 millioner dollar på Pacific Rims kontrakter med nasjonale selskaper og tilstrømning av arbeidere som vil legge igjen penger. Ruiz Granadino forteller på et informasjonsmøte for lokalbefolkningen i Cabañas (Santa Marta 28.06.12), at dette likevel ikke vil veie opp for de sosiale problemene prosjektet fører med seg. Miljøskader og forurenset vann vil ødelegge muligheter for jordbruk, som er hovednæringen i rurale områder, og dermed vil langt flere mennesker miste sin inntektskilde enn antallet som får jobb. El Dorado-prosjektet har en estimert levetid på 6,2 år og er dermed et kortvarig prosjekt. Det vil totalt være behov for omkring

⁷ «Troy ounces» er måleenheten for gull, som ikke er det samme som «ounces». 1 troy ounce er 32,103 gram, mens en vanlig ounce er 28,350 gram (GoldPrice 2013)

800 ufaglærte ansatte (Pacific Rim 2010). Dette fordeles på 500 arbeidsplasser i to år for å tilrettelegge for gruvedrift. Senere vil det være behov for 250 arbeidere i gruvens operative fase og til slutt 60 arbeidsplasser i nedtrappingsfasen (Ruiz Granadino 2012). Teknikere, geologer og ingeniører vil hentes fra andre land, fordi slik kompetanse i liten grad finnes i El Salvador. Ufaglærte arbeidere vil i hovedsak være salvadoranere (El Economista 2007). Ufaglærte vil tjene omtrent 330 dollar i måneden, noe som ikke vil tilsvare lønningene til ingeniører eller teknikere, som vil ligge på fra 3200 til 6500 dollar i måneden (Ruiz Granadino 2012). Shrake hevder (El Economista 2007) at som følge av deres tilstedeværelse vil det indirekte bli behov også for en rekke flere arbeidsplasser, og estimerer totalt rundt 2000 direkte og indirekte arbeidsplasser. Ruiz Granadino (2012) bemerker at problemene vil vise seg etter at utvinningen er ferdig og gruen avviklet. Da vil resultatet være miljøødeleggelser, som det vil ta mange tiår å rette opp, behov for færre arbeidere og ødelagte muligheter for fortsatt jordbruk.

Aktører i konflikten

Forholdene beskrevet over har ført til omfattende protester fra sivilsamfunnet, som begynte å organisere seg så tidlig som i 2004, da Pacific Rim først sendte inn søknad om utvinningslisens (Teresa, intervju 29.07.12). Sivilsamfunnet som protesterer mot transnasjonal gruvedrift og Pacific Rim sitt prosjekt, regnes som en sosial bevegelse i henhold til Della Porta og Diani (2006) og Tarrow (2011) sine definisjoner: en rekke personer, organisasjoner og NGOer både lokalt, nasjonalt og til dels internasjonalt danner et nettverk som i lengre tid har kjempet i solidaritet med hverandre for samme sak. Dette er et eksempel på konfliktpolitikk der den sosiale bevegelsen protesterer mot det kanadiske gruveselskapet og legger press på nasjonal regjering ved å ta i bruk ulike former for protester. Gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador består av både lokale og nasjonale organisasjoner. Disse gir ulike bidrag til kampen mot gullgruvedrift i El Salvador og står til sammen for et bredt konfliktrepertoar. For å gi et inntrykk av mangfoldet i gruvemotstandsbevegelsen beskrives noen av deltagerne under.

Den salvadoranske økologiske enhet, *Unidad Ecológica El Salvador* (UNES), har fokus på å bevare miljøet og kjempe for en mer rettferdig verden. Forskningscenteret for investering og handel, *Centro de Investigación sobre Inversión*

y *Comercio* (CEICOM), har som formål å bidra til utvikling og samtidig sørge for informasjon og kjennskap blant folket til deres rolle i utviklingsprosesser. Både UNES og CEICOM er nasjonale NGOer og har sin base i hovedstaden. Til sammenligning med andre organisasjoner i gruvemotstandsbevegelsen har disse større finansiell kapasitet og bidrar derfor med tekniske studier og publisering av slike.

Andre organisasjoner er etablert lokalt i Cabañas, som for eksempel i San Isidro og Santa Marta, og bidrar i større grad med lokalkunnskap og informasjonsspredning i lokalsamfunnene. Eksempelvis jobber Foreningen venner av San Isidro Cabañas, *Asociación Amigos de San Isidro Cabañas* (ASIC), for bedre hverdagsliv for folk i regionen, for menneskerettigheter, mer innsyn i offentlig politikk og bedre inkludering av de minst hørte i politikken. Organisasjonen er frivillig, holder til i San Isidro og bidrar med lokalkunnskap og menneskelige ressurser, og er viktig for å skape engasjement og spre informasjon lokalt. *Movimiento Unificado Francisco Sánchez 1932* (MUFRAS-32) er også en frivillig organisasjon med tilhold primært i Cabañas. Organisasjonen ble startet av en gruppe jusstudenter, består i dag hovedsakelig av jurister og deres hovedfokus er menneskerettigheter.

Foreningen for utvikling i El Salvador, *Asociación Para el Desarrollo de El Salvador* (CRIPDES), er en nasjonal frivillig organisasjon med hovedfokus på utvikling i rurale samfunn og større politisk deltagelse. Foreningen for økonomisk og sosial utvikling, *Asociación de Desarrollo Económico y Social* (ADES), jobber for sosial og økonomisk utvikling i El Salvador og har avdeling blant annet i Santa Marta i Cabañas. ADES har god økonomi og har mulighet til å gjennomføre studier og holde informasjonsmøter for større deler av befolkningen i Cabañas-regionen. De mottar stor støtte i form av penger og menneskelig kapital særlig fra USA og Canada. ADES Santa Marta har et nært samarbeid med Radio Victoria, som er en viktig kilde til at informasjon spres utover i landet.

Både Det nasjonale menneskerettighetsombudet, *Procuraduría para la Defensa de los Derechos Humanos* (PDDH), som er en statlig institusjon, og Stiftelsen for studier av anvendt rett, *Fundación de Estudios para la Aplicación del Derecho* (FESPAD), som er en statlig uavhengig institusjon, jobber for å ivareta menneskerettigheter i El Salvador. Begge har fokus på den pågående gruvekonflikten, og gjennom enkelte representanter er disse institusjonene viktige deltagere i den sosiale bevegelsen.

Også den katolske kirke er involvert. I overkant av 57 prosent av befolkningen er katolikker, og kirken er en viktig aktør i samfunnslivet (CIA 2013). Flere nøkkelpersoner innenfor kirken har offentlig uttalt seg mot utvinningsprosjektene i El Salvador. Kirken har vist seg å bli en viktig del av den sosiale bevegelsen. En jesuittprest i San Salvador (Marco, intervju 24.07.12) forteller at det i Bispemøtet i 2007 var stor enighet blant biskopene i El Salvador omkring kirkens motstand mot gruvedrift. I etterkant av Bispemøtet har kirken skrevet flere offisielle brev og erklært sin motstand mot transnasjonale gruveselskapers inntreden og mot utvinning av metaller i landet, fordi konsekvensene for miljø og mennesker kan være så alvorlige. Denne støtten verdsettes blant andre deltagere i gruvemotstandsbevegelsen:

Det har vært veldig viktig for lokalsamfunnene å ha støtte fra personer fra øverst i hierarkiet i kirken i San Salvador. Så vidt jeg skjønner har også dette vært en posisjon helt fra Roma, der de fremmer en filosofi om å forsvare sitt hus, det vil si moder jord. (Clara, intervju 03.07.12)

Jesuittordenens sekretariat for sosial og økologisk rettferdighet har publisert rapporten «Sanar un mundo herido» (Álvarez 2011), som er et viktig dokument i denne sammenheng. Tittelen betyr *Helbrede en ødelagt verden*, og rapporten viser hvordan den katolske kirke internasjonalt støtter kampen for å bevare miljøet. Den katolske kirke som institusjon har blitt en viktig støttespiller for den sosiale bevegelsen mot gruvedrift i El Salvador, mens enkelte lederpersoner i kirken selv er aktive deltagere.

Til sist er *La Mesa Nacional Frente a la Minería Metálica* (La Mesa) en svært betydningsfull aktør i den sosiale bevegelsen. La Mesa fungerer som koordinator for den sosiale bevegelsen mot gruver i El Salvador, og sørger for at motstanden er så enhetlig som mulig. La Mesa består av representanter fra de ulike organisasjonene og institusjonene som gruvemotstandsbevegelsen utgjør. Disse representantene har også andre fokusområder og representerer en rekke ulike interesser i tillegg til engasjement rundt gruvetemaet. FESPAD har for eksempel mye fokus på gjengkriminalitet i arbeidet sitt, mens CRIPDES har stort engasjement rundt likestilling. UNES jobber i forhold til klimaforandringer og ADES retter mye oppmerksomhet mot økonomisk utvikling gjennom mikrofinans til små lokale foretak. Den katolske kirken har naturlig nok den kristne praksis og tro som sitt hovedfokus. Som følge av dette finnes det til en viss grad også uenighet blant deltagerne. Eksempelvis forteller Clara (intervju 03.07.12) at de ellers ofte er uenige med kirken, men ikke i dette tilfellet:

Tenk at vi [i FESPAD] krangler med kirken i en rekke saker, men i dette konkrete tilfellet om gruvene spiller den katolske kirken en utrolig viktig rolle.

De står allikevel samlet i denne konflikten mot gruvedrift i El Salvador og er et godt eksempel på en «ny» sosial bevegelse. Hva har disse ulike organisasjonene til felles, og hvorfor tar de del i samme kamp? Dette vil belyses i resten av kapittelet.

«Framing» av motstand: hva slags type konflikt, og for hvem?

Det er interessant å undersøke hvordan de ulike aktørene identifiserer seg med gruvemotstandsbevegelsen, hvordan de finner mening med den og på hvilke måter de ser seg selv som en del av samme felleskap. Det vil i det følgende diskuteres slik «framing» av konflikten hos de ulike aktørene.

Det ble under feltarbeidet tidlig klart at dette er en kamp som dreier seg om vann. Allikevel finnes det ulike tilnærminger til hvordan og hvorfor vann er viktig. Det har utkrySTALLISERT seg fire kategorier av identiteter til aktivistenes engasjement for konflikten, og hvorfor salvadoranere velger å delta i kampen mot gruvedrift. Disse kategoriene er i høyeste grad koblet til hverandre, men de gjenspeiler ulike måter å identifisere seg med gruvemotstandsbevegelsen på. Perspektivene bringer derfor frem et bredt spekter av argumenter for hvorfor gruvedrift er uønsket av mange i El Salvador.

For det første dreier det seg om levekår. Dette gjelder spesielt blant aktivistene fra Cabañas-området, som blir direkte berørt av gruvene og ser tilgangen til rent vann og dermed sine liv truet. For det andre dreier det seg om en kamp for å bevare miljøet og sikre fremtidige generasjoners tilgang til ressurser. For det tredje er det en kamp for menneskerettigheter, der man blant annet ser tilgang til vann, helse og sikkerhet truet. For det fjerde er dette en politisk kamp med fokus på anti-globalisering, nasjonal suverenitet og bedre demokratisk deltagelse. Disse fire kategoriene er årsaker til at folket deltar i den sosiale bevegelsen mot gruvedrift i El Salvador. Lokale aktivister identifiserer seg gjerne med alle perspektivene, mens det er særlig gjennom perspektiver som miljø-, menneskerettigheter- og anti-globalisering og demokrati at den sosiale bevegelsen favner bredere og når grupper utenfor lokalsamfunnet. Aktivistene anser seg for å være deltagere i den samme nasjonale gruvemotstandsbevegelsen, men deres ulike identifiseringer med kampen knytter dem også til internasjonale sosiale bevegelser. De fleste identifiserer seg med flere av disse perspektivene, men grunnleggende for alle er at det handler om tilgangen til rent vann. La Mesa-koordinator Alfredo (intervju 10.07.12) bekrefter teorier om at det er

avgjørende at mennesker identifiserer seg med den sosiale bevegelsen for å bestemme seg for å delta:

Så klart, folket mobiliserer i henhold til interesser. Altså, hvis de ikke ser klart for seg hva hensikten med mobilisering er, vil de ikke delta. Derfor er det viktig å generere slike interesser. Noen mobiliserer for helse og andre for jordbruk.

De ulike identitetene og argumenter for deltagelse vil gjennomgå i det følgende.

Levekår: «sin agua no hay vida!»

Eller på norsk *uten vann finnes ikke liv*. Mange deltar i den sosiale bevegelsen fordi de ser gullgruver som en potensiell trussel mot livet. Pacific Rim fremmer sitt gullutvinningsprosjekt som en kilde til arbeidsplasser og utvikling i samfunnet, men organisasjonene setter spørsmålstegn ved dette. En aktivist fra MUFRAS-32 forteller:

Jeg er enig i at vi skal sørge for utvikling i samfunnet, men å snakke om gruvedrift som noe utelukkende positivt går ikke. Man må også fortelle folket om hvordan det kan ødelegge livene deres. Først og fremst må man se på temaet vann. Vann er *vitalt*, fundamentalt for ethvert samfunn. Det er også spørsmål om jord og jordbruk. Dette er temaer som folket er opptatte av (Mónica, intervju 25.07.12)

Mónica understreker behovet for å fortelle hvordan gruvedrift vil kunne ødelegge viktige vannkilder i El Salvador. Det vil ha ringvirkninger utover i samfunnet. Cabañas er et fylke der hovednæringen er jordbruk, og forurensset vann vil ødelegge mulighetene for å drive helsevennlig og forsvarlig jordbruk, noe aktivistene i lokalsamfunnet er opptatte av:

De tar fra deg vannet i brønnen og forurensar det. Dette vannet drikker kua, og så spiser vi ost eller drikker melk. Vi blir syke av det også! (René, intervju 29.07.12)

Ingen vil sette spørsmålstegn ved vannets vitalitet for menneskers overlevelse. Derfor er vann, som en direkte truet ressurs i lokalsamfunnene, det grunnleggende perspektivet for de fleste aktivister i gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador. Ringvirkningene utover i det salvadoranske samfunn er store, og derfor er det flere enn menneskene fra lokalsamfunnene i Cabañas som identifiserer seg med gruvemotstandsbevegelsen.

En kamp for miljøet

Kampen er også del av en større internasjonal miljøbevegelse, da mange er deltagere som følge av sitt engasjement for miljøet. Den katolske kirken internasjonalt bestreber

å leve i harmoni med naturen, og fransiskanerordenen ser beskyttelse av miljøet som en helt vesentlig del av sitt virke. Pedro (intervju 26.07.12) forteller:

En del av vår spiritualitet er kjærligheten for naturen og å bevare og beskytte den. At vi engasjerer oss i kampen mot gruvedrift betyr ikke at vi befinner oss utenfor vårt domene, fordi det er nettopp en del av det vi driver med. En fransiskaner som ikke jobber for økologi og miljøet forsømmer en del av yrket sitt.

Jesuittpresten Marco (intervju 24.07.12) forteller at biskopene har skrevet to pastorale brev der de markerer klar motstand mot gruvedrift, som er den katolske kirken sin offentlige posisjon. Fokuset på miljø og økologi støttes også fra Roma gjennom jesuittordenens rapport, som søker å vurdere den økologiske situasjonen i verden i dag. Formålet er å gi anbefalinger om hvordan jesuittordenen bør jobbe videre i forhold til miljøtemaet. *Helbrede en ødelagt verden* er utgitt på engelsk, fransk, italiensk og spansk, og ønsket er at den når ut til lokalsamfunn og institusjoner over hele verden (Álvarez 2011).

Også blant lokale aktivister er et større fokus på miljø viktig. Teresa (intervju 01.08.12) forteller at hun engasjerte seg i kampen for å hindre ødeleggelser og sikre mangfoldet av naturen, slik at hennes barn og fremtidige generasjoner kan vokse opp uten å bekymre seg for hvor de kan dyrke mat. René (intervju 29.07.12) er enig og hevder:

Det har vist seg at Cabañas kan bli en viktig økonomisk kilde for landet. Men da må gullet utvinnes noe som vil være kritisk for miljøet. Hvis vi ødelegger miljøet betyr det at vi til slutt ødelegger oss selv! Det vil være alvorlig for fremtiden til våre barn, og deres barn.

Sebastián (intervju 01.08.12) forteller at for han er dette først og fremst en kamp for miljøet. Med denne type industrier følger det avskoging, demninger, forurensning og andre ting som skader miljøet. Miljøet er helt sentralt i hverdagen og det må tas vare på. Videre hevder han det er viktig å se de store sammenhengene mellom utvinning av ressurser, degradering av miljøet og de politiske prosessene rundt dette.

Menneskerettigheter

Rent vann er en grunnleggende menneskerettighet og det er derfor mange som identifiser seg med denne kampen på et menneskerettslig grunnlag. Det nasjonale menneskerettighetsombudet PDDH har kartlagt hvilke menneskerettigheter som vil kunne krenkes i forbindelse med konflikten og med prosessen slik den utvikler seg, og hvem som potensielt krenkes dersom gruveprosjektene blir realisert. Dette gjelder

rettigheter omkring tilgang til rent vann, god helse, verdig liv, frihet og personlig sikkerhet. Det er særlig menneskene i lokalsamfunnene rundt El Dorado som vil kunne rammes, men indirekte vil det berøre hele det salvadoranske folket fordi store deler av landet forsynes med drikkevann og matprodukter fra dette området (Vanesa, intervju 20.07.12).

Begrenset tilgang til rent drikkevann er allerede et problem i El Salvador. Selv om dette er en rettighet som ikke direkte krenkes enda i forbindelse med gruvekonflikten, vil tilgang til rent drikkevann reduseres ytterligere dersom gruveplanene realiseres, noe det uttrykkes bekymring omkring av FESPAD:

Det finnes klare bevis på at det allerede har vært dårlig tilgang til vann for befolkningen i den sonen hvor det er foretatt leting etter gull. Det er svært viktig å stoppe slike gruveprosjekter fordi de vil sørge for krenkelser av retten til rent vann og dermed retten til liv. (Clara, intervju 03.07.12)

I dag finnes ingen operative gruver i El Salvador, men tidligere gruveindustri i San Sebastián, sørøst i El Salvador, viser hvor store og langvarige konsekvensene kan være. Der ble gruva avviklet sent på 1990-tallet, men elven bærer fortsatt preg av forurensing (Cavanagh & Broad 2012b). Prøver gjennomført av CEICOM viser blåsyreinnhold på et nivå ti ganger høyere enn grensen for hva som ansees for å være helsefarlig (Llewellyn 2013). Forskere hevder at opprydning er teknologisk utfordrende, men selv med god finansiering vil dette ta over 100 år å rense (Cavanagh & Broad 2012b). Det er helt tydelig at det finnes bekymring omkring konsekvensene gruvedrift vil ha på tilgang til vann. FESPAD-representant forteller:

Hvis vi snakker om mer konkrete eksempler – siden det ikke er gruver i Cabañas enda – er det bare å se på San Sebastián for eksempel, og ta en titt på vannressursene der. Jeg mener: uten vann finnes ikke liv! Dermed trues retten til livet direkte gjennom vannet, som mennesker, dyr og planter lever av. Det er derfor vi er imot gruvene. (Carlos, intervju 13.07.12)

Vann forurenset med blåsyre og andre tungmetaller vil ha ringvirkninger til mange andre områder, så aktivistene ser flere problemer og rettigheter som potensielt krenkes dersom gruveplanene realiseres. Bruk av forurenset vann til avlinger og husdyr vil true retten til sikker tilgang til mat og næring (Luna 2012b). Mennesker som konsumerer jordbruksvarer, kjøtt- og melkeprodukter i tillegg til vann som alt er forurenset, har økt sannsynlighet for sykdom (Selva-Sutter 2011). Gruvemotstandsbevegelsen bruker erfaringer fra andre land med gruvevirksomhet for å vise hvor alvorlige konsekvenser på miljø og helse kan være der mennesker, uten tilgang på rent vann, drikker vann og spiser jordbruksprodukter som er ødelagt på

grunn av gruvedrift (Sebastián, intervju 01.08.12). I Guatemala har det vært drift i Marlin-gruven siden 2004, og bruk av blåsyre har ført til at arsenikk, svovelsyre og andre tungmetaller har lekket ut i drikkevannet. Mennesker sliter med hårtap og hudproblemer, og barn har blitt født med deformasjoner. Det er all grunn til å tro at det er sammenheng mellom disse helseproblemene og miljøforurensingene (Aftenposten 2009). I tillegg til vannforurensing har den største faktiske effekten av Marlin-gruven inntil nå vært tap av landområder for lokalbefolkningen. I kombinasjon med vannforurensing har dette skapt problemer for jordbruk. Det er også påpekt at de virkelige konsekvensene av forurenset vann først kommer etter gruvene stenger (van de Sandt 2009). Dermed er det godt belegg for å hevde at FNs menneskerett til helse, artikkel 25, også vil kunne krenkes dersom tilsvarende gruveprosjekter blir startet i El Salvador (FN-sambandet 1948).

På menneskerettighetsombudskontoret PDDH er det en oppfatning om at gruveprosjekter vil ha omfattende konsekvenser for folk som må flytte på grunn av planlagt gruvedrift (Vanesa, intervju 20.07.12). Dette vil skape store problemer fordi El Salvador er et geografisk lite og tett befolket land. Dersom Pacific Rims planer gjennomføres, betyr det at mange mennesker må flytte:

De kommer til å måtte flytte vekk fra gruvesonen! Og du som kjenner El Salvador vet at dette ikke er et stort land! Hvordan kan man ha gruvedrift her? Det kommer til å ødelegge for helse og miljø, slik at man må flytte befolkningen. Men hvor? Det finnes ikke lenger *hvor* – det er ikke lenger plass til å flytte på oss. Her kan man ikke flytte et helt lokalsamfunn, for det er ikke plass. Det betyr enten gruvedrift eller det salvadoranske folk. (Vanesa, intervju 20.07.12)

Vanesa uttrykker frustrasjon omkring disse potensielle krenkelser av grunnleggende menneskerettigheter. Dette er noe flere deler, og begrunner sitt engasjement i kampen mot gruvedrift med:

For mange i MUFRAS har det nok vært med denne konflikten at vi har sett den virkelige meningen med juss-studiet – som jeg sa er de fleste av oss jurister. Gjennom disse elleve årene vi har eksistert og jobbet med sosial utvikling i lokalsamfunnene har vi tydelig sett hvordan dette henger sammen med menneskerettigheter. (Mónica, intervju 25.07.12)

Til tross for at dette foreløpig er menneskerettigheter som potensielt trues, finnes det også eksempler på rettigheter som allerede krenkes i forbindelse med konflikten. FNs menneskerettighetserklæring, artikkel tre, hevder at «enhver har rett til liv frihet og personlig sikkerhet» (FN-sambandet 1948). Etter Pacific Rims inntreden i det salvadoranske samfunnet og særlig etter søksmålet i 2009 har kriminaliteten økt betraktelig i Cabañas-regionen. Historien om Marcelo Rivera ble til stadighet fortalt

under feltarbeidet, både av informanter og andre. Marcelo var en lokal helt fra San Isidro som jobbet for unge mennesker, kultur og utvikling i lokalsamfunnet. Han var en av de første og viktigste personlighetene i kampen mot Pacific Rim. Marcelo forsvant i juli 2009. Politiet ville ikke lete, og det førte til at sivile fant ham i en brønn dekket med høneekskremer, tydelig torturert:

Kroppen hans bar preg av å ha blitt torturert på mange forskjellige måter. Blant annet var neglene dratt av. De hadde også knekt kjeven hans og plassert den ene neven inn i munnen. Mange forstår dette som et symbol på hold kjeft eller så...! Vi tror også at han var gjemt så godt og dekket med ekskremer så det skulle ta tid å finne ham, slik at spor kunne forsvinne. Problemet er uansett at politiet ikke ønsket å etterforske dette. De sa simpelthen at dette var en ungdomsgjeng. Det er rart, vi har hatt lite problemer med maras her. Dette var målrettet mot Marcelo. (Paco, samtale juli 2012)

René (intervju 29.07.12) forteller at hendelsen med Marcelo er årsak til at han i dag er aktivist og opptatt av å kjempe for sine rettigheter:

Jeg husker Marcelo fra da jeg var liten. Det er han som har lært meg hvor viktig det er å jobbe for lokalsamfunnet og det var alltid han som stod i front for ulike saker. Alt ble forandret etter han døde og da skjønnte jeg at vi må kjempe for våre rettigheter. Det var ingen tvil om at jeg skulle følge hans eksempel.

Flere aktivister fra gruvemotstandsbevegelsen har senere forsvunnet og blitt funnet drept, i tillegg har veldig mange andre blitt truet på livet. Dette skjer i et lokalsamfunn som ikke tidligere har vært spesielt preget av vold. Staten svikter i dette tilfellet:

Rettsvesenet er nært knyttet til de med [økonomisk] makt og er ute av stand, eller ikke villige, til å finne årsaken til at så mange er drept i denne forbindelse. (Marco, intervju 24.07.12)

Marco (intervju 24.07.12) mener politi og rettsvesen ikke etterforsker tilsvarende saker som Marcelo sin fordi det strider mot deres økonomiske interesser. Det er de samme menneskene som har økonomiske interesser i El Dorado-prosjektet. Motstand er ikke i deres interesse og heller ikke det å etterforske forsvinningsaker og drap på aktivister. Artikkel 20 i FNs menneskerettighetserklæring sier at personer skal ha rett til fritt å kunne delta i fredelige møter og organisasjoner (FN-sambandet 1948). I El Salvador har en denne retten og ifølge Freedomhouse (2013) aksepteres den generelt i landet. Truslene aktivister mottar kommer imidlertid som følge av at de er organiserte i ulike organisasjoner, samtidig som det skjer uten rettsforfølgelse. Med dette hevdes det at retten krenkes. En journalist er en av de som har engasjert seg som følge av trusler mot aktivister fra gruvemotstandsbevegelsen:

Jeg ble overbevist om å engasjere meg etter at en journalist mottok trusler i Valle Victoria, og ikke bare denne ene journalisten, men nær sagt alle de frivillige i Radio Victoria. (Fransisca, intervju 13.07.12)

Gruvedrift som potensiell eller reell trussel for rett til vann, helse, verdig liv, frihet og personlig sikkerhet har dermed trigget mange menneskers engasjement i denne konflikten.

Anti-globalisering, suverenitet og demokrati

Flere aktivister vektlegger betydningen av sammenhengen mellom de politiske prosessene og utvinning av naturressurser og identifiserer seg med en sosial bevegelse som har fokus på anti-globalisering, suverenitet og demokrati. Daniel (intervju, 20.07.12) forklarer at UNES anser Pacific Rims inntreden som en del av den nye bølgen av utvinningsindustri, der land i den tredje verden blir tømt for naturressurser, noe som truer mulighetene for et verdig liv. Gull er et edelt metall som ikke har brede bruksområder. Metallet benyttes noe i teknologisk industri og noe som bankreserver og i finansspekulasjon. Den største mengden gull, over 80 prosent, brukes imidlertid til smykker (Earthworks & Oxfam America 2004). Verdien av gull har de siste fem årene steget fra 300 til 1500 dollar/troy ounces, og det har dermed blitt en viktig del av finansspekulasjonsmarkedet. Daniel (intervju 20.07.12) hevder at:

Dette er en stor trussel fordi jo mer gull øker i verdi, jo viktigere blir det for gruveselskapene å få tilgang til stadig flere gullreserver og utvinne mer.

Den kanadiske gruveindustrien er den største i verden, og store deler av deres utenlandsinvesteringer rettes mot Latin-Amerika. Parallelt med utstrakte nyliberale reformer på 1980-tallet gjorde slike bedrifter sin inntreden i regionen, og den kanadiske gruvesektoren har siden 1990-tallet vokst jevnt (Gordon & Webber 2008). Daniel (intervju 20.07.12) beskriver gruveselskapers inntreden i land som El Salvador som en ny invasjon:

Det begynte for 1500 år siden, og Europa kan ikke forklares uten plyndring av den tredje verden. Nå er det en ny invasjon der de tar med seg gull, sølv eller andre metaller – som ikke har all verdens nytte innenfor teknologiutvikling eller medisin og slikt. Det brukes som bankreserver eller smykker!

Daniels beskrivelse minner om hvordan Gordon og Webber (2008) omtaler kanadisk gruve drift som rovdrydrift og som et eksempel på «accumulation by dispossession» i David Harveys terminologi, eller *akkumulasjon gjennom frarøvelse*. Harvey mener markedsliberalismen ikke vil skape mer likhet og utvikling for alle i en harmonisk

stat, slik liberalister og nyliberalister har hevdet. Tvert imot vil det skape økende ustabilitet fordi kapitalismen lider av et problem, nemlig over-akkumulasjon. Det betyr at kapitaloverskudd finnes, men uten lønnsomme utsalgssteder tilgjengelig (Harvey 2003). I kapitalismens logikk overvinnes over-akkumulasjon ved «accumulation by dispossession». Det vil si å frigjøre visse produkter til veldig lav kostnad eller å innføre billige råvarer i systemet, slik at markedet stimuleres. Kort forklart betyr det at noen gjør seg rike ved å frarøve andre deres ressurser, som for eksempel naturressurser, hus og annen eiendom. Tidligere ikke-kapitalistiske samfunn åpnes for kapitalismen, noe som innebærer at flere prosesser ender opp med liberale og nyliberale reformer. Eksempler er privatisering, kommersialisering av arbeidskraft, undertrykkelse av tradisjonelle produksjonsformer, samt kutt i velferdsgoder og tilkjempede rettigheter. Dette resulterer ofte i endring av tradisjonelle samfunnsstrukturer og voldelig konfrontasjon, undertrykkelse og tvangsflytting – fordi det ikke harmonerer med kapitalismens behov for økt produksjon og arbeidsorganisering. Siden 1960-tallet har råvareplyndring foregått i stor grad. Harvey hevder nyliberalismens historie viser at kapitalismen siden 1970-tallet ikke har vært god på å generere vekst. Overklassens enorme pengemengde skyldes ikke bare vekst, men mye kommer fra nettopp akkumulasjon gjennom frarøvelse (Harvey 2003). I dette tilfellet vil til sammenligning et utenlandsk selskap kunne gjøre seg rik på El Salvador sine ressurser, slik som påpekt av Daniel. René (intervju 29.07.12) forteller at dette er et viktig aspekt ved konflikten:

Vi vet hvordan disse store selskapene opererer basert på erfaringer i andre land, for eksempel Peru. De kommer, utvinner og forsvinner. Vi må stoppe dette før det for alvor iverksettes. Vi må fortsette å kjempe og hindre disse menneskene i å gjøre som de vil med våre ressurser!

Denne type nyliberale praksiser og ressursplyndring av land i den tredje verden trigger fremvekst av transnasjonale sosiale bevegelser, som miljø-, menneskerettighets- og anti-globaliseringsbevegelser. Slike bevegelser belyser det negative ved frihandelsavtaler og fremmer nasjonal suverenitet for land i den tredje verden, slik at de kan forvalte naturressursene i henhold til egne ønsker. La Mesa-koordinator poengterer dette:

Utgangspunktet i denne kampen er naturressurser. Dette landet har en økonomisk modell, som «gir bort», der det skrives under frihandelsavtaler og gir fra oss naturressurser og suverenitet til de transnasjonale [selskapene]. Det er akkurat *her* dette blir en politisk kamp. (Alfredo, intervju 10.07.12)

Alfredo poengterer hvordan frihandelsavtaler skaper problemer knyttet til suverenitet og råderett over naturressurser. For eksempel var CAFTA en del av den nyliberale politikken for å fremme landet som et attraktivt sted for utenlandske investorer for å styrke egen økonomi. En høyesterettsdommer anser denne avtalen for å være et tilbakeslag til imperialismen, som da spanjolene kom til Amerika:

Det er som om vi blir invadert på nytt. Frihandelsavtalen betyr bare å gi de transnasjonale det lille vi fortsatt har. Problemet er at denne avgjørelsen ble tatt bak ryggen på folket. (Diana, intervju 09.07.12)

Avtalen ble signert uten folkets samtykke, og prosessen brøt med institusjonelle prosedyrer da offentlige høringer ikke ble gjennomført (Spalding 2007). Dette viser at det salvadoranske folket i denne prosessen hadde liten kontroll over offentlige anliggende, da det er usikkert om det var samsvar mellom nasjonens beslutning og folkets vilje. Derfor er dette også en kamp for bedret demokratisk representasjon:

Her i landet er det nå en tendens til å applaudere at vi har formelt demokrati, at dette er godt nok. For meg er det ikke det. Og jeg mener *dette* er den kampen som foregår i Cabañas; for nettopp reelt demokrati, der menneskene kan leve i tilfredshet med sine rettigheter og i verdighet. Det er ikke mulig å si at vi lever i et demokrati dersom det finnes mennesker som i dette øyeblikk ikke har mat på bordet, hvis det i dette øyeblikk finnes barn som ikke har tilgang til helsetjenester. Dersom vi ikke beveger oss mot, eller leter etter former for mer sosial rettferdighet som tillater oss å forandre røttene til de strukturelle problemene vi har i landet, kan vi ikke snakke om demokrati i El Salvador. (Clara, intervju 03.07.12)

Informanten fra FESPAD poengterer at dette også handler om demokratisk representasjon. Kampen mot gullgruver i El Salvador blir framstilt som en del av en anti-globaliseringsbevegelse som søker å forhindre utenlandsk kontroll over nasjonale ressurser. Det representerer også en kamp for bedret demokratisk deltagelse, nasjonal suverenitet og beskyttelse mot transnasjonale selskaper og ressursplyndring. Clara påpeker at folket må kunne bestemme over utviklingen i samfunnet, slik at det samsvarer med deres velvære.

Mange identiteter: felles formål og solidaritet

Disse fire måtene å identifisere seg med konflikten om gruver i El Salvador på viser hvordan mennesker fra forskjellige grupper i samfunnet har kommet sammen i én og samme sosiale bevegelse. Aktivister har ulike grunner for sitt engasjement og ulike syn på hva som er viktigst. Det er likevel enighet om hva gruvemotstandsbevegelsens hovedmål er; at det vedtas en lov som forbyr gruvedrift i El Salvador. I intervju med La Mesa-koordinator forteller han dette:

Da La Mesa ble dannet, var det med ett spesifikt formål, og det var å kjempe for at man i El Salvador forbyr metallgruvedrift, for at man vedtar en gruvelov. Vi ser nødvendigheten av å organisere oss, fordi dette er ingen kamp for politisk makt, økonomiske interesser eller noe sånt. Dette er en kamp for vannressursene, en kamp for livet. El Salvador er et av landene med størst konflikt omkring vannressurser; vi har vannkrise nå, med mangel på vann og forurensset vann. Med alt det negative rundt vann er dette en kamp for vannet og en kamp for livet. (Alfredo, intervju 10.07.12)

Alfredo (intervju 10.07.12) poengterer at dette i utgangspunktet er en kamp for vann og for liv, som har ført til støtte fra miljøorganisasjoner og menneskerettighetsforkjempere fordi det dreier seg om truede ressurser, som igjen vil krenke grunnleggende menneskerettigheter:

Som følge av dette har miljøorganisasjoner og religiøse institusjoner bestemt seg for å støtte lokalsamfunnene. Utgangspunktet er at mennesker skal ha tilgang til rent vann, og at dette er et problem som vil påvirke alle. Nettopp fordi El Salvador er et lite land og ethvert problem som rammer en region vil ha ringvirkninger i hele landet.

Mange aktivister ser det som den eneste utveien å forby gruvedrift:

Enten så dør jeg av forgiftning, ellers kan jeg risikere å dø i kampen mot det! (Oscar, intervju 28.07.12)

Den sosiale bevegelsen ønsker altså ikke å utfordre statsmakten som et alternativ til denne, men de fremmer et krav om at gruvedrift forbys på nasjonalt nivå.

Oppsummering

I dette kapittelet har det kommet frem at det finnes ulike måter å identifisere seg med den sosiale bevegelsen på – som en kamp for bedre levekår, menneskerettigheter, miljø og anti-globalisering, suverenitet og demokrati. Det er ikke klare skiller mellom de ulike perspektivene og identitetene i den sosiale bevegelsen mot gruvedrift i El Salvador. Deltagerne av den sosiale bevegelsen fremhever forskjellige aspekter ved kampen i henhold til de fire perspektivene beskrevet i kapittelet, men disse kategoriene er allikevel nært koblet til hverandre. De kjemper for nasjonal suverenitet, slik at El Salvador selv kan bestemme hvordan naturressurser skal forvaltes, og at disse ikke skal utvinnes og tas ut av transnasjonale selskaper. De kjemper for demokratisk representasjon, slik at det er folket som står for de nasjonale avgjørelsene. De ønsker å ta avgjørelser som er i samsvar med verdige levekår, der grunnleggende menneskerettigheter forsvares, og det salvadoranske folket har tilgang til vann. Dette betyr å bevare miljøet og på en forsvarlig måte forvalte naturressurser, slik at fremtidige generasjoner også kan leve i harmoni med naturen.

Hvordan jobber de for dette, og hvilke muligheter finnes for innflytelse? Dette vil besvares i neste kapittel.

6. Kapasitet og muligheter til politisk innflytelse

Deltagerne i gruvemotstandsbevegelsen samles om at dette er en kamp for vannet. De identifiserer seg med ulike aspekter ved den sosiale bevegelsen, men organisasjonene som La Mesa består av er enige om at deres endelige mål er at det vedtas en gruvelov som forbyr metallutvinning i El Salvador. «Framing» av konflikten og felles formål er viktige interne faktorer som samler sosiale bevegelser. Som tidligere diskutert avhenger sosiale bevegelsers suksess av både eksterne og interne faktorer. I dette kapittelet vil den andre underproblemstillingen belyses: Hvilke muligheter og begrensninger finnes for at gruvemotstandsbevegelsen skal kunne ha politisk innflytelse, og hvilke strategier benyttes? Gruvemotstandsbevegelsens muligheter for innflytelse vil diskuteres på bakgrunn av eksterne faktorer som strukturelle forhold i El Salvador som påvirker dens virke, og interne faktorer som hvordan de benytter tilgjengelige politiske rom. Det vil fremkomme at gruvemotstandsbevegelsen følger en omvendt protestsyklus, som begynner med lobbyisme og deretter benytter folkelig massemobilisering som viktigste strategi.

Politisk handlingsrom og tidlig lobbyvirksomhet

Det er tidligere i oppgaven vist at politiske mulighetsstrukturer i et samfunn legger føringer for hvilke muligheter en sosial bevegelse har for sitt virke og for innflytelse. Generelt betraktes åpne systemer, som liberaldemokratiske, som mest gunstig for sosiale bevegelser. El Salvador blir ansett for å være et positivt eksempel på et hurtig fremvoksende demokrati etter det første demokratiske valget i 1994 (Mainwaring & Hagopian 2005). I The Economist (2012) sin demokratiindeks fra 2012 oppnår El Salvador en totalskår på 6.47 (av 10.00), beregnet ut i fra fem kategorier; valgprosess og pluralisme, myndigheters styringskapasitet, sivile rettigheter, politisk deltagelse og politisk kultur. Landet skårer høyt (9.17 av 10.00) på kategorien valgprosess og pluralisme og valg hylles for å gjennomføres på en god måte. Freedomhouse (2013) betegner El Salvador som «fritt» og demokratisk, men med problemer som korrupsjon og vold mot ytringsfrihet og andre sivile rettigheter.

Deler av sivilsamfunnet i El Salvador begynte å organisere seg så tidlig som i 2004 da Pacific Rim sendte inn søknad om utvinningslisens og gjennomførte miljøkonsekvensutredningen. Til å begynne med var dette en liten gruppe mennesker fra Santa Marta og San Isidro som skulle vise seg å være begynnelsen på

gruvemotstandsbevegelsen. Disse stilte seg skeptiske til El Dorado-prosjektet fordi gruvedrift aldri har vært en betydelig industri i landet og det fantes lite kunnskap om temaet. ADES Santa Marta delte bekymringen og det ble satt i gang prosesser for å lære mer om industrien. Teresa (intervju 01.08.12) forteller:

I den forbindelse dro noen av oss til Valle de Siria i Honduras der det allerede var operative gruver. Det vi så var katastrofalt! Forurensset vann, syke mennesker og pulverisert fjell. Elvene i området der folk tidligere hadde badet var rett og slett ødelagte – et titalls elver var tørket ut, mens de få det var vann i var nesten bare gjørme. Det var et trist syn og vi forstod at dette måtte vi hindre hjemme.

Gruppen bestemte seg for å presentere kunnskapen for sentrale styresmakter, og i den forbindelse ble La Mesa etablert. Allerede i 2005 arbeidet de opp mot myndighetene for at det kanadiske selskapets miljøkonsekvensutredning ikke skulle godkjennes. Dette var om lag ti år etter det første demokratiske valget i landet, og det forelå en tillit til det demokratiske systemet, forteller Teresa (intervju 01.08.12). Daværende president Elías Antonio Saca ledet ARENA-regjeringen, og i 2005 fikk La Mesa møte med departementet for miljø og naturressurser, MARN. Der uttrykte de skepsis mot de planlagte gruveprosjektene.

Vi har drevet lobbyvirksomhet. Helt fra begynnelsen har vi møtt opp hos MARN og senere med representanter fra finansdepartementet og fra lovgivende forsamling. (Teresa, intervju 01.08.12)

Gruvemotstandsbevegelsen har gjennomført underskriftskampanjer og skrevet formelle brev diktert til myndigheter og andre institusjoner. La Mesa formulerte tidlig sitt hovedmål om en lov som forbyr utvinning av edle metaller gjennom gruveindustri i El Salvador, og presenterte dette for første gang i 2006 for lovgivende forsamling (Luna 2012a). De har imidlertid opplevd motgang og fikk ikke medhold i kravene sine:

Vi vet fortsatt ikke hva som har blitt gjort med lovforslaget. Vi vet de mottok det, men vi har ikke fått respons. Vi frykter det er skrinlagt – slik som skjer med all den dokumentasjonen som sivilsamfunnet presenterer. (Teresa, intervju 01.08.12)

Informanten uttrykker misnøye med måten deres forslag har blitt behandlet på. Det finnes også lover som skal sikre det salvadoranske folket dets muligheter til å ytre seg før omfattende prosjekter som gruvedrift vedtas eller ikke:

Lovene våre sier at det skal foretas offentlige høringer. Det er her vi har krevd lokalsamfunnsdeltagelse, men også her vi har opplevd den største motstanden. Vi trodde kanskje det skulle skje en endring med den nye regjeringen, men når det kom til dette med offentlig høringer skjønte vi fort at vi tok feil. (Mónica, intervju 25.07.12)

Den salvadoranske miljøloven sier at befolkningen har rett til tydelig og tilstrekkelig informasjon om politiske anliggende, som lover, planer og prosjekter, som vil ha innvirkning på helse, og som fundamentalt kan forandre menneskers livskvalitet. Dette skal de ha tilgang til minimum 15 virkedager i forveien, for å kunne:

- a) delta i konsultasjonene før endelig definisjon og vedtak av miljøpolitikk, gjennom de mekanismer som allerede er etablert i denne loven og dens forskrifter;
- b) delta i konsultasjonene, gjennom kanalene fastsatt ved lov, dersom det søkes å innvilge tillatelse for utnyttelse av naturressurser innen kommunen [en bor i];
- c) samarbeide med spesialiserte statlige institusjoner i kontroll og overvåking av miljøvern, og;
- d) informere og delta i konsultasjoner om aktiviteter, arbeid eller prosjekter, som påvirker eller krever en miljøtillatelse

(República de El Salvador 1998, art. 9, min oversettelse)

Mónica (intervju 25.07.12) forteller at dette sjelden gjennomføres, heller ikke i tilfellet med Pacific Rim:

Finansdepartementet sammen med TAU Constultora dro til Cabañas for å gjennomføre offentlige høringer. Problemet var at de kun hadde invitert ordførerne, representanter fra andre offentlig institusjoner og et par andre mennesker. Men de visste ikke at vi visste om det. Vi visste også hvor de skulle være. I hemmelighet arrangerte vi en *marcha* og til sammen var vi flere enn tusen personer som møtte opp utenfor restauranten, mens de var der inne. To av våre gikk inn, og da sier en fra departementet: *Så bra dere kom! Vi skulle akkurat til å begynne.* Hvorpå en av våre representanter svarer: *Nei, men jeg inviterer deg ut for å se. Ute er det mange mennesker som også vil si noe i denne saken.* Da blir de med ut og ser menneskemengden. Det som skjer da er at de avlyser høringen.

I den avsluttende rapporten fra det spanske konsultasjonsbyrået TAU Consultora Ambiental kommer det frem at høringsprosessen har resultert i blandede resultater, som følge av konfliktens natur. Det hevdes at selv om det ikke var mulig å opprette en teknisk konsultasjonskomite for å overvåke høringsprosessen, betraktes det som vellykket at det er skapt dette nye rommet for offentlig diskusjon, og at prosessen har startet. De personer og institusjoner som har bidratt har kommet med svært nyttig informasjon. Allikevel har informasjonsbidragene vært begrenset som følge av manglende tillit i prosessen (TAU 2011).

Eksemplene over viser at det er få muligheter for innflytelse og at gjeldende lover i praksis ikke implementeres i El Salvador. Det betyr at det demokratiske handlingsrommet er lite åpent for folkelig deltagelse, og gjør det vanskelig for den sosiale bevegelsen å påvirke politikk gjennom lobbyvirksomhet. Clara (intervju 03.07.12) poengterer:

I El Salvador har vi uten tvil redusert demokrati til å bety valg. Altså legger vi mye betydning i det som er formelt demokrati. Denne muligheten for å gå til valgurnene hver gang det er valg er for meg ikke tilstrekkelig. Og jeg, eller vi her i FESPAD gjør en analyse av demokrati. Det dreier seg selvfølgelig om formelt demokrati, men *reelt* demokrati dreier seg også om flere ting. Det har å gjøre med befolkningens effektive muligheter til utvikling, tilfredsstillelse av deres rettigheter – ikke kun deres rett til ytringsfrihet som er fundamental – men også at de har tilstrekkelig mat og næring, tilgang til helsetjenester og skolegang og et verdig liv. Og at dette kommer som følge av å være deres fundamentale rettigheter, ikke som følge av markedet.

Informanten fremhever hvordan det utenom valg er få muligheter for folkelig påvirkning, og hvordan grunnleggende behov som ikke dekkes tilsier at det i El Salvador ikke er reelt demokrati, eller demokrati i bred forstand.

Formelt demokrati i El Salvador

Formelle lover og valgdeltagelse betyr ikke nødvendigvis at de politikerne som stemmes frem tar avgjørelser som samsvarer med folkets ønsker. Lover blir ikke implementert skikkelig og lobbyvirksomheten ser ikke ut til å ha stor effekt på politikerne som fattet beslutninger i tråd med den økonomiske elitens ønsker. Det finnes formelle kanaler for deltagelse i El Salvador, men problemet er hva som skjer videre. Gruvemotstandsbevegelsen opplevde allerede i den tidlige fasen av mobiliseringen at de ikke fikk respons fra myndighetene. Eksempelene i forrige avsnitt viser hvordan lover som finnes på papiret ikke gjennomføres i praksis. Det er dermed et grunnleggende problem at det salvadoranske folket på papiret sikres deltagelse og inkludering, men at dette i praksis ikke fungerer. I tråd med Carothers (2002) og Törnquist (2009) er dette faktorer som peker mot kvalifisert demokrati som preges av mangler i form av maktmisbruk av styresmakter eller dårlig folkelig representasjon og deltagelse. Dette betyr at demokratiet i reell forstand er svekket. Videre har dette ført til at både institusjoner og personer fra gruvemotstandsbevegelsen setter spørsmålstegn også ved formelle aspekter ved det salvadoranske demokratiet. René (intervju 29.07.12) forteller at honduranere har avlagt stemmer i valg i San Isidro, og at de har blitt betalt av ARENA-ordføreren for å avlegge falske stemmer til ham, slik at han vinner valget på nytt. En høyesterettsdommer (Diana, intervju 09.07.12) bekrefter at det til presidentvalget i 2009 og til parlaments- og ordførervalget i 2012 har vært registrert honduranere på listen over stemmeberettigede og at disse har avlagt stemmer. Disse har på forhånd fått falske salvadoranske ID-kort, Documento Único de Identidad (DUI), enten eget falskt DUI eller DUI fra en avdødd person, og har

derfor klart å registrere seg for å stemme. René (intervju 29.07.12) forteller hvordan det på valgdagen kom busser med folk fra Honduras som fikk stemme.

Valgobservatørdelegasjonen fra CIS i mars 2012 skrev en rapport med sine viktigste observasjoner fra valgdagen, samt anbefalinger til den statlige institusjonen som gjennomfører valg, *Tribunal Supremo Electoral* (TSE) for senere gjennomføring av valg. Det bekreftes at flere personer ankom stemmelokalet med ugyldige DUI, og det var ingen automatikk i om de fikk stemme eller ikke. Videre var det flere tilfeller av vold i valglokalene og enkelte ordfører kandidater mottok dødstrusler i dagene før valget. Retten til et hemmelig valg ble heller ikke garantert som følge av godt innsyn til valgavlukkene, og fordi flere valglokalassistenter også assisterte velgere i det faktiske valget (CIS 2012a). Valgobservasjonsgruppen fra Organisasjonen av amerikanske stater (OAS) gjorde også en rekke observasjoner og kom med råd om forbedring for gjennomføring av demokratiske valg i El Salvador (Freedomhouse 2013). OAS bemerket at det i forkant av selve valgdagen finnes rom for forbedringer i demokratiet. Det pekes særlig på manglende gjennomsiktighet for hvordan politiske partier finansierer valgkampanjer, og lite demokratiske strukturer internt i partier (OAS 2012). Disse observasjonene tyder på visse demokratiske mangler når det kommer til krav for formelt demokrati.

Det er også andre aspekter ved det salvadoranske samfunnet som svekker demokratiet. At El Salvador ruver høyt på listene over antall drepte per dag, og antall drepte per innbygger på verdensbasis, er en faktor som skaper frykt i samfunnet og Marco (24.07.12) mener dette har en særlig negativ påvirkning på demokratiet: «Når det finnes frykt kan man ikke snakke om demokrati! Da er det et falskt demokrati». Drapsstatistikken har gått ned siden i fjor og han mener frykten var verre under krigen. Men i forbindelse med gruvekonflikten i Cabañas har det vært en økning i vold i lokalsamfunnet. Generelt sitter frykten dypt i folk og det er fortsatt grunn til frykt i dag:

Under krigen snakket også de dominerende parter om demokratiske valg, for eksempel kristendemokratene – og utenfor valglokalene lå det døde menneskekropper. Det er klart, slik er det ikke i dag, men det er et høyt antall drepte. I San Isidro for eksempel har det allerede skjedd flere drap og dette er selvfølgelig med på å øke frykten. (Marco, intervju 24.07.12)

Slike bemerkninger tyder på at demokratiet ikke nødvendigvis er så godt konsolidert eller reelt som det har blitt hyllet for å være. Som vist tidligere er demokratiet og reelle kanaler inn til politikken vesentlig for at en sosial bevegelse skal kunne ha

politisk innflytelse. Disse tegnene på svekket demokrati er altså faktorer som virker begrensende for gruvemotstandsbevegelsen og problematiserer El Salvador som et åpent liberalt demokratisk system der det er enkel tilgang for sivilsamfunnet til politiske rom.

Mangelfull informasjon og motstand fra statlig hold

Deltagere i gruvemotstandsbevegelsen problematiserer formelle og reelle aspekter ved demokrati og opplever vanskeligheter med å nå frem via formelle kanaler. Tidligere er det vist at tilgang til innflytelsesrike allierte kan være positivt for sosiale bevegelser. Særlig til å begynne med opplevde gruvemotstandsbevegelsen at personer i statlige institusjoner og myndigheter direkte motarbeidet dem. Mónica forteller at da hun fikk vite om gruveplanene for første gang, ble hun oppmerksom på avisoppslag fra hjemstedet San Isidro. Der annonserte ordføreren gruveprosjektet som en god mulighet til økonomisk utvikling og jobbgenerering. San Isidro er et lite miljø der folket, uavhengig partitilknytning, alltid har hatt tillitsforhold med ordføreren som går under tilnavnet «El Chepe». Derfor ville hun prate med ham:

Jeg kom dit som innbygger, for å snakke med El Chepe, vi kalte ham det fordi vi er alle fra samme sted, og det har alltid vært en sånn tone. Vi kommer dit, og jeg sier: *hør, Chepe, vi skulle gjerne hatt snakket med deg om noe, jeg har sett hva som står i avisene*. Før jeg fikk sagt mer sparket han meg nær sagt vekk fra rådhustrappa. Han sa jeg kom fra FMLN og var rebelsk, at jeg ikke ønsket utvikling for San Isidro. (Mónica, intervju 25.07.12)

Sitatet viser hvordan forholdene har endret seg i San Isidro etter at gruvedrift ble en mulighet for kommunen. En ordfører som tidligere hadde vært en politiker som kunne prate med folket, ønsket nå ikke å snakke om temaet.

Å formidle korrekt og presis informasjon til folket om et så omfattende prosjekt som El Dorado, er ifølge deltagere i gruvemotstandsbevegelsen en oppgave staten burde ha tatt, men som de har forsømt.

Jeg mener hovedproblemet er desinformasjon. Først og fremst fra myndighetenes side, fordi det er de som burde overvåke og veilede denne typen initiativ. For å si det sånn: hovedinteressen for en gruve fra Pacific Rim sin side er å tjene penger. Poenget mitt er at myndighetene må bremse denne prosessen, fordi det ikke vil være mulig [for Pacific Rim] å tjene denne gevinsten uten å skade tredjeparten. Poenget mitt er at denne tredjeparten skal få dette prosjektet i sitt lokalsamfunn, på sin dørstokk – det logiske hadde vært om de visste om både fordelene og ulempene. (Fransisca, intervju 13.07.12)

Flere mener også at staten er skyld i at mange mennesker ikke vet om de faktiske konsekvensene av gruvedrift. Statlige myndigheter anklages også for å feilinformere befolkningen:

Ærlig talt, så tror jeg det er miljødepartementet og finansdepartementet som står for mye av usikkerheten her. Fordi de ikke informerer– tvert imot! De desinformerer. Og i tillegg skjuler de informasjon. (Fransisca, intervju 13.07.12)

Sitatet viser hvordan de med makt holder tilbake informasjon, og er dermed et eksempel på hvordan skjeve maktforhold i det salvadoranske samfunnet preger menneskers tilgang til informasjon. Eksempelvis har prosessen rundt miljøkonsekvensutredningen Pacific Rim gjennomført vært preget av svært mangelfull gjennomsiktighet og åpenhet. Publikasjonen er tilgjengelig for befolkningen hos MARN, men den ble det mye senere enn først antydte (Mónica, intervju 25.07.12). Videre var den svært vanskelig å få tilgang til da den ble offentliggjort. Utredningen finnes kun i ett eksemplar for offentligheten – en kopi det verken er lov å kopiere eller ta med seg fra MARN sine departementskontorer (Moran 2005). Forskeren og nordamerikaneren Robert Moran har i nærmere 40 år jobbet med vannkvalitet, hydrogeologi og geokjemi. Han gjorde på vegne av gruvemotstandsbevegelsen en teknisk gjennomgang av de aspektene ved miljøkonsekvensutredningen som er relatert til vann og vannkvalitet. Han konkluderte med at utredningen er svært mangelfull, da den mangler grunnleggende data og testing for rettmessig å kunne noe om vannkvalitet. Rapporten inneholder data på hvordan selskapet skal håndtere blåsyre og redusere konsentrasjonen av stoffet. Den viser allikevel ikke hvordan andre giftige stoffer som frigis av blåsyre i prosessen skal behandles. I tillegg inneholder studien en del feilinformasjon, som en referanse til en «tillatt» mengde blåsyre per liter vann. Moran bemerker at det finnes ingen slik internasjonal standard. Til sist påpeker Moran at informasjonen er dårlig organisert, og at rapporten er dermed vanskelig å forstå. Som følge av slike mangler og feil antar han at rapporten ikke ville blitt godkjent som denne type studie i land som USA og Canada (Moran 2005).

Den amerikanske aktivisten Betty har førstehåndskunnskap om konflikten i El Salvador etter å ha jobbet daglig sammen med La Mesa i flere år. Hun er overbevist om at det verken finnes noe som heter ren eller grønn gruvedrift, og at denne industrien er ekstremt skitten og farlig. Hun mener det er urimelig at folket i Cabañas og generelt det salvadoranske folket ikke vet om de potensielle konsekvensene av

metallgruvedrift. Mange mennesker som bor i området visste ikke om disse gruveplanene før lang tid etter 2004, forteller Betty (samtale juni 2012).

Som følge av problemer med korrekt og tilstrekkelig informasjon, samt lite respons på lobbyisme, forstod gruvemotstanderne tidlig at det var nødvendig å tenke alternativt. Alfredo (intervju, 10.07.12) bemerker at det er få muligheter for folkelig deltagelse utover stemmeseddelen og demonstrasjoner i gaten:

De som tar avgjørelsene her er den lovgivende forsamlingen, og de som legger føringer på politikken er de store kapitalistene, det vil si at de som tar avgjørelsene er representanter for de store kapitalistiske firmaene. Den representative modellen fungerer ikke fordi menneskene kun har tilgang til stemmeseddelen! Etter de er valgt hører ikke politikerne på hva de som har stemt på dem sier. Og jeg gjentar, den eneste muligheten er å ty til gaten; og dette er en kamp mot politikerne, forretningsfolka og mot utviklingsmodellen i dette landet. Frem til deltagelsesmulighetene blir bedre er alternativene å mobilisere eller bare å holde ut.

Gruvemotstanderne skjønnte at det ikke var nok støtte fra statlige hold og at de ikke var sterke nok til å utøve tilstrekkelig press. Det var behov for å spre budskapet og appellere til flere mennesker og organisasjoner, samt å mobilisere til en sosial bevegelse på tvers av samfunnsgrupper. På denne måten vokste gruvemotstandsbevegelsen frem med identiteter knyttet til levekår, miljø, menneskerettigheter, antiglobalisering, demokrati og suverenitet som vist i forrige kapittel.

Fremvoksende sosial bevegelse

Lokalbefolkningen i Cabañas og ADES Santa Marta som hadde etablert La Mesa forstod at de ikke kom til å vinne fram kun via tradisjonelle demokratiske kanaler. De ønsket derfor å mobilisere enda flere mennesker og organisasjoner og forsøke å vinne frem ved å organisere seg som en sosial bevegelse.

Informasjonsspredning og bevisstgjøring

Det er vist at sosiale bevegelser er avhengige av deltagere som identifiserer seg med den og finner det meningsfullt å delta. Informasjon og bevisstgjøring er helt avgjørende i denne sammenheng, og gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador ser det nødvendig å spre kunnskap om temaet til folket slik at de kan vokse til en sterkere bevegelse. Det er helt avgjørende for at folk skal slutte seg til den sosiale bevegelsen at de *vet* hva som vil bli konsekvensene for dem personlig. Informasjonsspredning er altså noe av det viktigste sivilsamfunnet i El Salvador kan gjøre. Sebastián, aktivist i

ADES, forteller at noe av det første de gjorde var å arrangere videoworkshops. De brukte dokumentarfilmer fra andre land for å vise befolkningen i lokalsamfunnene konsekvensene av gullgruvedrift og hvordan det skaper konflikt.

Vi dro til *comunidades* og viste filmer. På den måten kunne de selv se gruvekonfliktene i andre land, og hvilke ødeleggelser slike fører med seg. Senere har vi laget våre egne filmer; dokumentarer om konflikten og om bortføringen av Marcelo for eksempel. Vi lager filmer om arbeidet vårt og vi filmer intervjuer. Etterpå laster vi det opp på internett slik at flere folk skal få se hva som foregår. (Sebastián, intervju 01.08.12)

Ved bruk av visuelle bevis fra andre land kan den sosiale bevegelsen vise det salvadoranske folket hvilke konsekvenser gruvedrift kan medføre, og overbevise dem at dette er negativt for landet. Det deles også ut løpesedler i ulike lokalsamfunn, og internett er et viktig hjelpemiddel for at informasjon skal kunne spres ut til resten av landet og verden. Arbeidet med å spre informasjon virker etter sin hensikt:

Når vi kommer til et lokalsamfunn og viser videoer er det faktisk overraskende å se reaksjonene folk har. Det kan for eksempel være mennesker som tidligere har vært skeptiske til oss, og sier ting som 'hva gjør de [gruveselskapene] galt?', og derfor er det superfint og se hvordan de endrer mentalitet fra et øyeblikk til et annet. Jeg vil si at dette er en av de tingene som har vært mest effektive i kampen vår. (Sebastián, intervju 01.08.12)

Reaksjonene i lokalsamfunn som dette viser at arbeidet med å vise slike dokumentarfilmer fungerer. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig å informere, folket må også bevisstgjøres. Francisca påpeker at uvitenhet gjør det vanskelig å engasjere visse grupper mennesker i kampen mot Pacific Rim.

Jeg mener at vi, på tross av å være et lite og tett befolket land, ikke har analysert godt nok de økonomiske, sosiale og miljømessige konsekvensene slike prosjekter kan generere. Jeg tror dette er som følge av desinformasjon og mangelfull informasjon. Dessverre er det mange som sier: *dette er et problem i Cabañas, i San Isidro og det vil ikke påvirke meg, og så lenge det ikke påvirker meg bryr det meg midt i....!* Jeg tror folk blir likegyldige på grunn av desinformasjon og at de ikke vet. De føler seg ikke berørt og dermed identifiserer de seg ikke med kampen. (Francisca, intervju 13.07.12)

Sitatet understreker viktigheten av kunnskap om gruvedrift og om konsekvensene. Organisasjonene, MUFRAS-32 for eksempel, arrangerer informasjonsmøter og workshops der de oppfordrer til åpen dialog for å bevisstgjøre enkeltpersoner. I tillegg gjennomføres det debatter og diskusjonsforum, både lokalt i Cabañas og i hovedstaden. Disse er åpne for alle som vil komme å høre på og delta, og det inviteres eksperter til panelet slik at arrangementene skal bli så informative som mulig. Hensikten er å spre informasjon og engasjere stadig flere, fordi det foreligger en tro på at mennesker med kunnskap som står samlet kan få til store forandringer.

Vi har alltid hatt troen på at et organisert og samlet folk kan få til store endringer. Men bare hvis dette folket er informert, hvis folket vet. Derfor har vi så stort fokus på å spre informasjon. Vi har informasjonsmøter og workshops, der vi snakker om mange tema, som lokalsamfunnsorganisering og gruvekonflikten. Vi snakker om det positive og det negative, vi snakker om hvilke alternativer som finnes. Ved å gjøre grunnleggende informasjonsarbeid på denne måten vil det spre seg videre i samfunnet. For hvis du spør for eksempel noen fra disse samlingene, vil du høre mennesker med velutviklede diskurser og bevissthet om gruvedrift. Så bevisstgjøring har vært fundamentalt i motstanden mot gruvedrift. (Mónica, intervju 25.07.12)

Det har vært spesielt viktig for gruvemotstandsbevegelsen å nå ut til tradisjonelt svakere grupper i samfunnet, som bønder, kvinner og ungdom, et karaktertrekk typisk for «nye» sosiale bevegelser. Mónica (intervju 25.07.12) forteller om vellykkede arrangementer med MUFRAS-32 sine kvinnegrupper:

Helt siden begynnelsen har vi hatt høy deltagelse blant kvinner i MUFRAS-32. Vi har også sett at når kvinnene har engasjert seg har det ofte fulgt flere menn etter, de skal liksom ikke være noe dårligere, da. Jeg mener kvinnene spiller en nøkkelrolle og vår deltagelse har vært avgjørende for hvor mange deltagere som er i denne kampen.

MUFRAS-32 har også jobbet for å engasjere ungdom, særlig ved å invitere til workshops der de lager veggmalier, som med utstrakt bruk av symbolikk leverer ett budskap; gruvedrift ødelegger. Det vises hvilke ødeleggelser gruvedrift forårsaker, for eksempel ved bruk av kontrasterende farger og symboler – vann og natur i grønt og blått, og gravemaskiner i grått og brunt. Andre veggmalier viser bilder til minne om Marcelo eller andre som har mistet livet i kampen mot gruvene. Veggmaleriene i lokalsamfunnene lages i felleskap av ungdom med fokus på å skape en uformell setting der det er rom for samtale rundt temaet underveis. På denne måten har de rekruttert mange. Ungdom nås også via musikk, og rap-musikeren McLethal fra San Isidro har gjort budskapet kjent gjennom å skrive rapmusikk om det samfunnsaktuelle temaet og opptre på arrangementer sammen med den sosiale bevegelsen, forteller Oscar (intervju 28.07.12). René (intervju 29.07.12) forteller også hvordan han har samlet ungdom til en *batucada*, en trommegruppe. Gruppen leverer ikke budskapet eksplisitt, men er et viktig bidrag i fellesskapet i den sosiale bevegelsen.

Mennesker engasjerer seg i sosiale bevegelser dersom de ser det meningsfullt. Debatter, informasjonsmøter og workshops er eksempler på hvordan gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador sprer informasjon, og danner et fellesskap som er grunnleggende for deltagernes solidaritet med hverandre. De jobber for å bevisstgjøre mennesker fra ulike samfunnsgrupper slik at de forstår hvorfor gruvedrift er en utfordring som kan ha negative konsekvenser for dem. Det ser ut til at de har

klart å gjøre det meningsfullt for mennesker å delta og de har dermed rekruttert flere deltagere. Gruvemotstandsbevegelsen vokser i antall, noe som kan gjøre den bedre i stand til å påvirke i den politiske sfære.

Utfordringer: fattigdom, analfabetisme og knappe ressurser

Det finnes utfordringer i rekrutteringsarbeidet. Om lag 20 prosent av befolkningen i El Salvador er analfabeter (CIA 2013). Dette har vært en reell hindring i kampen mot Pacific Rim, fordi det gjør det vanskelig å nå ut til mennesker med skriftlig informasjon. For å informere denne gruppen må organisasjonene ofte ut i lokalsamfunnene og informere muntlig, noe som er mer tid- og ressurskrevende. Videre har svært få mennesker tilstrekkelige engelskkunnskaper til å kunne forstå tekniske dokumenter som for eksempel Pacific Rims konsekvensutredning. For å nå ut til disse gruppene har CEICOM laget tegneserier som illustrerer konsekvenser av metallgruvedrift, som ødelagt miljø og konflikter i lokalsamfunnet. Folkemengder, demonstrasjoner og plakater med slagord vises også i slike tegneserier, som en oppfordring til å engasjere seg. Tegneseriene inneholder noe tekst, og når derfor også ut til mennesker som kan lese, men som har utilstrekkelig lesetrening til å lese teknisk dokumentasjon. I tegneseriene benyttes lokale ord og uttrykk i stor grad og appellerer lett til mange mennesker. På denne måten har den sosiale bevegelsen vist kreativitet for å nå ut til mennesker de ellers ikke ville nådd: både som følge av menneskers begrensede ressurser i form av analfabetisme, og som følge av organisasjonenes manglende økonomiske kapital til fysisk å nå ut til alle lokalsamfunn.

Politisk tilgang handler også om kunnskap til å benytte slike kanaler. Mange mennesker i lokalsamfunnene i Cabañas har ikke slik kunnskap. Mónica i MUFRAS-32 påpeker at det er vanskelig for disse menneskene å vite hvordan de skal gå frem:

Hvordan tror du en person – barbeint, dårlig kledd, skitten og solbrent etter å ha jobbet under steikende sol ti timer hver dag – skal ha mulighet til å kreve noe overfor myndigheter? Det har vært vanskelig for oss, som jurister, å få tak i informasjon fra departementene! Mange *vet* ikke en gang om den nye loven om tilgang til informasjon. Det er derfor vår kamp betyr å ta gaten, i større grad enn å søke informasjon fra de offentlige institusjonene. (Mónica, intervju 25.07.12)

På denne måten begrenses tilgang til politiske kanaler av mangel på materielle ressurser og penger. De strukturelle forholdene i El Salvador gjør det praktisk vanskelig for mange å engasjere seg i sivilsamfunnet. Informanten fra

menneskerettighetsombudskontoret mener dette er en grunnleggende svikt fra staten sin side, som burde sørge for arbeidsplasser til folket:

Det er ingenting der, det finnes ikke arbeidstilbud. Dette har representanter fra Pacific Rim kommet til meg og brukt som argument. Mitt svar er da at dette er en grunnleggende feil hos den salvadoranske staten – for tror du, hvis staten hadde sørget for tilstrekkelige arbeidstilbud, tror du da at folket ville sagt ja takk til en jobb i gruvene? (Vanesa, intervju 20.07.12)

Informanten fremhever betydningen av å ha alternativer til å velge. Hun mener at dersom staten hadde sørget for reelle tilbud og alternativer, ville ikke folket ha valgt å takke ja til en jobb i gruvene.

Oscar (intervju 28.07.12) forteller at menneskene som vil bli hardest rammet er bøndene og andre som bor i umiddelbar nærhet til El Dorado-prosjektet, og at disse menneskene allerede er blant de fattigste i landet. Etter intervjuet vil han vise frem denne virkeligheten i nabolaget sitt. Det er tydelige tegn på den ekstreme fattigdommen; hus av leire og blikktak, verken strøm eller vann, og mennesker som ikke eier mer enn de står og går i. Inne i mørket i et hus sitter en gammel mann i hengekøye. Oscar forteller om pensjonsordningen i El Salvador der pensjonister mottar femti dollar i måneden, men at dette er opp til hver enkelt kommune. I San Isidro, et av de fattigste fylkene, har de bestemt at det ikke betales ut pensjon. Hvorfor? *Her er det ikke fattigdom – det er gull i jorda.* Oscar forteller (intervju 28.07.12) at lokale myndighetene på grunnlag av dette mener menneskene ikke er fattige. Lokale myndigheter begrunner å diskriminere de eldre i dette området fordi det er gull i bakken der skuret de bor i står. Selv bor ordføreren i sentrum i et hus som er ti ganger større, og han kjører rundt i luksusbiler. «Når de ikke er på ferie i huset sitt på Santa Monica i California», legger informanten til. Dette understreker forskjellene på folk; de fleste lever av mais og bønner, mens andre gjør seg rike på det store flertallets fattigdom. Mangel på materielle ressurser er faktiske hindringer for enkeltpersoners valg om å delta i en organisasjon. Paco eksemplifiserer dette en ettermiddag i San Isidro da han forteller om en gjeng unge gutter i gaten:

De der for eksempel, har vært med på å male flere av veggmaleriene. Engasjerte gutter. De var med på ulike arrangementer og hjalp til mye i *la lucha*.⁸ Men vi har dessverre mista dem, for ordføreren fikk snusen i at de var med oss, og begynte å betale dem for å stemme på seg og for å gi seg med engasjementet sitt. Hvilket valg hadde de? De trenger penger. Jeg forstår dem godt. Jeg hilser på dem enda, men skulle gjerne hatt de med på laget fortsatt. (Paco, samtale juli 2012)

⁸ Det spanske verbet «luchar» betyr å *kjempe*. Det har ulike betydninger i hverdagslivet, ofte brukt i forbindelse med krig, men også om å streve for å overleve. Av verbet kommer substantivene «la lucha», *kampen*, og «luchador», *en som kjemper*.

Knapp tilgang til ressurser kan legge føringer på menneskers faktiske muligheter, og dermed deres valg om å slutte seg til en sosial bevegelse. Det å betale mennesker med knappe ressurser for å gjøre noe mot sin vilje, er et skittent knep som benyttes av autoriteter i El Salvador, forteller Sebastián (intervju 01.08.12). Som vist er arbeidsledigheten i Cabañas stor, og som ungdommene fra sitatet velger mange penger, fremfor ikke penger, dersom det er mulighet til dét. Mónica (intervju 25.07.12) bekrefter at mangel på ressurser hindrer menneskers deltagelse i sosiale bevegelser. Eksempelvis skal det mye til før man lar være å jobbe og tjene penger en dag, for å dra inn til hovedstaden for å være med i en markering.

Terskelen for å organisere seg er høyere blant mennesker med begrensede ressurser, men som vist i teorikapittelet kan allikevel menneskers dårlige livsforhold fungere som insentiver for kollektiv handling. Det er nettopp derfor kunnskap og bevisstgjøring særlig er av betydning for folket i El Salvador, som har begrenset med ressurser. Dersom det kommer klart og tydelig frem at det kan bli verre hvis man ikke kjemper imot, vil det kunne ha en positiv effekt på menneskers engasjement og deltagelse. Til forskjell vil nok mange deltagere av sosiale bevegelser på internasjonalt plan, som menneskerettighets- og miljøbevegelsene, i større grad være ressurssterke mennesker, som bidrar fordi de ser på noe som urettferdig og vil kjempe for å endre dette, selv om det ikke direkte påvirker dem selv.

Gruvemotstandsbevegelsens strategier i dag

Selv om noen enkeltpersoner finner det vanskelig å organisere seg, klarer flere av organisasjonene i gruvemotstandsbevegelsen å utnytte offentlige rom og visse politiske kanaler. Som vist er det viktig at sosiale bevegelser retter aksjonene sine mot myndigheter og beslutningstakere, samtidig som de skaper engasjement og tilhørighetsfølelse blant deltagerne, for at de skal klare å ha politisk innflytelse. Gruvemotstandsbevegelsen benytter i dag en strategi som domineres av protester i gaten og massemobilisering, og kombineres med enkelte former for lobbyvirksomhet.

Protest og massemobilisering

I tillegg til å bevisstgjøre befolkningen og skape engasjement hos folket er det nødvendig å formidle budskapet. Det må ut i det offentlige rom, og den sosiale bevegelsen må fremme sine krav overfor myndighetene. Det arrangeres til stadighet

såkalte *caminatas* eller *marchas*, som minner veldig om demonstrasjoner. Det ble fort tydelig at dette ikke er snakk om *demonstraciones*. Paco (samtale, juli 2012) forteller at de ikke får med seg mange når de inviterer til demonstrasjon, men at folk blir med dersom det er *caminatas* eller *marchas*. Disse betegnelsene har ingen god oversettelse til norsk, men det engelske uttrykket *walk* kan gi en beskrivelse av hva dette er. Eksempelvis arrangeres det blant annet *caminatas verdes*, eller *green walks*. Ordet demonstrasjon har en annen konnotasjon i El Salvador enn det vi vil forbinde med en typisk fredelig demonstrasjon i Norge. Det er som nevnt ikke lenge siden borgerkrigen i El Salvador, og ordet demonstrasjon er blant mange fortsatt et litt for «kraftig» uttrykk. For å få med flest mulig brukes derfor ikke ordet om slike markeringer. Likevel, *caminatas* og *marchas* ligner svært på hva vi definerer som en demonstrasjon⁹ i Norge: det benyttes plakater, slagord og kostymer for å levere en beskjed. Slagord på plakater sier ofte noe om natur og ødeleggelser som følge av gruvedrift: *Podemos vivir sin oro, pero no sin agua!* (Vi kan leve uten gull, men ikke uten vann!). De rettes også mot politikerne: *El dinero compra a los políticos, pero nuestro pueblo no se vende!* (Penger kjøper politikerne, men landsbyen vår lar seg ikke kjøpe!). Informasjonsspredning har vært vellykket og gruvemotstandsbevegelsen har klart å rekruttere mange deltagere. Paco (samtale juli 2012) mener det er vanskelig å anslå hvor mange mennesker som aktivt deltar. Han forteller det er et talls organisasjoner og at alle disse har mange aktive medlemmer. Det kommer best til syne hvor mange som deltar når det arrangeres *caminatas* og *marchas*. Da kan det være med flere tusen mennesker, forteller Paco. Det ble i 2008 gjennomført en underskriftskampanje som krevde at myndigheter skal vedta en gruelov. Over ti tusen mennesker skrev under (Esnomineria 2008).

Marchas og *caminatas* med bruk av slagord og kostymer er eksempler på ikkevoldelige, konvensjonelle konfliktopptredener. Det er viktig for den sosiale bevegelsen å gjennomføre fredelige demonstrasjoner. Jesuittpresten er enig i at protest i all hovedsak foregår på fredelig vis:

Sånn som jeg ser det er det i all hovedsak fredelige demonstrasjoner og markeringer sivilsamfunnet driver med. Det finnes en kreativitet i denne motstanden i form av for eksempel protester utenfor ambassader og minnemarkeringer for de som har måttet bøde med livet i denne kampen. (Marco, intervju 24.07.12)

⁹ I mangel på god norsk oversettelse brukes ordene på spansk videre i oppgaven, eller demonstrasjon som en samlebetegnelse.

Med kreativ bruk av gaten klarer de å formidle beskjednen om gruvedrift som en trussel til det salvadoranske folket. Slike markeringer ender ofte utenfor regjeringsbygg som MARN eller MINEC sine kontorer, eller utenfor den kanadiske ambassaden. På denne måten viser de overfor myndighetene at de krever handling og sin motstand mot det kanadiske selskapets inntreden. Demonstrasjonene viser bevisste individer som handler målrettet og i solidaritet med hverandre.

Spør du meg er *caminatas* mer enn bare et uttrykk. Det er et uttrykk for noe man allerede har – ingen kommer fra Cabañas til hovedstaden for å gå i demonstrasjonstog en hel formiddag i solsteika hvis ikke de allerede har en bevissthet klart for seg om det de går for. *Caminatas* for meg er et uttrykk for bevissthet på høyt nivå. (Pedro, intervju 26.07.12)

Disse formene for mobilisering og protest er med på å styrke samholdet i den sosiale bevegelsen.

I tillegg betyr disse demonstrasjonene mye for folk. Det bidrar til felleskap fordi det oppleves som en fest å være med på. Det feires at vi står sammen om dette. Det er her selve følelsen av å være en del av en sosial bevegelse, kommer til uttrykk. (Pedro, intervju 26.07.12)

I tillegg til å rekruttere mennesker til gruvemotstandsbevegelsen og skape samhold, har denne type demonstrasjoner har gitt resultater i form av oppmerksomhet fra enkelte politikere. Teresa (intervju 01.08.12) forteller at FMLN-politikeren Lourdes Palacios, som er representant i lovgivende forsamling, siden 2009 offentlig har talt gruvemotstandsbevegelsens sak. Ved flere anledninger har hun uttalt at det er risikabelt å utvinne gull på denne måten og at forholdene i El Salvador tilsier at gruvedrift ikke bør realiseres (La Página 2012). Palacios har stilt opp i debattforum arrangert av La Mesa. Blant annet deltok hun på et forum i San Salvador (05.03.12), sammen med representanter fra blant annet PDDH. Der gjentok hun standpunktene fra tidligere og at det er nødvendig å vedta en gruvelov (Esnomineria 2012).

Flere av organisasjonene i gruvemotstandsbevegelsen legger ut bilder av disse demonstrasjonene på Facebook for å spre informasjon utenfor El Salvador. Internasjonalt har det etter hvert blitt oppmerksomhet rundt gruvemotstandsbevegelsen. I enkelte anledninger har solidaritetsorganisasjoner fra for eksempel Canada og USA kommet og deltatt i demonstrasjoner, markeringer utenfor ambassader og på informasjonsmøter, forteller Betty (samtale juli 2012). Hun er den personen i La Mesa som jobber spesielt rettet mot organisasjoner og institusjoner i andre land for å øke oppmerksomhet internasjonalt.

Den sosiale bevegelsen benytter i all hovedsak aksjonsformer som kategoriseres som konvensjonelle konfliktrepertoar. Disse strategiene benyttes både for å skape samhold blant deltagerne, men også for å formidle budskapet til myndigheter og aktører internasjonalt. Gruvemotstandsbevegelsen benytter imidlertid få aksjonsformer som er ukonvensjonelle eller voldelige. Det kan forklares i frykten noen opplever i forbindelse med å organisere seg, og gruvemotstandsbevegelsen velger derfor strategier som fremmer minst mulig fare ved å delta.

Frykt og avskrekkelse i lokalsamfunnet

Til tross for at noen deltagere opplever markeringene som en fest, setter fortiden med borgerkrig fortsatt preg på samfunnslivet. For mange har brutaliteten fra borgerkrigen satt dype spor, og dette skremmer folk fra å delta i organisasjoner eller uttale seg offentlig. Journalist Isabela (intervju 19.07.12) forteller at krigen, massakrene og undertrykkelse fra 80-årene har skapt et:

...viktig element i den kollektive hukommelsen – frykt. Frykt for å uttrykke sine meninger. Konteksten her i landet preges av en veldig konservativ politikk, og før var det sånn at folk nesten ikke snakket fordi de var redde. Det er ikke lenge siden vi kom ut av en bevæpnet konflikt der mennesker forsvant, ble torturert og drept. Dette sitter dypt i mange, og det er fortsatt noen som sier til meg; men skriv et annet navn!

I jobben opplever Isabela at folk ikke ønsker sitt navn på trykk. Deler av befolkningen har en iboende frykt for å ytre meninger offentlig, som følge av krigshistorien. Almeida (2008) bekrefter at borgerkrigen, episoder som *La Matanza* og statlig undertrykkelse har bidratt til å hindre mobilisering. Allikevel viser han, gjennom en studie av folkelig motstand i El Salvador i perioden 1925 – 2005, at det til tider har vært massive mobiliseringer på tross av autoritære regimer, så lenge det finnes visse åpninger i det politiske systemet. Han påpeker at perioder med politisk liberalisering, altså *endringer* i politiske mulighetsstrukturer, særlig oppmuntrer mennesker til å organisere seg for å beskytte sine interesser (Almeida 2008).

Jesuittpresten Marco (intervju 24.07.12) bemerker at det i gruvemotstandsbevegelsen er en overrepresentasjon av folk fra Santa Marta. Han mener dette er mennesker med en velutviklet bevissthet omkring sivilsamfunnsorganisering, som følge av sin posisjon under krigen. Santa Marta var en ny bosetting etter krigen av salvadoranere som var flyktninger til Honduras under borgerkrigen. De har derfor lang tradisjon som motstandsfolk. Mange av dagens unge

ble født under krigen og er gjennom hele oppveksten vant til at hverdagen er en kamp for overlevelse; de er vokst opp som *luchadores*.

Selv om myndighetene ikke er undertrykkende på samme måte i dag som under borgerkrigen, blir sivilsamfunnsorganisering ikke alltid tatt i mot med åpne armer. ASIC fokuserer generelt på å skape bredt samfunnsengasjement blant ungdommer. Da musikk og kultur har blitt et viktig samlingspunkt i denne kampen, arrangerte René musikktimer på kulturhuset for å samle ungdom på denne måten. Det viste seg vanskelig, og noen fortalte ham at medlemmer av kommunestyret hadde spredd rykter om at han solgte våpen og drev skytetrening med ungdommene. De voksne ble frarådet å sende barna til kulturhuset:

Jeg begynte å gi musikktimer, og det var i utgangspunktet vanskelig med de få ressursene vi hadde. Man skulle tro at kommunen ville støtte opp om et slikt initiativ, men tvert imot. Det var skikkelig vanskelig fordi kommunestyremedlemmene, de fleste var fra ARENA da, fortalte i de ulike nabolag at de ikke måtte sende barna sine ned [til San Isidro], fordi jeg hadde våpen i gitarkofferten og holdt på med skytetrening. At jeg lærte barna å sikte og skyte. Mange trodde på det – det er jo ikke rart! Vi kom akkurat ut av en blodig borgerkrig. Dessuten er menneskene i landsbyene veldig konservative og de har ikke gått på skole. Kommer noen fra kommunestyret og forteller dette – ja, da tror de på det. Det var veldig vanskelig å gjennomføre dette. Selv om ungdommene så meg, og så at det var løgn – jeg hadde jo ikke våpen – så fikk de ikke lov å komme. Så det var veldig komplisert. (René, intervju 29.07.12)

Historier som denne tyder på at lokale autoriteter i San Isidro frykter gruvemotstandsbevegelsen og ønsker ikke at de skal organisere seg mot utvinningsprosjekter som El Dorado. Dette fremhever maktreasjoner i det salvadoranske samfunnet fordi det kommunestyremedlemmenes fortalte, resulterte i at foreldre valgte ikke å sende sine barn til kulturhuset. Informanten som forteller om hvor vanskelig denne situasjonen er, viser en maktesløshet i en kamp mot lokale styresmakter.

Pacific Rim: splittelse, uro og frykt i samfunnet

Det er imidlertid ikke bare lokale strukturelle forhold som skaper frykt. Mye tyder på at volden og generell frykt har økt i samfunnet som følge av Pacific Rims inntreden, noe som begynte med drapet på Marcelo Rivera. Trusler, forsvinninger og drap har økt i Cabañas og er særlig rettet mot aktivister fra gruvemotstandsbevegelsen. Drapet på Dora, en sentral miljøaktivist som kjempet mot Pacific Rim har gjort enormt inntrykk på mange. Dora var seksbarnsmor og gravid i åttende måned, da hun ble funnet drept i 2009. Hennes tre år gamle sønn, som var med henne, ble ikke drept,

men var hardt skadet. Mange flere aktivister har mottatt trusler og opplevd innbrudd i hus der dokumenter har forsvunnet. Paco (samtale, juni 2012) forteller at han opplevde enhver foreldres mareritt i 2011. Det begynte da han fikk 10 ubesvarte anrop på telefonen av ukjent nummer. Da han til slutt svarte snakket en mannsstemme han ikke kjente: «de har betalt oss mye penger for å drepe deg eller noen i din familie. Vi har fulgt med på deg, både i San Isidro og i Mejicanos, og vi vet du jobber for folket.» Ved en senere anledning kom han hjem og oppdaget at det hadde vært innbrudd i huset hans. Det var kun dokumenter og harddisker som var tatt, ingen andre verdisaker. Det lå også et bilde av Pacos datter på gulvet med knivrift gjennom og påskriften «Gud velsigne deg». De første telefontruslene førte til en *Urgent Action*-kampanje fra Amnesty International, med oppfordringer til landets myndigheter om å beskytte ham, samt å undersøke truslene. Allerede i 2009 hadde den Interamerikanske menneskerettighetskommisjonen anbefalt at Paco burde ha beskyttelse. Mange aktivister og journalister som skriver om denne konflikten har mottatt dødstrusler og opplevd lignende situasjoner, og det er ingen tvil om at dette skaper frykt i samfunnet (Watts & McNulty 2010). Man vet ikke hvem disse personene er, men mange er overbeviste om at det har med Pacific Rim å gjøre fordi det har skjedd en endring i den lokale samfunnsordenen etter deres inntreden:

Jeg tror det er viktig å poengtere at befolkningen i Cabañas historisk sett har vært en fredelig befolkning; en fredelig befolkning som på tross av å leve livene sine i enorm fattigdom, beveger seg fremover som alle salvadoranere: sammen som ett mannskap. Men helt siden det ble hevdet at det er store mengder gull i bakken i Cabañas har det oppstått konflikter blant folket, konflikter som ikke eksisterte før. Gruveselskapet sier det er familiære konflikter. Jo, klart! Men hvorfor oppstår disse? For å si det sånn; så lenge det ikke var noe mulighet for gruveselskaper fantes ikke slike sosiale konflikter. (Clara, intervju 03.07.12)

Vold og usikkerhet har økt i Cabañas etter Pacific Rim ankom, og problemstillingen kjennes igjen fra andre land:

Den splittelsen gruveselskapene skaper i samfunnet gjør de sannsynligvis med en usynlig hånd, fordi gruveselskapene ikke legger igjen fotavtrykk på de sosiale konsekvensene de skaper – det gjør de aldri! Men dette er historien som har skjedd i Peru, det har skjedd i Guatemala, i Honduras, Nicaragua og her i El Salvador. Det er rett og slett for stor tilfeldighet at sosial stabilitet smuldrer opp når det et gruveselskap ankommer. Det må være én negativ ingrediens som kommer fra selskapene og destabiliserer de sosiale prosessene i et samfunn. (Clara, intervju 03.07.12)

Lokale konflikter har økt i flere land som følge av transnasjonale gruveselskapers inntreden og forsvinninger og drap på aktivister har man blant annet sett også i Peru (Gordon & Webber 2008, Power 2008). Dette viser at også undertrykkelse og

avskrekkelse fra ikke-statlige aktører kan ha en negativ effekt på sivilsamfunnsmobilisering.

Folk opplever altså frykt både som følge av strukturelle forhold i lokalsamfunnet, og forbundet med Pacific Rim. Frykt står som et viktig hinder for å få rekruttert enkeltpersoner, men også som en begrensning på hva slags konfliktrepertoar gruvemotstandsbevegelsen velger å benytte. Dette begrenser deres strategier for innflytelse. Ved slike hindringer er det spesielt viktig at den sosiale bevegelsen står samlet.

Fragmentert eller en samlet sosial bevegelse?

Som Della Porta og Diani (2006) påpeker vil et samlet sivilsamfunn være sterkere og ha større mulighet for å øve politisk innflytelse. Gruvekonflikten har ført til splittelse i det salvadoranske samfunnet blant de som støtter de transnasjonale selskaper og det store flertallet som er i mot utvinning av gull. Pacific Rims påstand om å bringe utvikling til samfunnet og skape arbeidsplasser vil nødvendigvis mottas positivt av folk, fordi det er mangel på arbeidsplasser, særlig i Cabañas. Francisca (intervju 13.07.12) påpeker:

Og tro meg, at her er temaet om jobb en grusom virkelighet, stor og alvorlig. Den som ikke jobber her, han spiser ikke!

I et samfunn preget av fattigdom og arbeidsledighet vil løfter om arbeidsplasser oppleves som en mulighet for folket, noe Daniel (intervju 20.07.12) understreker:

I San Isidro, i Cabañas, ser du dette; at menneskene ikke har verdig mat på bordet, og de har ikke jobb. Drar en dit og forteller dem at de kan få jobb i gruvene, sier dette til mennesker som går sultne, kommer de til å takke ja og støtte opp om prosjektene. Det er sånn gruvedrift er. Det virker som en mulighet for et verdig liv, men er så perverst.

Delte meninger i samfunnet er enda en faktor som gjør det vanskelig å rekruttere visse grupper mennesker til kampen mot gruvedrift. Carlos (intervju 13.07.12) fra FESPAD mener det er mange som ikke har kunnskap om konsekvenser av gruvedrift, og dette er med på å polarisere ulike deler av befolkningen. I områder utenfor Cabañas og hovedstaden er det mange som ikke vet om gruveproblematikken og konflikten i det hele tatt. Igjen vektlegges betydningen av kunnskap; statens desinformasjon og folkets uvitenhet er med på å svekke sivilsamfunnets følelse av samhørighet. Et samlet folk ville vært bedre rustet for å kunne stå opp mot autoriteter og transnasjonale selskaper og institusjoner som ICSID. Innenfor den sosiale bevegelsen finnes det også til en viss grad fragmentering:

Jeg mener generelt at sivilsamfunnet er godt organisert. Men noen ganger tror jeg visse mennesker har benyttet seg av denne kampen for personlige interesser. (anonym, juli 2012)

Det har ikke kommet tydelig frem på hvilke måter enkeltpersoner har utnyttet kampen mot gruvedrift til sin fordel. Men dette er allikevel irrelevant; så lenge det finnes slike oppfatninger blant deltagere i den sosiale bevegelsen, vil det kunne skape en faktisk splittelse, rivalisering og fragmentering. Dette kan ha en svekkende effekt på gruvemotstandsbevegelsen evne til å stå samlet med en felles front og effektive strategier. Allikevel ser det ut til at den største hindringen er menneskene de ikke klarer å nå ut til, mens det innen gruvemotstandsbevegelsen generelt er et sterkt felleskap, solidaritet og samhold. Vanesa (intervju 20.07.12) forteller hun har mye respekt for arbeidet La Mesa gjør for å koordinere de ulike deltagerne. Hun forteller at de klarer å organisere arrangementer der det kommer representanter fra nesten alle organisasjonene hver gang. La Mesa har vært en samlende faktor for mange i den salvadoranske befolkningen, også tradisjonelt motstridende grupper. Vi har klart å appellere til disse ulike gruppene ved å samles om vann, som alle mennesker trenger for å overleve, forteller Mónica (intervju 25.07.12). Det er nettopp vann som har samlet gamle og unge, i tillegg folk fra både den høyre og den venstre politisk fløy. Vanesa bemerker at det er representanter fra de aller fleste organisasjonene i gruvemotstandsbevegelsen som utgjør La Mesa, og at dette sannsynligvis er årsaken til at den klarer å ha en slik samlende effekt.

Videre har Marcelo blitt et symbol i konflikten mot Pacific Rim og gruvedrift i El Salvador, og det gir inntrykk av at han har fått en slags martyrstatus.

Da Marcelo forsvant og ble funnet død gjorde *la lucha* et enormt hopp med enda flere personer som begynte å fordømme dette. (Sebastián, intervju 01.08.12)

Marcelos navn og bilder på plakater benyttes i stor grad under markeringer organisasjonene gjennomfører. Det er dette samholdet og den solidariteten som gjør den sosiale bevegelsen sterk, og, om mulig, i stand til å stå opp mot den foreløpig enda sterkere eliten i form av staten og Pacific Rim.

Opplevde åpninger i politiske mulighetsstrukturer

Det har skjedd en utvikling i det salvadoranske samfunnet i løpet av de siste tjue årene som har gjort det lettere for menneskers deltagelse og tilgang til politikk. Etter fredsavtalen i 1992 vises det større toleranse for, og mindre undertrykkelse av, å uttale seg. Som for eksempel gateprotester. I 2011 ble det vedtatt en lov som har som mål å

garantere alle menneskers rett til offentlig informasjon og sørge for gjennomsiktighet i virksomheten hos de statlige institusjonene. Dette betyr at enhver person har rett til å be om, samt å få, riktig informasjon og innebærer blant annet at myndigheter skal tilrettelegge for tilgangen til slik informasjon (República de El Salvador 2011). La Mesa-koordinator mener dette har økt tilgangen til offentlig informasjon:

Etter fredsavtalen har det blitt mer toleranse for protester i gaten, det er mindre undertrykkelse og mer toleranse i denne sammenheng. Men i demokratisk kontekst er borgerdeltagelsen veldig begrenset. Det er behov for lover som gir mennesker større rom for deltagelse. Det har skjedd utvikling de siste årene, som for eksempel med loven om tilgang til informasjon. Her hadde vi ikke det før; hadde du spurt noen, hadde de ikke visst noen ting. Men nå vil jeg si det er mulig å få tak i kanskje opp til 55 prosent av informasjonen som staten har, dersom du søker om det. Det er tall jeg tipper på, men det har i alle fall blitt lettere. (Alfredo, intervju 10.07.12)

Vanesa fra menneskerettighetsombudskontoret er enig i at det har blitt bedre, men det er fortsatt mye som gjenstår. Hun mener hovedproblemet er lite velfungerende institusjoner:

Det er mye bedre etter fredsavtalen. Det ser man bare av at det stadig er mennesker i gaten og protesterer. Vi har gode lover i El Salvador. Det er altså ikke lovene som er problemet, men det er institusjonene som ikke fungerer. (Vanesa, intervju 20.07.12)

Begge informantene over poengterer at forholdene for offentlig meningsuttrykking har blitt bedre i årene etter borgerkrigen og fredsavtalen. Det politiske systemet karakteriseres av mer åpenhet ved å gjøre informasjon lettere tilgjengelig, tillate protester i gaten, og opptre mindre undertrykkende enn før. Når dette også *oppleves* av gruvemotstanderne som faktiske positive endringer i politiske mulighetsstrukturer, vil det øke intensiviteten i mobiliseringen. Dette kan forklare gruvemotstandsbevegelsens vilje til å organisere seg på tross av frykt og få ressurser, fordi de ser sjansene for å lykkes som større enn begrensningene.

Fortsatt lobbyvirksomhet og allierte i politikken

Den tidlige lobbyvirksomheten førte ikke til det utfallet gruvemotstandsbevegelsen hadde ønsket. Gruvemotstandsbevegelsen har etter hvert vokst i antall, fått mer nasjonal og internasjonal oppmerksomhet og opplevd åpninger i politiske mulighetsstrukturer. De har derfor fortsatt arbeidet med lobbyvirksomhet og forsøker å påvirke via formelle kanaler. Før presidentvalget i 2009 ble det diktert brev til begge presidentkandidater med krav om å forby metallgruvedrift, og begge hevdet de var imot denne type industri. I etterkant av dette skrev Mauricio Funes under på et løfte til

befolkningen om at dersom han ble valgt som president, ville han ikke autorisere utvinning av metaller på salvadoransk territorium (Funes 2009). Siden President Funes ble valgt har det ikke blitt gitt flere lete- eller utvinningstillatelser i El Salvador (Watts & McNulty 2010). La Mesa og de andre organisasjonene i gruvemotstandsbevegelsen har fortsatt å møte opp hos lovgivende forsamling, og presset for at de skal følge opp deres forslag om en gruvelov. Utover dette finnes det få former for direkte kontakt mellom gruvemotstandsbevegelsen og beslutningstakere.

Tarrow (2011) har vektlagt betydningen av å ha innflytelsesrike allierte, og som vist tidligere utvikler mange sosiale bevegelser nære bånd særlig til venstrepartier. President Funes og Palacios fra FMLN er eksempler på tilfeller av direkte kontakt til gruvemotstandsbevegelsen. Gjennom Funes og Palacios har gruvemotstanderne nå allierte i politikken, som de ikke hadde da de først begynte å organisere seg. Dette har oppmuntret til å fortsette lobbyvirksomheten fordi de allierte betraktes som kanaler inn til politiske arenaer, og en mulighet for å bli hørt i politiske institusjoner. Likevel har flere av gruvemotstanderne, som identifiserer seg med FMLN, hatt et håp om et venstre-politisk engasjement for saken, men blitt skuffet:

Folket identifiserer seg med FMLN, fordi de vurderte partiet til å være det som ville være villig til å forby gruvedrift. Men per i dag har de ikke uttalt noe offisielt. (Isabela, intervju 19.07.12)

Det er enda ikke vedtatt en lov som forbyr gruvedrift. Palacios hevder dette er fullt mulig for lovgivende forsamling, men at FMLN etter 2012 ikke har flertall i lovgivende forsamling og at høyresiden fortsatt hindrer vedtak (Frente Periódico Digital 2013). Dette kan det tyde på at de allierte politikernes muligheter for innflytelse ikke nødvendigvis er stor nok. Det er imidlertid ikke gjennomført voteringer på dette i lovgivende forsamling, og menneskerettighetsombudet Luna (2012a) uttrykker bekymring omkring regjeringens manglende evne til å behandle dette temaet i tråd med dets alvorlighetsgrad. Blant deltagere i gruvemotstandsbevegelsen blir det hevdet at FMLN ikke gjør nok for å overbevise de andre partiene om å signere loven, og at dette er bevisst:

FMLN har sagt de er uenige i gruvedrift, men det betyr ikke at ord blir til handling. De har sagt at de ikke har nok stemmer i lovgivende forsamling, de oppnår ikke 43 stemmer for å vedta denne loven. Men jeg mener de har muligheten til å forhandle med de andre partiene for å oppnå disse 43 stemmene, og flertall. Kanskje ikke ARENA, men de andre partiene. Dette har de ikke gjort. De har gjort det i andre saker, men i dette tilfellet har de ikke gjort det. Og derfor tror jeg ikke de forteller oss sannheten. (Carlos, intervju 13.07.12)

Carlos mener FMLN har mulighet til å overbevise andre partier for å skaffe det nødvendige flertall for å vedta loven, fordi de har klart det i andre saker. Hvorfor gjør de ikke dette nå? Det er også et poeng at venstrepartiet hevder de ikke klarer å få flertall, selv om saken ikke har vært i plenum. Det finnes altså en viss skepsis rundt politikerens virkelige forpliktelse til temaet:

Vi har hele veien prøvd å nærme oss de politiske fraksjonene for å påvirke i positiv retning med tanke på en gruvelov, og vi har noen allierte fra miljøkommisjonen og fra lovgivende forsamling. Likevel er det stort sett bare formelle relasjoner, som for eksempel Lourdes Palacios. (Carlos, intervju 13.07.12)

Gruvemotstandsbevegelsen er de ikke helt fornøyde med politikernes forpliktelse, og ønsker flere konkrete handlinger:

Man kan si det sånn at det mangler litt samarbeid fra politikernes side. Jo, vi har jo noen som støtter oss, men de fleste vil ha [gruver], de ser på det som en måte å få finansieringshjelp, eller bistand. Vi er jo i en krise. (Sebastián, intervju 01.08.12)

Informanten etterspør mer støtte og samarbeid fra politikernes side. Teresa (intervju 01.08.12) er enig, og påpeker at det fortsatt mangler mye før lobbyvirksomheten skal kunne vinne frem. Hun mener det skyldes mye snakk og lite handling fra myndighetene:

Regjeringen burde ta folkets ord på alvor! Dette burde de bevise at de gjør ved å lage lover. Både den forrige ARENA-regjeringen og dagens FMLN-regjering har sagt at de ikke vil tillate gruvedrift, men de bare *sier* det.

Informanten er misfornøyd med at de folkevalgte ikke tar folkets ord på alvor og gjennomfører politikk i henhold til deres ønsker. Likevel, i juli 2012 presenterte departementene for miljø og økonomi, MARN og MINEC, et lovforslag som er en midlertidig suspensjon av all metallgruvedrift i El Salvador. Forslaget er fortsatt (mai 2013) under behandling hos lovgivende forsamling. Blant gruvemotstanderne er det uttrykt skepsis rundt dette forslaget, da det ikke er et permanent forbud slik som de ønsker (Luna 2012a). Selv om dette forslaget vedtas vil det enkelt kunne reverseres i en senere anledning, for eksempel ved et regjeringsskifte, forteller Vanesa (intervju 20.07.12).

Gruvemotstanderne driver fortsatt lobbyvirksomhet, men det ser ikke ut til gi de ønskede resultatene. Blant deltagerne i den sosiale bevegelsen er det oppfatninger om at det mangler politisk vilje til å høre på dem. Lobbyvirksomheten gruvemotstandsbevegelsen utfører er imidlertid begrenset til å presentere lovforslag, og kontakt med et fåtall beslutningstakere.

Media

Som vist er massemedier en mulighet for sosiale bevegelser til å nå ut til et bredere publikum. Gruvemotstanderne tydeliggjør til stadighet sin posisjon i saken i ulike offentlige forum. Som nevnt arrangeres debatter og diskusjonsforum. De har ved ulike anledninger også arrangert pressekonferanser i forsøk på å få oppmerksomhet. Da ICSID 1. juni 2012 avgjorde at Pacific Rim ikke kunne benytte CAFTA-lovverket, men det salvadoranske investeringslovverkets artikkel 15, omtalte President Funes dette som en seier. La Mesa offentliggjorde i den forbindelse en pressemelding med oppfordring til presidenten om å fjerne artikkel 15 og å trekke landet fra CAFTA (La Mesa 2012).

Deltagere i gruvemotstandsbevegelsen opplever det imidlertid svært vanskelig å få oppmerksomhet i media, hvilket er med på å begrense deres tilgang til politiske handlingsrom. I forbindelse med lovforslagene som gruvemotstandsbevegelsen presenterte for lovgivende forsamling ønsket de medieoppmerksomhet. Pedro, bror i fransiskanerordenen, forteller at dette var nær sagt umulig:

De vil ikke dekke oss! For eksempel snakket vi med El Diario de Hoy, og de ville ikke. Men de sendte tydeligvis en person, for det var en som snakket med en av brødrene, men uten å tilkjenne seg som journalist. Han viste ikke frem båndopptaker eller noe. Etterpå kom det en liten notis i avisa, men på helt feil grunnlag siden han ikke visste han var intervjuet. (Pedro, intervju 26.07.12)

Til forskjell fra de to største avisene, La Prensa Gráfica og El Diario de Hoy, som ansees for å være høyresidens og «elitens» aviser, er Diario CoLatino er en mindre avis, som heller mot venstre og fokuserer på å belyse sosiale problemer i El Salvador. En journalist for Diario CoLatino som dekker gruvekonflikten, opplever det som svært vanskelig å komme i snakk med Pacific Rim:

Jeg skriver for å støtte folket og sivilsamfunnet, men det hadde vært fint å snakke med selskapet også. Vi får aldri tilgang til dem. De tar alltid kontakt med La Prensa [Gráfica] eller El Diario de Hoy, som tilhører høyresiden, men aldri med oss. De snakker aldri med oss, det eneste jeg har fra selskapet er hvis noen har snakket på TV for eksempel. (Isabela, intervju 19.07.12)

Av sitatene over fremkommer det at de to største avisene ikke vil dekke sivilsamfunnets side av saken, og at gruveselskapet kun vil snakke med disse to avisene. Det påpekes også at avisene heller mot den politiske høyresiden. Flere informanter har påpekt hvordan sentrale ARENA-politikere har økonomiske interesser i selskaper som potensielt får kontrakter med Pacific Rim. Videre eier en gruppe ARENA-allierte Telecorporación Salvadoreña som dominerer markedet med

tre av de fem største TV-kanalene. Som nevnt er om lag 20 prosent av den salvadoranske befolkningen analfabeter og:

...derfor er det en befolkning som er lett å manipulere, særlig via media. Denne påvirkningen er veldig sterk nå. (Diana, intervju 09.07.12)

For veldig mange mennesker er den viktigste kilde til informasjon når de ser TV-nyhetene. Paco (samtale, august 2012) forteller at de sjelden eller aldri dekker saker om gruvekonflikten på disse kanalene. Dette eksemplifiserer hvordan økonomisk makt og interesser kan hindre enkeltes tilgang til media, og i sivilsamfunnsmotstanden mot gruvedrift i El Salvador oppleves dette som en reell hindring for å spre sitt budskap i det offentlige rom. I denne sammenheng gjør kirken et viktig arbeid. René (intervju 29.07.12) forteller hvordan søndagsmessene i kirken er en annen arena for informasjonsformidling og at noen prester har bidratt til å formidle kunnskap om gruvekonflikten i dette forumet. Dette er svært effektivt særlig i små lokalsamfunn, forteller han. Dette er en strategi gruvemotstandsbevegelsen benytter for å gjøre opp for manglende tilgang til de viktigste massemediene.

Skala-politikk og internasjonal koordinering

Problematikken rundt transnasjonale selskapers utvinning av naturressurser er ikke unik for El Salvador, og vi kjenner den igjen fra flere land i Sør. Mange sosiale bevegelser deler den salvadoranske sin bekymring omkring miljø, menneskerettigheter, ressursplyndring og demokrati. Tilsvarende demonstrasjoner og bevisstgjøring av lokalbefolkning foregår andre latinamerikanske land, som vel som i Afrika og Asia. Hvordan jobber gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador for å koordinere sitt arbeid med tilsvarende sosiale bevegelser i andre land? Hvordan jobber de for å klare å skalere opp til regionalt og internasjonalt nivå?

Latinamerikansk samarbeid

Guatemala har allerede gullgruver i drift, og omtrent 18 kilometer fra salvadoransk-guatemalanske grensa er de i gang med å lage nok en gruve, Cerro Blanco-prosjektet. Allerede i letefasen har det skjedd forurensing av Güija-vannet som forbindes med Lempa-elven. Dette har vist seg som et problem for gruvemotstandsbevegelsen, fordi Cerro Blanco-prosjektet blir brukt av salvadoranske politikere for å unngå debatt om Pacific Rim og andre potensielle gruver i hjemlandet. Ganske enkelt legger de skylden på andre for forurensingen av Lempa-elven. I en notis i La Prensa Gráfica

(2012) gir visepresident Salvador Sánchez Cerén Guatemala skylden for at vannressursene i øvre del av Lempa er forurensset. I den samme uttalelsen uttrykker han bekymring for vannressurser og livsgrunnlaget i El Salvador og mener det er behov for mer koordinering på tvers av landene, særlig mellom Honduras, Guatemala og El Salvador. Dette skaper frustrasjon hos mange fra sivilsamfunnet både som følge av hvordan Sánchez Cerén fremstiller saken og hvorfor han ikke tar skikkelig tak i problemet hjemme:

Jeg ser hele det stuntet som stemmesanking før valget [i 2014]. Man kan ikke se dette isolert og skyld på Guatemala når vi har samme problemer her hjemme. Det hadde vært bedre å ta stilling til Pacific Rim. (Fransisca, intervju 13.07.12)

Mónica (intervju 25.07.12) er enig at det er nødvendig å se regionen under ett:

Man kan ikke se på det som en kake, dele i midten og si at mitt vann er rent og ditt er skittent. Vann renner! Og særlig som følge av geografien i dette. Vannet renner fra Guatemala og hit, vi kommer derfor til å rammes enda verre enn Guatemala selv. Derfor ser jeg behovet for å koordinere denne kampen på tvers av landegrenser, og også at politikere skjønner dette.

Mónica understreker nødvendigheten av å koordinere opposisjon mot gruver på tvers av landegrenser, og dermed benytte flere politiske nivåer for protest. Det er viktig å sørge for lovgivning i El Salvador mot metallgruvedrift, men det er vel så viktig at de mellomamerikanske landene samarbeider i større grad. Som nevnt dro representanter til Honduras for å få førstehåndskunnskap om problemer relatert til gruvedrift allerede i 2005. ADES bruker dokumentarfilmer fra Guatemala for å vise mennesker i El Salvador hvor skadelig gruvedrift kan være. På denne måten utnytter gruvemotstandsbevegelsen det å være et nettverk. De utveksler og benytter informasjon fra andre land, som står overfor tilsvarende problemer, på strategisk vis. Bruk av informasjon på denne måten er en taktikk for å klare å oppskalere motstanden. Teresa (intervju 01.08.12) forteller at ADES har sendt grupper til Guatemala flere ganger for å se hvordan lokalsamfunn har blitt rammet av gruvedrift. Fransisca (intervju 13.07.12) har besøkt Guatemala og i den forbindelse mener hun det er viktig å skape relasjoner mellom de sosiale bevegelsene som kjemper for akkurat det samme i ulike land. Til tross for at gruver som i Guatemala til dels er en hindrende faktor ved måten Sánchez Cerén bruker det på, har dette ført til at sosiale bevegelser i flere land har organisert seg og samarbeider. Alfredo (intervju 10.07.12) forteller at La Mesa allerede samarbeider og deler informasjon med tilsvarende organisasjoner i andre land i Latin-Amerika. Blant annet er det startet et nytt

samarbeid fra 2011 med etableringen av en paraplyorganisasjon for urfolksgrupper og andre sivilsamfunnsorganisasjoner fra El Salvador, Panama, Costa Rica, Honduras, Guatemala og Mexico. Organisasjonen heter *The Mesoamerican Movement Against the Extractive Mining Model* (M4), og har særlig fokus på å beskytte menneskers tilgang rettigheter til jord fra internasjonal gruveindustri. Paraplyorganisasjonen har allianser med strategiske organisasjoner i USA og Canada. Et eksempel på koordinert motstand er da La Mesa i juli 2012 arrangerte en *marcha* som endte utenfor den kanadiske ambassade i San Salvador, på samme dag og samme tidspunkt ble slike demonstrasjoner gjennomført utenfor kanadiske ambassader i flere land i hele Latin-Amerika. Den amerikanske aktivisten Betty (samtale juni 2012) forteller at dette har økt interessen og oppmerksomheten internasjonalt. De sosiale bevegelsene som protesterer mot gruvedrift blir større og sterkere når de samarbeider og synes derfor bedre internasjonalt. Dette er nødvendig som følge av konfliktens delvise internasjonale natur, særlig med tanke på kravet om en gruvelov.

Salvadoransk suverenitet?

Det som i utgangspunktet er en kamp for vannet har blitt til en bred politisk kamp om miljø, menneskerettigheter, anti-globalisering, demokrati og suverenitet som følge av de mekanismene som legger føringer på hvorfor naturressursene i utgangspunktet er truet. Disse mekanismene finnes i salvadoransk lovverk og i frihandelsavtaler som CAFTA, og er rettigheter som gir andre land muligheter til enkelt å investere i El Salvador, samt å gå til sak mot landet dersom det skulle oppstå uenigheter. Gruvemotstanderne bruker El Dorado-konflikten aktivt som deres eksempel i denne kampen, og de ønsker at dette prosjektet skal stoppes. Prosjektet er imidlertid godt i gang og det kan bli vanskelig å stoppe det. Saken er allerede under behandling i ICSID-apparatet, og vil behandles under gjeldende salvadoransk lovverk. Det er interessant at ICSID, tvisteløsningsorganet som behandler El Dorado-saken, er organisert under Verdensbanken, en institusjon som fremmer økonomisk liberalisme og frihandel. Dersom det fattes en avgjørelse til fordel for den salvadoranske gruvemotstandsbevegelsen, og setter en stopper for det kanadiske gruveselskapet i El Salvador, vil det kunne motivere andre sosiale bevegelser internasjonalt til å følge det salvadoranske eksempelet. Det vil styrke andres tro på muligheter for å stoppe slike prosjekter, og kan dermed intensivere en protestsyklus internasjonalt. Dette vil

motstride økonomisk liberalistisk tankegang og utgjøre en potensiell trussel mot fremtidig frihandel og fri etablering av foretak på tvers av grenser. Dette vil kunne være et insentiv for ICSID til å fatte beslutninger i favør av Pacific Rim, og kan dermed være en ufordel for gruvemotstandsbevegelsen.

Gruvemotstandsbevegelsen har derfor den bredere agendaen: «Dersom vi ikke klarer å stoppe El Dorado, må vi i alle fall klare å stoppe de andre prosjektene!» (Elias, intervju 11.07.12). Gruvemotstanderne ønsker at det skal gjennomføres endringer i lovverket slik at fremtidige gruveprosjekter kan forbys. I kjølvannet av dette ønskes endringer i artikkel 15, revurdering av CAFTA-avtalen, samt å forhindre signering av nye frihandelsavtaler. Dette ønsker de for å forhindre fremtidige gruveprosjekter, og eventuelle nye søksmål. Videre ønsker gruvemotstandsbevegelsen at folket skal høres i politiske beslutninger, ikke kun den økonomiske eliten. President Funes har flere ganger uttalt at han er mot gruveindustri og at landet under hans styre ikke kommer til å se operative metallgruver i El Salvador. Hvorfor har han da ikke gjort mer for å skrive under en gruvelov som forbyr metallutvinning slik som sivilsamfunnet krever?

Han er ikke veldig klar eller presis når det kommer til dette. Jeg mener at avhengigheten til både USA og Europa har økt under sittende president. Det er snakk om enda flere frihandelsavtaler nå – og det kjenner vi godt til. Vi et at frihandelsavtaler er bra for de rike og dårlig for de fattige. Frihandel lønner seg jo mer makt man har. (Marco, intervju 24.07.12)

Informanten peker på hvordan frihandel ikke lønner seg for det salvadoranske folket, men at Funes-regjeringen er i ferd med å signere enda flere slike avtaler.

Det ser ut til at mye av problemet ligger i at beslutninger tas uten folkets viten og vilje. Frihandelsavtalen CAFTA er et eksempel på dette. Det er folkevalgte representanter som tar avgjørelsene, men det disse samsvarer ikke nødvendigvis med folkets faktiske vilje, fordi det benyttes få mekanismer for å fange opp dette. Hva er årsakene til at politikere tar avgjørelser som ikke tilsvarer folkets ønsker? Det er her spørsmålet om suverenitet blir relevant, og El Salvadors avhengighet av land som Canada og USA, og institusjoner som Verdensbanken:

I praksis har vi ikke denne selvbestemmelsesretten. Den finnes ikke, fordi vi ikke har økonomisk autonomi. Vi har ikke muligheten til å fungere uten støtte fra land som USA. (Clara, intervju 03.07.12)

Deltagere i gruvemotstandsbevegelsen uttrykker frustrasjon fordi politikere ikke hører på deres krav. Samtidig viser de forståelse for at politikere ligger under press fra

internasjonale makter. Frihandelsavtaler innebærer en rekke kontroversielle faktorer. Blant annet har sjelden alle landene i en avtale like stor økonomisk makt, noe som skaper asymmetriske forhold. Videre gir frihandelsavtaler transnasjonale selskaper ofte mulighet til å benytte tvisteløsningsorganer som ICSID, og dermed unngå de nasjonale rettsinstanser, som tidligere ble benyttet i større grad i naturressurskonflikter mellom nasjonale og utenlandske selskap (Anderson, Pérez-Rocha & Dreyfus 2011). Transnasjonale selskaper benytter seg i økende grad av internasjonale tvisteløsningsorganer for å løse uenigheter omkring naturressurser, og ICSID er det mest brukte tribunalet for slike saker. I 2010 var det 43 saker relatert til enten olje, gass eller gruvedrift, til forskjell fra kun tre saker i 2000. Det var kun syv slike saker i ICSID gjennom hele 1980- og 1990-tallet. Anderson, Pérez-Rocha & Dreyfus (2011) hevder denne saksøkingstrenden er muliggjort som følge av frihandelsavtalene som fra midten av 1990-tallet har økt i antall, særlig i Latin-Amerika. Dette problematiserer nasjonalstatens suverenitet og myndighet over slike anliggende. Flere av de andre aktørene som har søkt om utvinningslisenser vil få enkel tilgang via frihandelsavtaler. Derfor står frihandelsavtaler og økonomiske makter El Salvador er avhengig av, som viktige hinder for at det skal kunne gjennomføres en lov som forbyr metallgruvedrift i El Salvador fordi slike avtaler binder salvadoranske styresmakter til lover og regler som fattes på mellom-statelig nivå.

Oppsummering

I dette kapittelet er det gitt en oversikt over hvilke muligheter og hvilke hindringer som finnes for gruvemotstandsbevegelsen, samt hvilke strategier de benytter for å klare å øve innflytelse på formell politikk. Det er vist hvordan gruvemotstanderne har fulgt et mønster som er omvendt av hvordan protestsykluser vanligvis utvikles. Til å begynne med hadde gruvemotstanderne en tillit til det demokratiske systemet og et håp om å bli hørt via formelle kanaler. De fikk liten respons på denne måten og opplevde å bli motarbeidet fra myndigheters side, blant annet som følge av utilstrekkelig informasjon og lover som i praksis ikke ble implementert. Eksempler redegjort for i dette kapittelet viser at demokratiet i El Salvador ikke nødvendigvis er så godt og konsolidert som det internasjonalt hylles for å være. Dermed så gruvemotstanderne det nødvendig å mobilisere enda flere

mennesker og organisasjoner slik at de kunne danne en sterkere sosial bevegelse for å stå opp mot myndigheter. I dag er gruvemotstandsbevegelsens viktigste strategi massemobilisering og protester i gaten. I tillegg forsøker de å påvirke gjennom enkelte former for lobbyvirksomhet. De har etter hvert klart å få mer internasjonal oppmerksomhet og rekruttert mange mennesker, og lobbyvirksomheten er noe mer effektiv i dag enn før. Deltagerne i den sosiale bevegelsen opplever imidlertid også hindringer i form av frykt, begrenset tilgang til media og ressurser. Dette former deres valg av strategier.

Det er diskutert hvorfor politikere ikke tar beslutninger i tråd med folkets ønsker, og vedtar en lov som forbyr gruvedrift. Det ser ut til at den største motstanden i praksis kommer fra lokale myndigheter. Det er på lokalt nivå gruvemotstanderne opplever frykt, og det er særlig disse politikerne som direkte har motarbeidet den sosiale bevegelsens mobilisering. Blant enkelte nasjonale politikere har gruvemotstandsbevegelsen opplevd mer støtte, men politikerne kritiseres for at det ikke er samsvar mellom ord og handling. Én mulig årsak er at regjeringspartiet FMLN har vanskeligheter med å oppnå flertall til å fatte beslutninger, slik Palacios har hevdet. Denne tanken forsterkes etter at de mistet flertall i lovgivende forsamling etter valget i 2012. En annen mulig årsak er at nasjonale politikere ikke gjør nok for å overbevise de andre partiene for å vedta loven, slik som deltagere fra gruvemotstandsbevegelsen hevder. Denne årsaken kan imidlertid forstås i lys av konfliktens delvise internasjonale natur. Det er pekt på hvordan asymmetriske strukturer internasjonalt og mekanismer som frihandel, legger føringer på nasjonal politikk. Politiske beslutninger i El Salvador formes av økonomisk og politisk avhengighet til stormakter som USA og institusjoner som Verdensbanken. Den salvadoranske suvereniteten er dermed problematisert. Derfor kan det hende at nasjonale politikere bevisst ikke gjør nok for å overbevise de andre partiene, selv om de i utgangspunktet er i mot gruvedrift, og at dette er fordi de opplever det vanskelig å stå opp mot internasjonale makter. I neste kapittel vil det belyses hva den sosiale bevegelsen faktisk har oppnådd.

7. Hva har gruvemotstandsbevegelsen oppnådd?

De så nok for seg *el indio de siempre* og at de kunne komme med prosjektet sitt uten at noen skulle si noe. De hadde nok ikke forventet at folket skulle ha slik kapasitet til å organisere seg! Jeg tror aldri de hadde forventet seg en så sterk sosial bevegelse. (Vanesa, intervju 20.07.12)

Vanesa fra PDDH berømmer gruvemotstandsbevegelsens mobilisering mot El Dorado-prosjektet. Med uttrykket *el indio de siempre*, en nedlatende betegnelse fra kolonitiden om urfolk og deres primitivitet og underlegenhet i forhold til imperialismaktene, forteller hun hvordan det kanadiske selskapet sannsynligvis er overrasket over motstanden de har møtt i El Salvador.

Men har de klart å påvirke politiske beslutninger relatert til gruvedrift, eller bidratt til endring i politisk kultur og demokratisk utvikling? I dette kapittelet vil den siste underproblemstillingen besvares, om hvilke «impacts» den sosiale bevegelsen har hatt. Gruvemotstandsbevegelsens faktiske oppnåelser vil diskuteres i lys av hvordan Della Porta og Diani (2006) mener sosiale bevegelser kan påvirke dagsorden og politiske beslutninger. Deretter vil det diskuteres hva slags langtidseffekter gruvemotstandsbevegelsen kan ha bidratt til, med utgangspunkt i Tarrow (2011) og von Lieres og Coelho (2010) sine antagelser. Til sist vil det fremkomme hvordan ulike deltagere av gruvemotstandsbevegelsen ser for seg utfallet av konflikten og hvordan de i fremtiden må utvikle arbeidet sitt.

Innflytelse på politiske beslutninger

Som vist kan sosiale bevegelser få respons fra styresmakter på fem ulike nivåer. For det første kan sosiale bevegelser lykkes i å bli hørt. I El Salvador har gruvemotstandsbevegelsen oppnådd dette. Informanter har for eksempel beskrevet vanskeligheter med å bli dekket i media og at visse deler av befolkningen mangler kunnskap om konflikten. Gruvemotstandsbevegelsen har allikevel klart å mobilisere tilstrekkelig til at myndighetene har gitt respons ved å erkjenne deres krav. Dette tydeliggjøres blant annet av FMLN-politikeren Palacios, som flere i den sosiale bevegelsen mener er en viktig støttespiller. Visepresident Sánchez Cerén har han uttalt betydningen av problemer med gruvedrift, selv om hans fokus har vært mer rettet mot Guatemalas gruver enn mot de planlagte gruvene i El Salvador. Det er også vist at President Funes har rettet oppmerksomhet mot problematikken og uttalt støtte til gruvemotstandsbevegelsen. Videre skrev han en offentlig kondolanse i etterkant av

drapet på en av aktivistene fra Cabañas (Presidencia de la República 2011). Slike eksempler viser at det finnes politisk oppmerksomhet rundt gruveproblematikken og den sosiale bevegelsens krav fra politikere og myndigheter.

De to neste responsnivåene handler om å få satt saker på dagsorden, og at det vedtas lover eller tas politiske beslutninger. Gruvemotstandsbevegelsen har ikke fått gjennomslag for sitt hovedkrav. Likevel er disse to responsnivåene til en viss grad oppnådd, fordi det er gjennomført enkelte politiske tiltak. Pacific Rims miljøkonsekvensutredning som ikke ble godkjent slik at de ikke fikk utvinningslisens er et annet eksempel. Både Teresa (intervju 01.08.12) og andre informanter mener det i stor grad er som følge av sivilsamfunnspress at konsekvensutredningen ikke ble godkjent, og at El Dorado fortsatt er et planlagt prosjekt. MARN og MINEC sitt lovforslag om en midlertidig suspensjon av gruvedrift betyr også at temaet finnes på dagsorden styresmaktene. Videre er President Funes sin skriftlige erklæring om at det under hans regjering ikke vil tillates gruvedrift et annet eksempel på respons. Da det fortsatt ikke er operative gruver i El Salvador i dag, illustrerer disse eksemplene respons fra myndighetene og enkelte gjennomførte politiske tiltak, til tross for at de ikke er nøyaktig tilsvarende La Mesas forslag.

Som nevnt tidligere i oppgaven kan sosiale bevegelsers ønsker innvilges uten at det nødvendigvis er *fordi* den sosiale bevegelsen fremmet kravet. Det poengteres imidlertid av flere informanter med observatørstatus at gruvemotstandsbevegelsen fortjener å bli berømmet for dette. Journalisten Isabela (intervju 19.07.12) forteller at det viktigste gruvemotstandsbevegelsen har klart å få til er å stoppe dette prosjektet, til tross for at det bare er midlertidig. Hun poengterer at å ha samlet så mange mennesker fra ulike steder i landet, og at det finnes oppmerksomhet internasjonalt, er grunner til at dette ikke er i gang allerede. Clara fra FESPAD er enig i at den sterke karakteren til den sosiale bevegelsen har vært viktig i forbindelse med miljøkonsekvensutredningen som ikke ble godkjent. Statsviter Daniel (intervju 20.07.12) poengterer at: «Hadde det ikke vært for den lokale motstanden, hadde gruveselskapene allerede operert i El Salvador». Dette betyr at El Salvador foreløpig har klart å hindre et utenlandsk selskap i å utvinne gull på deres territorium, og at gruvemotstandsbevegelsen og den salvadoranske staten har jobbet for dette.

Til tross for at presidentens løfte foreløpig er holdt, og at MARN ikke godkjente miljøkonsekvensutredningen og ga utvinningslisens, er det oppfatninger om at det er vanskelig å få fullstendig støtte fra politikere:

Vi har klart å mobilisere sikkert 20 000 personer, men politikerne får vi dessverre ikke med oss. De er fortsatt opptatt av personlige fordeler for seg selv, ordførere og andre i ulike posisjoner. (Mónica, intervju 25.07.12)

Blant deltagere i den sosiale bevegelsen har det blitt uttrykt frustrasjon omkring vanskeligheter med å få myndigheter til å prioritere denne saken. La Mesa har fremmet kravet om en gruvelov flere ganger, både som lovforslag til lovgivende forsamling, og offentlig forespurt blant annet finansdepartementet om å be lovgivende forsamling å vedta en slik lov. Ifølge ContraPunto (2012) er Palacios den eneste av politikerne før parlamentsvalget 2012 som kom med konkrete lovforslag for å forby gruvedrift. Myndighetene har ikke tatt endelig standpunkt og gruvemotstanderne har derfor ikke fått fullt medhold for sine krav, og dermed ikke fått full respons på tredje responsnivå. MARN og MINEC sitt lovforslag og presidentens løfte om at det ikke vil tillates metallgruvedrift under hans styre betraktes som «feig» politikk, da disse ikke er endelige avgjørelser. I praksis betyr det at problemstillingen forskyves til neste valg og neste valgte president, slik som Fransisca (intervju 13.07.12) poengterer:

President Funes kommer ikke til å gjøre noe som motstrider *gringo*-regjeringen.¹⁰ Hvorfor? Av frykt, eller feighet.

Ettersom den sosiale bevegelsen ikke har fått medhold i kravet om at det vedtas en gruvelov, er det heller ikke de to siste responsnivåene oppnådd. Det finnes ingen lov å implementere og den sosiale bevegelsen er ikke fornøyd. Fransisca (intervju 13.07.12) poengterer:

Jeg tror Funes-regjeringen kommer til å utsette utvinningstillatelsene, men temaet kommer til å holdes varmt til neste regjering tar over. Jeg tror det kommer til å tas en avgjørelse som er i interesse for visse grupper. Ikke av interesse for landet.

Langtidseffekter: økt politisk deltagelse og demokratisk utvikling

I tillegg til innflytelse på politisk dagsorden kan sosiale bevegelsers virke også ha langtidseffekter. For det første viser Tarrow (2011) at sosiale bevegelser kan ha en positiv effekt på politisk sosialisering og fremtidig aktivisme. Dette er det vanskelig å si noe om på dette tidspunktet fordi det er en pågående konflikt. Videre kan sosiale bevegelser ha en positiv effekt på politisk kultur med tanke på økt deltagelse fra befolkningen og tettere bånd mellom styresmakter og folket. Som påpekt av teoretikerne er det vanskelig å avgjøre konkrete påvirkninger, men det vil i

¹⁰ *Gringo* er et (ofte) negativt ladet kallenavn for nord-amerikaner, brukt i store deler av Latin-Amerika.

påfølgende avsnitt reflekteres rundt gruvemotstandsbevegelsen sine mulige bidrag til politisk kultur gjennom sitt virke.

Gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador har satset mye på informasjons- og kunnskapsspredning for å bevisstgjøre befolkningen. Ved å bidra med informasjonsflyt til folket har den sosiale bevegelsen vist seg å fylle en viktig rolle som den salvadoranske staten de største kommunikasjonsmediene har forsømt. Taktikken har vært vellykket for å rekruttere deltagere, og flere mennesker har blitt politisk aktive. Gruvemotstandsbevegelsens virke kan dermed sies å ha hatt en positiv effekt på politisk sosialisering. Det er også vist at gruvemotstandsbevegelsen har klart å samle mennesker fra ulike samfunnsgrupper til én og samme bevegelse. Gruvemotstandsbevegelsen jobber aktivt for å endre den politiske kulturen omkring hvem som blir hørt, og kan dermed betraktes som del av et sivilsamfunn som jobber for å korrigere ubalanser i samfunnet og fremme en mer rettferdig maktfordeling. Ettersom den sosiale bevegelsen vokser i antall deltagere blir den stadig sterkere og mer variert. I tråd med teorier om sivilsamfunn og demokrati, kan den derfor betraktes som positivt for den demokratiske utviklingen.

Ifølge Clara fra FESPAD har gruvemotstandsbevegelsen organisert seg godt, og ulikt tilsvarende bevegelser andre steder i Latin-Amerika er den salvadoranske bevegelsen bedre samkjørt. Hun mener dette er mye takket være La Mesa sitt arbeid for å koordinere de forskjellige organisasjonene. Dette har gitt resultater som at de har klart å la seg kjenne i det internasjonale samfunnet:

Jeg mener at den rollen folket i Cabañas har spilt – og andre lokalsamfunn i nærheten som støtter kampen – er veldig, veldig modig. Og med mange resultater. Kampen har virkelig hatt en sterk innflytelse blant mennesker. Dersom du spør meg hvilken verdivurdering jeg gir denne kampen vil jeg si at den er en av de mest effektive *luchas* i dette landets historie. De har klart å gjøre det til en lokal-, nasjonal- og regional kamp. Til og med internasjonal. (Clara, intervju 03.07.12)

Som det fremkom i teorikapittelet kan samarbeid mellom sosiale bevegelser på tvers av landegrenser internasjonalisere kampen og utvide arenaer for oppmerksomhet. Dette er positivt for gruvemotstandsbevegelsen, særlig da det er en kamp som er av internasjonal art. Det vil nå diskuteres nærmere hva slags internasjonal oppmerksomhet bevegelsen har fått.

Internasjonal oppmerksomhet

Den sosiale bevegelsen i El Salvador har til en viss grad lyktes i å få oppmerksomhet internasjonalt. Det finnes flere organisasjoner, særlig i USA og Canada, som fronter

gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador sin sak. Disse organisasjonene driver i stor grad informasjonsarbeid på vegne av og i solidaritet med den salvadoranske gruvemotstandsbevegelsen. Med informasjon på engelsk er kunnskap om konflikten i El Salvador også lettere tilgjengelig for det internasjonale samfunnet. *Stop El Salvador Mining: International Allies Against Metallic Mining in El Salvador* er en blogg drevet av en allianse av 20 amerikanske og kanadiske institusjoner og organisasjoner. Alliansen samarbeider tett med La Mesa og gjennom bloggen driver de spesielt informasjonsarbeid på engelsk. Av organisasjonene i alliansen finnes blant andre *Oxfam America*, en global organisasjon som hovedsakelig jobber for «en rettferdig verden uten fattigdom» (Oxfam America 2013, min oversettelse) med formål om å fremskaffe permanente løsninger på fattigdom, sult og sosial urettferdighet. Oxfam America har blant annet publisert en studie om kostnader og fordeler ved gruvedrift i Guatemala, Honduras og El Salvador (Power 2008). *Institute for Policy Studies* (IPS) er et internasjonalt forskningsfellesskap basert i USA med interesse for fred, rettferdighet og miljø. IPS har blant annet arrangert demonstrasjoner i solidaritet med det salvadoranske folket utenfor Verdensbanken i forbindelse med ICSID-tvisten mellom Pacific Rim og den salvadoranske staten (IPS 2013). *Committee in Solidarity with the People of El Salvador* (CISPES) er en grasrotsorganisasjon i USA som dedikerer sitt arbeid til støtte for den salvadoranske befolkningen særlig i forhold til selvbestemmelse og sosiale og økonomisk rettferdighet. Et av deres hovedfokusområder er motstand mot gruvedrift og frihandel (CISPES 2013). *Mining Watch Canada* er et forum for organisasjoner fra hele Canada som fremmer miljømessig- og sosial rettferdighet i forbindelse med utvinning av metaller. Flere av deres publikasjoner erklærer solidaritet med folket i El Salvador og uttrykker motstand mot Pacific Rim (Mining Watch Canada 2013).

The Council of Canadians er et råd med fokus på å sette temaer omkring sosial rettferdighet i søkelyset. I juni 2012 arrangerte de et seminar, «Shout Out Against Mining Injustice», med fokus på kanadisk gruvedrift i Sør-Amerika, hvor blant andre representanter fra IPS og *Mining Watch Cabanda* deltok (Council of Canadians 2012). Stop El Salvador Mining dro i mai 2013 til El Salvador med en delegasjon på 35 personer fra 22 ulike organisasjoner. Delegasjonen Fact Finding Mission hadde til hensikt å øke forståelsen rundt konflikten, knytte direkte bånd mellom lokale aktivister og internasjonale solidaritetsorganisasjoner, strategisk styrke

alliansens samarbeid med La Mesa, i tillegg til å se etter alternative utviklingsstrategier for El Salvador (Stopesmining 2013).

Latinamerikagruppene i Norge (LAG) er en annen organisasjon som retter oppmerksomhet mot konflikten rundt gruver i El Salvador. LAG er en grasrotsorganisasjon som hovedsakelig driver informasjonsspredning. Blant annet har de en egen El Salvador-gruppe som har fokus rundt temaet, og det er også gjennomført solidaritetsbrigader med norske brigadister til El Salvador i 2010 og 2011 som blant annet samarbeidet med aktivister fra gruvemotstandsbevegelsen (LAG 2010).

Internasjonale organisasjoner støtter gruvemotstandsbevegelsen i deres krav om en gruvelov, men også deres skepsis til frihandelsavtaler. I forbindelse med USAs President Barack Obamas besøk i El Salvador i mars 2011 hadde for eksempel 130 organisasjoner internasjonalt underskrevet et krav om å revidere CAFTA, som ble sendt til Washington D.C. (Ruiz Granadino 2012).

Veien videre

Siden det ble bestemt at ICSID vil vurdere saken på nytt under salvadoransk investeringslovverk er det fortsatt usikkert hva utfallet av saken vil bli. Blant informantene er det til dels varierte synspunkter om hva som kommer til å skje. Noen tror de til slutt vil vinne frem, som Sebastián (intervju 01.08.12):

Jeg har et sikkert håp om at denne gruveloven vil signeres. Og jeg håper at det ikke bare signeres en lov mot gruvedrift, men en miljølov generelt. Fordi det er mange andre typer miljødeleggelser som forårsakes av industri, som avskoging, demninger og forurensning av elvene. Dette er en ungdoms håp!

Andre, som Clara, ser ikke så lyst på fremtiden og tror at gruvedrift kommer til å bli iverksatt. Videre er hun tydelig på at dersom det til sist blir gitt klarsignaler for å utvinne gull og andre metaller, er det viktig at staten tar på seg ansvaret og legger føringer for hvordan det skal gjøres slik at man unngår alvorlige konsekvenser så godt det lar seg gjøre:

Sånn som det ser ut nå – dessverre – vil metallgruvedrift autoriseres, eller autoriseres under visse betingelser. Men jeg sier: vi må sørge for å skape institusjonelle forhold som garanterer at metallgruvedrift ikke vil få store konsekvenser. Derfor tror jeg at den salvadoranske staten i denne fasen av kampen må uttrykke klart hva deres posisjon er. Det har de ikke gjort enda. Det er ikke klarhet i dette. Jeg tror at man må styrke kampen slik at regjeringen gir oss et svar på hva de tenker å gjøre. Jeg tror også at vi må fortsette å kjempe for at den eneste løsningen er å si nei til metallgruvedrift. Det finnes ikke andre alternativer. (Clara, intervju 03.07.12)

Til tross for usikkerhet omkring hva som kommer til å skje videre, er det enighet innen sosiale bevegelsen om hva de må gjøre:

Det som gjenstår nå, er virkelig å spre informasjon, slik at folk vet hvordan det kommer til å påvirke dem selv dersom gruvedrift realiseres. Informasjon og kunnskap. (Fransisca, intervju 13.07.12)

Det har vist seg i denne kampen at med økt bevissthet hos folket er det lettere å bli rekruttert som deltager. Flere informanter påpeker nødvendigheten av å fortsette dette arbeidet:

Hvis ikke mobiliseringen styrkes og hver enkelt skjønner at dette er et problem som kommer til å ramme *meg* og min familie, kommer det til å bli veldig vanskelig. (Fransisca, intervju 13.07.12)

Det finnes også forslag til alternative og kreative måter den sosiale bevegelsen kan jobbe videre i forhold til folket. Marco (intervju, 24.07.12) forteller om en strategi de har benyttet i kirken for å øke bevissthet om ulike temaer. Han forteller om det latinamerikanske fenomenet «skjult teater», der man i offentlige rom som for eksempel på busser eller i parker starter en samtale om et tema man tilsynelatende er uenige i, og hvor det etter hvert åpnes for andres deltagelse. Hensikten er å ta opp kontroversielle eller tabubelagte temaer, slik at mennesker rundt blir nysgjerrige og engasjerer seg. Dermed øker sjansen for at folk utvikler en bevissthet om temaet og at de tar stilling til det. Han forteller de har prøvd det med temaer som salvadoransk utvandring til USA, og at dette ville være en fin måte å engasjere enda flere om gruvetemaet.

Andre påpeker behovet for å utøve mer press på myndigheter. Teresa (intervju 01.07.12) hevder at de tekniske studiene som finnes, burde være tilstrekkelig og klare nok til at myndigheter kan stoppe gruveprosjekter i El Salvador. Elías (intervju 11.07.12) er enig i dette og ser nødvendigheten tydeligere å fremme kravene sine:

Nå finnes det nok tekniske studier; nå må vi *mer* ut i gaten, må rekruttere *mer* folk, og få *mer* støtte, slik at vi kan si nok er nok.

Behovet for mer solidaritet og støtte til lokalbefolkningen som utfører mye av denne kampen vektlegges også. Vanesa (intervju 20.07.12) tror ikke folket klarer dette selv, på grunn av den juridiske prosessen som preges av et teknisk språk som ikke mange snakker. Derfor trengs det støtte og solidaritet.

Jeg tror det som behøves nå er å internasjonalisere kampen i større grad. Vi har til en viss grad klart det, fordi vi samarbeider med tilsvarende organisasjoner i andre land. Det finnes organisasjoner og medlemmer av kongressen i USA, som offentlig har

snakket mot utvinning av gull i El Salvador. Allikevel ser jeg det nødvendig at vi vokser både kvantitativt og kvalitativt. (Mónica, intervju 25.07.12)

Videre mener hun det er viktig å danne en global «framing», og anse seg som del av en internasjonal sosial bevegelse i større grad:

...å samle motstanden og skape enhet mellom organisasjonene i Guatemala og El Salvador for eksempel. Vi må i større grad føle oss som mellomamerikanere, ikke bare salvadoranere eller guatemalanere. Vi kan ikke bare si at dette kommer ikke til å ha konsekvenser i mitt land. (Mónica, intervju 25.07.12)

Teresa (intervju 01.08.12) bemerker at det i El Salvador er vanskelig å ta avgjørelser som strider mot transnasjonale selskaper og økonomiske makter etter 20 år med ARENA-regjering og nyliberal politikk. Land som USA og Canada bidrar med økonomisk bistand i El Salvador – i tillegg til Verdensbanken (Seelke 2013). Dette gjør enhver salvadoransk regjering, uavhengig om det er ARENA eller FMLN, avhengig av land med økonomisk makt, og det kan være vanskelig å ta beslutninger som strider mot deres ønsker. Teresa (intervju 01.08.12) mener derfor det er viktig å øke oppmerksomheten internasjonalt rundt denne og lignende konflikter, og klare å koordinere flere gruvemotstandsbevegelser i større grad slik at dette virkelig blir en internasjonal kamp.

Vanesa fra menneskerettighetsombudskontoret (intervju 20.07.12) betrakter det som et problem at organisasjonene handler kun som reaksjoner på samfunnskonjunkturer. Da saken var oppe i ICSID-apparatet første gang, foregikk en intensiv mobilisering på strategiske plasser, men nå har mobiliseringen blitt roligere. Clara er enig:

Jeg mener at kampen mot metallgruvedrift har falt litt på latsiden nå, men at dette har med CIADI å gjøre – at den salvadoranske staten og alle andre avventer saken i CIADI. Fordi det har vært en veldig intensiv kamp, er det kanskje tid for å hvile litt nå? Men uansett må man ta opp kampen igjen. (Clara, intervju 03.07.12)

Vanesa mener det bør være mer kontinuerlig oppfølging av saken hele tiden, og ikke bare når det er noen som snakker i media, eller når det har skjedd noe. Hun ser også et behov for å dokumentere alt arbeid som gruvemotstandsbevegelsen gjør og for å systematisere dette, slik at det blir lettere tilgjengelig for befolkningen. Enda viktigere er at dette vil gjøre lobbyarbeidet enklere. Dersom man kan samle alle bevis, studier og dokumentasjon på arbeidet som sivilsamfunnet har utført, vil det bli lettere å presentere dette for ICSID-apparatet. Dette viser at den sosiale bevegelsen for øyeblikket ikke er i en intensiv periode i protestsyklusen. Det foregår fortsatt mobilisering og aktivisme, så det er ikke snakk om en helt latent periode, men det er

behov for mer intensivitet. Det finnes holdninger blant deltagere i gruvemotstandsbevegelsen, og de som observerer denne, om at det er behov for å fortsette arbeidet de gjør med bevisstgjøring for å rekruttere og bruk av mer varierte strategier for rekrutteringsarbeidet. Det er videre behov for å ta i bruk flere aksjonsformer for å øke presset nasjonalt og internasjonalt. I tillegg er det påpekt et behov for en kontinuerlig og systematisk oppfølging av saken. Som vist av Tarrow (2011) finnes det en styrke i antall, så jo større oppslutning blant deltagere en sosial bevegelse har, jo sterkere er den. Han bemerket at demonstrasjoner for eksempel har større effekt jo flere mennesker som deltar. Mer informasjonsspredning kan derfor være en god taktikk å fortsette med, da bevegelsen har hatt suksess med å rekruttere mennesker på denne måten. Behovet for å benytte skalapolitikk i større grad samsvarer med at teoretikere sier oppskalering vil være avgjørende for sosiale bevegelsers suksess.

Fokus mot internasjonalt nivå?

Deltagere fra gruvemotstandsbevegelsen reflekterer over at mange år med ARENA-styre og nyliberal politikk har ført til at mange beslutninger faktisk fattes på transnasjonalt nivå. Det sies at det ikke går an å stole på folkevalgte politikere etter at stemmesedlene er talt. Mange hevder at det er myndighetene som legger opp til den økonomiske modellen El Salvador har, og dermed legger til rette for transnasjonal invasjon. Likevel har gruvemotstandsbevegelsen i stor grad mobilisert ved å legge press på styresmakter og politikere nasjonalt, vist tillit til disse og det demokratiske systemet gjennom lobbyvirksomhet, i håp om at man skal vinne frem på denne måten. Det ser imidlertid ut til at de endelige avgjørelsene om El Dorado-prosjektet vil fattes i ICSID. Videre har El Salvadors inntreden i frihandelsavtaler som CAFTA lagt føringer på deres forhold til andre land og deres posisjon som et land det er enkelt å investere i. Internasjonale samfunnsmessige strukturer preges av asymmetriske relasjoner der land med sterke økonomier har fordel overfor land med svakere økonomier. Som Teresa påpekte er det i denne sammenheng vanskelig for nasjonale regjeringer å ta beslutninger, som for eksempel i forbindelse med en gruvelov. På bakgrunn av dette er det nødvendig å løfte konflikten til internasjonal skala. Problematikken hører også hjemme på internasjonalt nivå, fordi tilsvarende problemer

finnes over hele Latin-Amerika, og generelt i mange land i Sør, i tillegg til at forurensing av vann i et land ikke «blir» i det landet.

At gruvemotstandsbevegelsen klarer å skalere opp kampen til internasjonale nivå er derfor spesielt viktig. Det er behov for å øke presset ikke bare mot nasjonal regjering, men også internasjonalt. De gjør dette allerede ved å appellere til bredere grupper som miljø- og menneskerettighets- og demokratiforkjempere. Til tross for at de har allierte i flere NGOer, organisasjoner og institusjoner internasjonalt, virker det ikke som om de klarer å nå frem med tilstrekkelig press hos de aktuelle institusjonene som til slutt kan fatte beslutninger, eller hos ICSID, som til slutt kan avgjøre den konkrete konflikten om El Dorado. Gruvemotstandsbevegelsens deltagere erkjenner behovet for å jobbe mer opp mot det internasjonale nivå.

Siste utvikling

I tiden etter feltarbeidet var avsluttet har det imidlertid skjedd en viktig utvikling i denne konflikten. Den 1. april 2013 økte Pacific Rim søksmålet til 315 millioner dollar. Dette har ført til mer oppmerksomhet både internasjonalt og i nasjonale medier og blant politikere. De største avisene La Prensa Gráfica og El Diario de Hoy har publisert notiser og artikler om konflikten. Det er offentlige uttalelser fra flere FMLN-politikere relatert til saken. I forbindelse med søksmålet har på nytt La Mesa presentert lovforslaget om å forby gruvedrift til lovgivende forsamling, denne gangen støttet av 79 organisasjoner fra ulike land som fra oktober 2012 har skrevet en offentlig erklæring på at de støtter kravet til gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador om at det vedtas en slik lov (Stopesmining 2012). Slike utviklinger kan tyde på at gruvemotstandsbevegelsens arbeid etter hvert belønnes.

Oppsummering

I dette kapittelet er det vist at gruvemotstandsbevegelsen har lyktes i å bli hørt av myndigheter og sentrale politikere i El Salvador. Styresmaktene har midlertidig hindret gullgruveprosjekter som El Dorado å sette i gang utvinningsprosesser, men det er enda ikke vedtatt en lov som forbyr gruvedrift, slik som gruvemotstandsbevegelsen krever. I forhold til langsiktige effekter har gruvemotstandsbevegelsen bidratt til en bevisstgjøring blant folket, noe som har resultert i flere aktive deltagere. Den sosiale bevegelsen har etter hvert vokst seg stor

og variert og i tråd med teorier om demokrati og sivilsamfunn er dette positivt for demokratisk utvikling. Det har også fremkommet hvordan gruvemotstanderne har klart å få oppmerksomhet fra internasjonale NGOer, organisasjoner og institusjoner som offentlig erklærer sin støtte til de som kjemper mot gruvedrift i El Salvador. Avslutningsvis ble det sett på hva deltagere i gruvemotstandsbevegelsen tenker om fremtiden i forhold til utfall av saken og deres videre arbeid.

8. Hit, men ikke lenger?

I denne oppgaven er en av de største utfordringene i dagens El Salvadors presentert: konflikten rundt gruvedrift og utvinning av gull. For å forstå denne konflikten er det anvendt teorier om sivilsamfunn, sosiale bevegelser og demokrati. Det er hevdet at motstanden mot gruvedrift i El Salvador representerer en sosial bevegelse som følge av de ulike deltagerne og nettverket som disse utgjør, og fordi de er i opposisjon til myndigheter over et konfliktpolitisk anliggende. Det er lagt vekt på å belyse saken fra gruvemotstandsbevegelsens side. Allikevel er det forsøkt å gi en fremstilling så komplett som mulig, ved å studere den sosiale bevegelsen i politisk og samfunnsmessig kontekst. Det er poengtert at problematikken og konflikten rundt gullgruvedrift i El Salvador ikke kan forstås isolert fra andre samfunnsproblemer som høye draps- og voldsstatistikker, korrupsjon, mangel på arbeid og store klasseskiller. Konflikten kan heller ikke forstås uten å se den i sammenheng med det kanadiske selskapet Pacific Rim eller andre internasjonale forhold relatert til utvinningsindustri. Slike faktorer påvirker samfunnet i helhet, også hvordan konflikten og motstanden tar form.

Oppgaven vil nå oppsummeres ved å repetere de tre underproblemstillingene og besvare disse basert på foregående analysekapitler, før til sist oppgavens konklusjon formuleres.

Hvordan identifiserer aktørene fra sivilsamfunnet seg med konflikten?

Det er i all hovedsak på bakgrunn av fire identiteter at mennesker engasjerer seg i konflikten om gruvedrift i El Salvador. Følgelig er dette en kamp som dreier seg om levekår, miljø, menneskerettigheter og/eller anti-globalisering, demokrati og suverenitet. Det er ingen klare skiller mellom identitetene da mange identifiserer seg med flere av disse. Alle aktivistene er opptatte av ett felles tema som fører dem sammen i én sosial bevegelse – vann. Det kanadiske selskapet Pacific Rims satte i gang leteprosesser etter gull med El Dorado-prosjektet, og dette er en trussel for vannressursen fordi det krever enorme mengder vann, samt at det er store muligheter for alvorlig forurensing av tungmetaller. Dermed har alle disse fire gruppene sett sine interesser truet. Vann er livsgrunnlaget for alle mennesker. Forurensset vann er et miljøproblem. Vann er en menneskerett. Vann bør forvaltes i henhold til behov i lokalsamfunnene, ikke i henhold til transnasjonale selskapers gevinst. Til sammen

fremmer de kravet om at gruvedrift skal forbys i El Salvador med en gruvelov. Dette ledet frem til den andre underproblemstillingen.

Hvilke muligheter og begrensninger finnes for at den sosiale bevegelsen skal kunne ha politisk innflytelse, og hvilke strategier benyttes?

Analysen viste hvordan gruvemotstandsbevegelsen har fulgt et mønster som en omvendt protestsyklus. Til å begynne med hadde de tillit til det demokratiske systemet og forsøkte å øve innflytelse gjennom lobbyvirksomhet. Det er vist at det fantes tilgang til formell politikk, men at kanalene inn dit var utilstrekkelige. Det vises hvordan dette er som følge av mangelfullt demokrati. For det første foreslås det at El Salvador ikke har kommet helt i mål i demokratiseringsprosessen. Landet oppfyller minimumskrav til demokrati, som regelmessige valg og demokratiske institusjoner. Likevel, disse formelle aspektene ved demokrati problematiseres med for eksempel tilfeller av korrupsjon under valg. For det andre, ved bruk av bredere definisjoner av demokrati og eksempler fra gruvekonflikten, problematiseres reell folkelig demokratisk representasjon utover stemmeseddelen. Mennesker opplever manglende reell tilgang til politiske kanaler i forbindelse med deres krav om en gruvelov. Videre poengteres det at selv om politiske representanter er folkevalgte, betyr det ikke automatisk at de fatter beslutninger i samsvar med folkets ønsker. På bakgrunn av disse faktorene forstod gruvemotstanderne at det fantes begrensninger i politiske mulighetsstrukturer, og at lobbyvirksomhet ikke ville gi ønskede resultater. De så behovet for massemobilisering, og å samle mennesker og organisasjoner til en større sosial bevegelse. Gruvemotstandsbevegelsen vokste frem fordi mennesker følte seg utelatt i beslutningsprosessene, og mente de har rett til å bli hørt i en sak som vil kunne true deres interesser og endre deres livsgrunnlag.

Gruvemotstandsbevegelsen i El Salvador har møtt en rekke hindringer i sitt arbeid for å hindre gruvedrift. Interne utfordringer som mangelfulle materielle ressurser gjør det praktiske organiseringsarbeidet vanskelig. Store deler av den salvadoranske befolkningen har lite kunnskap om konsekvenser av gruvedrift. Informasjonsspredning og bevisstgjøring er derfor en viktig del av gruvemotstandsbevegelsens arbeid for å rekruttere flere deltagere. Gjennom ulike strategier og kreativitet når de ut til deler av befolkningen det ellers ville vært vanskelig å nå. Blant annet vises dokumentarfilmer, det gjennomføres

informasjonsmøter og deles ut løpesedler og tegneserier for å gjøre informasjonen forståelig for alle deler av befolkningen.

De største utfordringene finnes imidlertid i eksterne faktorer. For det første finnes det fortsatt spor etter borgerkrigen og politisk undertrykkelse, hvilket skaper frykt hos den salvadoranske befolkningen. Mange skremmes fra å engasjere seg i sivilsamfunnet. Dette forsterkes som følge av økende grad av vold relatert til konflikten. I denne sammenheng har den sosiale bevegelsen fokusert på at det skal være ufarlig å delta og bruker ikke-voldelige virkemidler i protester. Det er også sterkt fokus på samhold og glede i forbindelse med markeringene.

For det andre oppleves det som vanskelig å få tilgang til massemedier. De to største avisene dekker generelt lite om denne problematikken og spesielt lite fra den sosiale bevegelsens side. Den katolske kirke spiller en viktig rolle i denne sammenheng ved å spre informasjon i søndagsmesser.

For det tredje oppleves det fortsatt begrenset åpenhet i det politiske systemet og tilgang til formell politikk. Det oppleves motstand særlig fra lokale myndigheter. Gruvemotstandsbevegelsen har etter hvert fått visse allierte i politikken på nasjonalt nivå, hvilket letter deres tilgang til formelle politiske institusjoner og oppmuntrer til noe videre lobbyvirksomhet. Det er likevel satt spørsmålsteget ved de allierte politikernes innflytelsesmuligheter. Deltagere fra gruvemotstandsbevegelsen mener politikerne mangler vilje til å gjennomføre politikk. Politikere vektlegger, gjennom uttalelser i media, at det er vanskelig å gjennomføre politikk som en mindretallsregjering. Et alternativt svar på hvorfor det er vanskelig å gjennomføre politikk ligger i internasjonale forhold.

Det foreslås derfor, for det fjerde, at det er en svekket suverenitet hos den salvadoranske staten. Siden 2000-tallet har det blitt skrevet under frihandelsavtaler. Dette er fremmet som en årsak til begrenset beslutningsmyndighet i enkelte saker hos den salvadoranske staten, fordi de underlegges transnasjonale regelverk. Eksempelvis er El Dorado-konflikten et anliggende som kan avgjøres på transnasjonalt nivå i ICSID-apparatet. Videre er de salvadoranske myndighetene økonomisk avhengig av land andre som USA, Canada og andre økonomisk mektige institusjoner. Det kan derfor være vanskelig for salvadoranske regjeringer å fatte beslutninger mot slike maktters ønsker. Dette ligger som hindringer for å vedta en gruvelov, og for å forhindre signering av nye frihandelsavtaler.

På tross av eksterne og interne begrensninger har gruvemotstandsbevegelsen organisert seg, og klart å vokse frem som en sosial bevegelse bestående av en rekke ulike organisasjoner og deltagere. Til sammen står de for et variert konfliktrepertoar, med blant annet gateprotester og noe lobbyvirksomhet. Gruvemotstandsbevegelsen anerkjenner at konflikten er av internasjonal natur, og ser behovet for å oppskalere kampen for at de skal kunne få fullt gjennomslag for sine krav. De samarbeider med andre latinamerikanske organisasjoner, og har støtte og solidaritet internasjonalt fra flere organisasjoner, særlig fra Canada og USA.

I hvilken grad har de klart å påvirke politiske beslutninger og/eller bidratt til endring i politisk kultur og demokratisk utvikling?

Gruvemotstandsbevegelsen har til en viss grad klart å påvirke politisk dagsorden. De har blitt hørt, og det har blitt gjennomført enkelte politiske tiltak slik at gruvedrift ikke er iverksatt. Gruvemotstanderne har klart å bremse utviklingen av gullgruvedrift, men allikevel gjenstår det å få fullt gjennomslag for sine krav; at det vedtas en gruvelov som forbyr metallgruvedrift i El Salvador. Til tross for at gruvemotstandsbevegelsen anerkjenner at konflikten delvis ligger på internasjonalt nivå, har de i stor grad rettet sine protester mot nasjonale myndigheter. Flere deltagere har sett behovet for å oppskalere protestene i større grad, og virkelig klare å ta steget opp til arenaer der beslutninger vil fattes. Dette betyr å legge press på nasjonal regjering samtidig som det mobiliseres internasjonalt. Det er også fremhevet et behov for flere engasjerte deltagere og mer oppmerksomhet internasjonalt.

Gruvemotstandsbevegelsen har også påvirket politisk kultur i El Salvador. Dette har de oppnådd spesielt som følge av sitt arbeid med informasjonsspredning og bevisstgjøring. Dette skaper en politisk bevisst befolkning som gir grunnlag for at sivilsamfunnsorganisering vokser. Gruvemotstanderne gjør krav på offentlige rom som gater og plasser utenfor viktige bygg som ministerier og ambassader, til tross for manglende tilgjengelighet av formelle politiske rom. På denne måten har de tvunget denne saken frem på dagsorden, og gitt et positivt bidrag til demokratisk kultur.

Etter hvert har gruvemotstandsbevegelsen klart å få internasjonal oppmerksomhet, noe som viser seg nyttig i forbindelse med å oppskalere protester i større grad.

Konkluderende bemerkninger

Gruvemotstandsbevegelsen har formulert et hovedkrav om at det vedtas en gruvelov som forbyr gruvedrift på nasjonalt nivå. Til tross for hindringer i deres forsøk på å øve innflytelse på politikken, opplever de mulighetene som større. Derfor har de etter hvert etablert seg som en stor sosial bevegelse på lokalt og nasjonalt nivå, med støtte og samarbeid internasjonalt. Protester foregår i all hovedsak i gaten og utenfor strategiske bygninger, men gruvemotstandsbevegelsen driver også lobbyvirksomhet gjennom enkelte politiske kanaler og allierte i politikken.

Deres arbeid har hatt en positiv påvirkning på politisk kultur og demokrati ved å stimulere til en økende folkelig deltagelse. Den viktigste innflytelsen gruvemotstandsbevegelsen har hatt, er å ha bidratt til å bremse El Dorado-prosjektet, som per dags dato ikke er iverksatt.

Allikevel har de ikke klart mer enn midlertidig å stoppe prosjektet, og de har ikke fått gjennomslag for sitt krav om en gruvelov. Konflikten er en kompleks politisk sak som ikke avgjøres av kun én faktor. Politikere har uttalt vanskeligheter med å få flertall i lovgivende forsamling, mens informanter har påpekt både politikeres manglende vilje til å vedta en gruvelov, samt internasjonal økonomisk og politisk avhengighet til andre land som hindrer politikere i å ta slike avgjørelser. Det er også foreslått at det kan være en kombinasjon av disse mulighetene; at politikere ikke er *villige* til å overtale de andre politiske partiene, *fordi* dette vil stride mot økonomiske og politiske makter som de er avhengige av, og potensielt medføre andre negative konsekvenser.

Den siste tiden har det imidlertid skjedd en interessant utvikling i form av økt oppmerksomhet rundt saken, blant politikere, i media og internasjonalt. Dette kan tolkes som tegn på at sivilsamfunnets arbeid vinner frem. Samtidig skal ikke transnasjonale selskapers økonomiske og politiske makt undervurderes, og det endelige resultatet av konflikten fremstår fortsatt som uklart.

Referanser

- ADES. 2011. *Gotas de Rocio que van al mar*, dokumentarfilm. Voices on the Border og Asociación de Desarrollo Económico y Social ADES.
- AFTENPOSTEN 2009. *Oljefondet tjener fett på omstridt gullgruve*. Tilgjengelig på: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Oljefondet-tjener-fett-pa-omstridt-gullgruve-5586309.html#.UZnFaZXGGvs> [Lest: 24.07.12].
- ALIMONDA, H. 2011. *La Naturaleza Colonizada: ecología política y minería en América Latina*. 1. utgave, Buenos Aires, CLACSO.
- ALMEIDA, P. 2008. *Waves of protest : popular struggle in El Salvador, 1925-2005*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- ÁLVAREZ, S.J.P. 2011. Sanar un mundo herido. *Promotio Instititiae*. 106(2), Roma, Secretariado para la Justicia Social y la Ecología.
- ANDERSON, S., PÉREZ-ROCHA, M. & DREYFUS, R. 2011. *Mining for Profits in International Tribunals*. November 2011. Washington, Institute for Policy Studies.
- ANDERSON, T.P. 1988. *Politics in Central America: Guatemala, El Salvador, Honduras and Nicaragua*. Revidert utgave, Westport, United States of America: Greenwood Publishing Group.
- BARNETT, C. & LOW, M. (red.) 2004. *Spaces of democracy: geographical perspectives on citizenship, participation and representation*. London: Sage.
- BASU, N. 2010. *Metales Tóxicos y Poblaciones Indígenas cerca de la Mina Marlin en Guatemala Occidental: Posibles Exposiciones e Impactos a la Salud*. Physicians for Human Rights. Tilgjengelig på: https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/guatemala-metales-toxicos.pdf [Lest: 15.04.13].
- BENFORD, R.D. & SNOW, D.A. 2000. Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639.
- BLASER, S. M. 2010. El Salvador. I: LOGE, J. (red.) *Gull og grønne skoger: Norske interesser i Latin-Amerika, Latinamerikahåndboken 2010*. Latinamerikagruppene i Norge og Solidaritet forlag, s.218-222.
- BULL, B. 2012. *Et lite mirakel og et forslag til Oslo Freedom Forum*. NorLaBlogg, Universitetet i Oslo, tilgjengelig på: <http://blogg.uio.no/sum/norlablogg/content/et-lite-mirakel-og-et-forslag-til-oslo-freedom-forum> [14.03.13].
- CAFOD 2010. Goldcorp staff face criminal charges over mine pollution after CAFOD investigation. Tilgjengelig på: <http://www.cafod.org.uk/News/Campaigning-news/Goldcorp-pollution> [Lest: 05.04.13].
- CAROTHERS, T. 2002. The End of the Transition Paradigm. *Journal of Democracy*, 13(1), 5-21.
- CAVANAGH, J. & BROAD, R. 2012a. Like Water for Gold in El Salvador. *The Nation*, tilgjengelig på: <http://www.thenation.com/article/162009/water-gold-el-salvador#> [Lest: 05.08.12].
- CAVANAGH, J. & BROAD, R. 2012b. Mining for gold: A «Pact With the Devil?». *Covering Activism and Politics in Latin America*. Tilgjengelig på: <http://upsidedownworld.org/main/el-salvador-archives-74/3863-mining-for-gold-in-el-salvador-a-pact-with-the-devil-> [Lest: 23.09.12].
- CEL 2010. *Cuenca del Río Lempa*. Comisión Ejecutiva Hidroeléctrica del Río Lempa CEL, Gobierno de El Salvador. Tilgjengelig på: http://www.cel.gob.sv/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=116 [Lest: 08.01.13].
- CIS 2012a. *Comunicando de la 9ª misión internacional de observadores electorales, elecciones legislativas y municipales 2012: observaciones el día de la votación*. San Salvador, Centro de Intercambio y Solidaridad CIS.
- CIS 2012b. *Observer Packet: Centro de Intercambio y Solidaridad (CIS) International Election Observer Mission March 2012 Legislative and Municipal Elections*. San Salvador, Centro de Intercambio y Solidaridad CIS.
- CHANDHOKE, N. 2009. What is the Relationship Between Participation and Representation? I: TÖRNQUIST, O., WEBSTER, N & Stokke, K. (red.) *Rethinking popular representation*. New York, Palgrave Macmillan, s. 25-37.
- CIA 2013. *The World Factbook: El Salvador*. Central Intelligence Agency CIA. Tilgjengelig på: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/es.html> [Lest: 14.01.12].
- CISPES 2013. About CISPES. Tilgjengelig på: <http://www.cispes.org/about-cispes/mission-statement-and-anti-oppression/the-cispes-mission-statement-declaracion-de-mision-de-cispes/> [Lest: 06.05.13].

- CLARK, T. 2002. *Canadian Mining Companies in Latin America: Community Rights and Corporate Responsibility*. 09.05-11.05 2002. Toronto, Ontario, Canada, University of York, tilgjengelig på: <http://www.yorku.ca/erlac/documents/Mining-report.pdf> [Lest: 04.02.13].
- CLOKE, P. J. 2004. *Practising human geography*. London, Sage.
- CLOKE, P. J. & JOHNSTON, R. 2005. *Spaces of geographical thought: deconstructing human geography's binaries*. London, Sage.
- COELHO, V.S.P., & Von Lieres, B. 2010. *Mobilizing for democracy: citizen action and the politics of public participation*. London, Zed Books.
- CONTRAPUNTO 2012. *Pocas propuestas sobre minería*. Tilgjengelig på: <http://www.archivocp.contrapunto.com.sv/ambiente/nota-pocas-propuestas-sobre-mineria> [Lest: 05.04.13]
- COPE, M. 2010. Coding Qualitative Data. I: HAY, I. (red.) *Qualitative research methods in human geography*. Oxford, Oxford University Press, s. 279-294.
- COUNCIL OF CANADIANS. *Shout out against mining injustice*. Tilgjengelig på: <http://www.canadians.org/water/issues/mining/shoutout/index.html> [Lest: 06.04.13]
- CROSSLEY, N. 2002. *Making sense of social movements*. Buckingham, Open University Press.
- DAGSAVISEN 2012. *Oppsiktsvekkende «fredsavtale» i El Salvador*. Tilgjengelig på: http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/alle_meninger/cat1002/subcat1022/thread253277/#post_253277 [Lest: 11.09.12].
- DELLA PORTA, D. & DIANI, M. 2006. *Social movements: an introduction*. Malden, Massachusetts, Blackwell.
- DELLA PORTA, D. & DIANI, M. 2011. Social Movements. I: EDWARDS, M. (red.) *The Oxford handbook of civil society*. New York, Oxford University Press, s.68-79.
- DOWLING, R. 2010. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I: HAY, I. (red.) *Qualitative research methods in human geography*. Oxford, Oxford University Press, s.26-39.
- DUNN, K. 2010. Interviewing. I: HAY, I. (red.) *Qualitative research methods in human geography*. Oxford, Oxford University Press, s.99-138.
- EARTHWORKS & OXFAM AMERICA 2004. *Dirty Metals: Mining, Communities and the Environment*. Oxfam America. Tilgjengelig på: <http://www.nodirtygold.org/pubs/DirtyMetals.pdf> [Lest: 26.03.13]
- EDWARDS, M. 2009. *Civil society*. Cambridge, Polity Press.
- EDWARDS, M. 2011. Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations. I: EDWARDS, M. (red.) *The Oxford handbook of civil society*. New York, Oxford University Press, s. 3-14.
- EL ECONOMISTA 2009. *Hay potencial de producir de 5 millones a 25 millones de onzas de oro*. 29.05.07, s. 40-43.
- EL SALVADOR 2010. *Cabañas*. El Salvador Guía Turística. Tilgjengelig på: <http://www.elsv.info/cabanass-el-salvador> [Lest: 08.01.13]
- ESCOBAR, A. & ALVAREZ, S.E. 1992. *The Making of social movements in Latin America: identity, strategy, and democracy*. Boulder, Colorado, Westview Press.
- ESNOMINERIA 2008. *No a la Minería Metálica*. La Mesa Nacional Frente a la Minería Metálica. Tilgjengelig på: <http://www.esnomineria.blogspot.mx> [Lest: 10.05.13]
- ESNOMINERIA 2012. *Amplia expectativa sobre la necesidad de prohibir la minería metálica en El Salvador*. La Mesa Nacional Frente a la Minería Metálica. Tilgjengelig på: <http://esnomineria.blogspot.no/2012/03/candidatos-ratifican-rechazo-la.html> [Lest: 11.05.13]
- FN-sambandet 1948. *FNs verdenserklæring for menneskerettigheter*. Forente Nasjoner. Tilgjengelig på: <http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-for-menneskerettigheter> [Lest: 26.03.13]
- FREEDOMHOUSE 2013. *Freedom in the World 2013: El Salvador*. Tilgjengelig på: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/el-salvador> [Lest: 14.04.13]
- FRENTE PERIÓDICO DIGITAL 2013. *Urge aprobación de Ley de Aguas*. Tilgjengelig på: http://frente.fmln.org.sv/index.php?option=com_content&view=article&id=511:urge-aprobacion-de-ley-de-aguas-lourdes-palacios&catid=3:actualidad&Itemid=27 [Lest: 31.03.13]
- FUNDACIÓN DE ESTUDIOS PARA LA ALPICACIÓN DEL DERECHO (FESPAD). 2009. *Constitución explicada*. 8. utgave, San Salvador, FESPAD ediciones.
- FUNES, M. 2009. *Compromiso Público. Por la sostenibilidad del país y por el bien de las y los salvadoreños*. 10.03.09. El Salvador, Presidencia de la República.
- GENEVA DECLARATION 2011. *Global Burden of Armed Violence 2011*. Geneva Declaration on Armed Violence and Development. Tilgjengelig på:

- <http://www.genevadeclaration.org/measurability/global-burden-of-armed-violence/global-burden-of-armed-violence-2011.html> [Lest: 14.03.13]
- GOLDPRICE 2013. *Gold Price*. Tilgjengelig på: GoldPrice.org <http://goldprice.org> [Lest: 30.04.13]
- GORDON, T. & WEBBER, J.R. 2008. Imperialism and Resistance: Canadian mining companies in Latin America. *Third World Quarterly*, 29(1), 63-87.
- GRUGEL, J. 2002. *Democratization: a critical introduction*. Basingstoke, Palgrave.
- HAARSTAD, H. 2007. Collective political subjectivity and the problem of scale. *Contemporary Politics*, 13(1), 57-74.
- HAARSTAD, H. & FLØYSAND, A. 2007. Globalization and the power of rescaled narratives: A case of opposition to mining in Tambogrande, Peru. *Political Geography*, 26(3), 289-308.
- HABERMAS, J., LENNOX, S. & LENNOX, F. 1974. The Public Sphere: An Encyclopedia Article (1964). *New German Critique*(3), 49-55.
- HAMMERSLEY, M. & ATKINSON, P. 2007. *Ethnography: principles in practice*. London, Routledge.
- HARRISS, J. STOKKE, K. & TÖRNQUIST, O. 2004. *Politicising democracy: the new local politics and democratisation*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- HARVEY, D. 2003. *The new imperialism*. Oxford, Oxford University Press.
- HAY, I. (red.) 2010. *Qualitative research methods in human geography*. Oxford, Oxford University Press.
- HERNANDÉZ, W. 2005. *Servicio Geológico: Nacimiento y Desarrollo del río Lempa*. Ministerio de Medio Ambiente y Recursos Naturales, San Salvador, Servicio Nacional de Estudios Territoriales.
- HESELBERG, J. 2012. *Fieldwork in developing countries: a short guide*. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- HILSON, G. & MONHEMIUS, A.J. 2006. Alternatives to cyanide in the gold mining industry: what prospects for the future? *Journal of Cleaner Production*, 14(12-13), 1158-1167.
- HUNTINGTON, S.P. 1991. *The third wave: democratization in the late twentieth century*. Norman, Oklahoma, University of Oklahoma Press.
- ICSID 2012. *ICSID CASE NO. ARB/09/12, «Decision on the Respondents Jurisdictional Objections»*. International Center for Settlement of Investment Disputes ICSID. Tilgjengelig på: <http://www.italaw.com/cases/783> [Lest 22.01.13]
- ICSID 2013. *International Center for Settlement of Investment Disputes*. International Center for Settlement of Investment Disputes ICSID. Tilgjengelig på: <https://icsid.worldbank.org/ICSID/Index.jsp> [Lest 22.01.13]
- ILO 2011. Statistical Update on Employment in the Informal Economy. International Labour Organization ILO, Department of Statistics. Tilgjengelig på: http://laborsta.ilo.org/applv8/data/INFORMAL_ECONOMY/2012-06-Statistical%20update%20-%20v2.pdf [Lest: 14.01.13].
- IPS 2013. *Demonstration Against Trade Agreements at World Bank*. Institute for Policy Studies IPS. Tilgjengelig på: http://www.ips-dc.org/events/demonstration_against_trade_agreements_at_world_bank [Lest: 06.05.13]
- JORDAN, L. 2011. Global Civil Society. I: EDWARDS, M. (red.) *The Oxford handbook of civil society*. New York, Oxford University Press.
- KHILNANI, S. 2001. The development of civil society. I: KHILNANI, S. & KAVIRAJ, S. (red.) *Civil society : history and possibilities*. Cambridge, Cambridge University Press, s.11-32.
- LA MESA 2012. Posicionamiento de la Mesa Nacional Frente a la Minería Metálica ante la resolución del tribunal del CIADI en el caso de Pacific Rim vrs El Salvador. Tilgjengelig på: <http://www.fespad.org.sv/documentos/posicionamiento-resolucion-ciadi.pdf> [Lest: 27.07.12].
- LA PÁGINA. 2012. *FMLN promete que buscará prohibir minería metálica*. Tilgjengelig på: <http://www.lapagina.com.sv/nacionales/62036/2012/02/05/FMLN-promete-que-buscar-prohibir-mineria-metalica-> [Lest: 07.11.12].
- LA PRENSA GRÁFICA 2012. *Vicepresidente acusa a Guatemala de contaminar zona de reserva*. <http://www.laprensagrafica.com/el-salvador/politica/271957-vicepresidente-sanchez-ceren-acusa-a-guatemala-de-contaminar-zona-de-reserva> [Lest: 07.07.12].
- LAG 2010. *El Salvador 2010*. Latinamerikagruppene i Norge. Tilgjengelig på: http://www.latin-amerikagruppene.no/Brigadene/Brigadehistorie/El_Salvador_2010/El_Salvador_v_r_2010/index.html [Lest: 06.05.13].
- LLEWELLYN, R.O. 2013. El Salvador analiza la total prohibición de la minería. Mongabay. Tilgjengelig på: <http://es.mongabay.com/news/2013/es1022-mining-el-salvador-llewellyn.html> [Lest: 23.02.13].

- LUCKHAM, R. 2003. Democratic institutions and democratic politics. I: BASTIAN, S. & LUCKHAM, R. (red.) *Can democracy be designed?: the politics of institutional choice in conflict-torn societies*. London, Zed Books.
- LUNA, O.H. 2011. *Pronunciamiento de la PDDH en torno a la propuesta de Servicio Militar Obligatorio*. Procuraduría para la Defensa de los Derechos Humanos PDDH, San Salvador.
- LUNA, O.H. 2012a. *Informe sobre la Minería Metálica y los Derechos Humanos en la República de El Salvador*. Procuraduría para la Defensa de los Derechos Humanos PDDH, San Salvador.
- LUNA, O.H. 2012b. *La Situación del medio ambiente y sus impactos en los derechos humanos en El Salvador*. Procuraduría para la Defensa de los Derechos Humanos PDDH, San Salvador.
- MAINWARING, S. & HAGOPIAN, F. (red.) 2005. *The Third wave of democratization in Latin America: advances and setbacks*. Cambridge, Cambridge University Press.
- MARN 2011. *Resultados del Informe de la Calidad del Agua en los Ríos de El Salvador, 2010*. Ministerio de Medio Ambiente y Recursos Naturales MARN. Tilgjengelig på: http://www.marn.gob.sv/index.php?option=com_content&view=article&catid=1:noticias-ciudadano&id=822:resultados-del-informe-de-la-calidad-de-agua-en-los-rios-de-el-salvador-2010&Itemid=227 [Lest: 08.12.12].
- MARSDEN, J.O. & HOUSE, C.I. 2006. *Chemistry of Gold Extraction*. Littleton, SME.
- MINING WATCH CANADA 2013. *Mining Watch Canada*. Tilgjengelig på: <http://www.miningwatch.ca/search/node/pacific%20Rim> [Lest: 06.05.13].
- MOODIE, E. 2010. *El Salvador in the aftermath of peace: crime, uncertainty, and the transition to democracy*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- MORAN, R.E. 2005. *Technical Review of the El Dorado Mine Project Environmental Impact Assessment (EIA), El Salvador*. Golden, Colorado, Michael Moran Association, L.L.C. Mining Watch Canada. Tilgjengelig på: <https://www.miningwatch.ca/technical-review-el-dorado-mine-project-environmental-impact-assessment-eia-el-salvador> [Lest: 26.07.12].
- NAPAL, N. 2012. Concentration of wealth and income in El Salvador. I: Thoresen, B. *Inequality Watch*. Oslo, Norsk Folkehjelp.
- NICHOLLS, W.J. 2007. The Geographies of Social Movements. *Geography Compass*, 1(3), 607-622.
- NRK 2013. Kraftig fall i gullprisen. *Norsk Rikskringkasting NRK*. Tilgjengelig på: <http://www.nrk.no/okonomi/kraftig-fall-i-gullprisen-1.10986250> [Lest: 15.04.13].
- NSD 2012. *Personvernombudet for forskning*. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste NSD. Tilgjengelig på: <http://www.nsd.uib.no/personvern/> [Lest: 18.04.13]
- OAS 2012. *Informe sobre la jornada electoral en San Salvador: Elecciones Legislativas y Municipales*. Organización de los Estados Americanos OAS. Tilgjengelig på: <http://www.oas.org/es/sap/deco/moe/elSalvador2012/default.asp> [Lest: 11.05.13].
- O'DONNELL, G. 1994. Delegative Democracy. *Journal of Democracy*, 5(1), 55-69.
- OXFAM AMERICA 2013. *Who we are*. Oxfam America. Tilgjengelig på: <http://www.oxfamamerica.org/whoweare> [Lest: 06.05.13].
- PACIFIC RIM 2010. *El Dorado*. Pacific Rim Mining Corp. Tilgjengelig på: http://www.pacrim-mining.com/s/ES_Eldorado.asp [Lest: 03.02.13].
- POVEDA, C. 2009. *La Vida Loca*. Dokumentarfilm.
- POWER, T.M. 2008. *Minería de metales y desarrollo sostenible en Centroamérica: una valoración de costos y beneficios*. Oxfam América, University of Montana.
- PRESIDENCIA DE LA REPÚBLICA 2011. *Presidente Funes condena asesinato de ambientalista de Cabanas y reafirma rechazo a la minería*. El Salvador Presidencia de la República. Tilgjengelig på: <http://www.presidencia.gob.sv/novedades/noticias/item/1251-presidente-funes-condena-asesinato-de-ambientalista-de-cabañas-y-reafirma-rechazo-a-la-miner%C3%ADa.html> [Lest: 17.09.12].
- RAGIN, C.C. & AMOROSO, L.M. 2011. *Constructing social research: the unity and diversity of method*. Thousand Oaks, California, Pine Forge Press.
- REPÚBLICA DE EL SALVADOR 1998. *Ley del Medio Ambiente*, 339, Documento Oficial No. 79 (1998). San Salvador, La Asamblea Legislativa de la República de El Salvador.
- REPÚBLICA DE EL SALVADOR 2011. *Ley de Acceso a la Información Pública*, Documento Oficial. No. 435 (2011). San Salvador, La Asamblea Legislativa de la República de El Salvador.
- ROUTLEDGE, P. 2008. Transnational Political Movements. I: COX, K.R., LOW, M & ROBINSON, J. (red.) *The SAGE handbook of political geography*. London, Sage, s. 335-349.
- RUIZ GRANADINO, S.H. 2012. *Tomo 1: Estudio comparativo del impacto económico de la explotación minero metálica vrs. el impacto económico de la reactivación agropecuaria en la*

- zona norte de El Salvador. Santa Marta, Asociación de Desarrollo Económico y Social ADES, Santa Marta
- SEELKE, C.R. 2013. *El Salvador: Political and Economic Conditions and U.S. Relations*. Congressional Research Service. Tilgjengelig på: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21655.pdf> [Lest: 03.05.13].
- SELVA-SUTTER, E.A. 2011. *Minería Moderna: Perversidad emblemática de la mascarada globalizante*. 2. utgave, San Salvador, FESPAD ediciones.
- SHARP, G. 2012a. *From Dictatorship to Democracy*. New York, The New Press.
- SHARP, G. 2012b. *Sharp's Dictionary of Power and Struggle: Language of Civil Resistance in Conflicts*. Oxford University Press.
- SPALDING, R.J. 2007. Civil Society Engagement in Trade Negotiations: CAFTA Opposition Movements in El Salvador. *Latin American Politics and Society*, 49(4), 85-114.
- SSB (STATISTISK SENTRALBYRÅ) 2012. 57 Folkemengd og areal, etter kommune. Tilgjengelig på: <http://www.ssb.no/a/aarbok/tab/tab-057.html> [Lest: 08.12.12].
- STERNBACH, N., NAVARRO-ARANGUREN, M., CHUCHRYK, P., & ALVAREZ, S. 1992. Feminism in Latin America. I: ESCOBAR, A. & ALVAREZ, S.E. (red.) *The Making of social movements in Latin America: identity, strategy, and democracy*. Boulder, Colorado, Westview Press.
- STOKKE, K. & TÖRNQUIST, O. 2013. *Democratization in the global South: the importance of transformative politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- STOPESMINING 2012. *Sign Your Organization on to support La Mesa*. Stop El Salvador Mining. Tilgjengelig på: <http://www.stopesmining.org/j25/index.php/sign-on-to-support-the-mesa> [Lest: 29.04.13].
- STOPESMINING 2013. *Fact Finding Misison*. Stop El Salvador Mining. Tilgjengelig på: <http://www.stopesmining.org/j25/index.php/fact-finding-mission> [Lest: 06.05.13].
- SÆTHER, E. 2006. Fieldwork as coping and learning. I: HEIMER, M. & THØGERSEN, S. (red.) *Doing fieldwork in China*. Copenhagen, NIAS Press.
- TARROW, S. 2011. *Power in movement: social movements and contentious politics*. Cambridge, Cambridge University Press.
- TAU 2011. *Servicios de consultoria para la Evaluación Ambiental Estratégica (EAE) del sector minero metálico de El Salvador*. TAU Consultora Ambiental. San Salvador, Ministerio de Economía de El Salvador MINEC.
- THAGAARD, T. 2009. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen, Fagbokforlaget.
- THE ECONOMIST 2012. *Democracy index 2012. Democracy at a standstill*. The Economist Intelligence Unit, London. Tilgjengelig på: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex12 [Lest: 20.03.13].
- THE GUARDIAN. *El Salvador holds its breath after day without murders*. Tilgjengelig på: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/may/01/el-salvador-murders-gang-truce> [Lest: 06.06.12].
- TILLY, C. & TARROW, S. 2007. *Contentious politics*. Boulder, Colorado, Paradigm Publications
- TÖRNQUIST, O. 1999. *Politics and development: A critical introduction*. Sage Publications Limited.
- TÖRNQUIST, O. 2009. Introduction: The Problem Is Representation! Towards an Analytical Framework. I: TÖRNQUIST, O., WEBSTER, N. & STOKKE, K. (red.) *Rethinking popular representation*. New York, Palgrave Macmillan.
- TÖRNQUIST, O., WEBSTER, N. & STOKKE, K. (red.) *Rethinking popular representation*. New York, Palgrave Macmillan.
- VAN DE SANDT, J. 2009. *Mining Conflicts and Indigenous Peoples in Guatemala*. Cordaid: University of Amsterdam.
- VELÁZQUEZ CARRILLO, C. 2009. El Salvador. *Envio Digital*, (336). Tilgjengelig på: <http://www.envio.org.ni/articulo/4031> [Lest: 17.02.13]
- VELÁZQUEZ CARRILLO, C. 2011. La Consolidación Oligárquica Neoliberal en El Salvador y los Retos para el Gobierno del FMLN. *Revista América Latina*, 10, 161-202.
- WALZER, M. 1995. *Toward a global civil society*. Providence, R.I., Berghahn Books.
- WATTS, M & MCNULTY. 2010. *Amanecer a Medianoche*. Dokumentarfilm.
- WEBSTER, N., STOKKE, K. & TÖRNQUIST, O. 2009. From Research to Practice: Towards the Democratic Institutionalisation of Nodes for Improved Representation. I: TÖRNQUIST, O., WEBSTER, N. & STOKKE, K. (red.) *Rethinking popular representation*. New York, Palgrave Macmillan.

YORK, S. 2002. *Bringing Down a Dictator*. Dokumentarfilm.

ØSTERUD, Ø. & AAS, A. 2002. *Statsvitenskap: innføring i politisk analyse*. Oslo, Universitetsforlaget

Vedlegg 1: Liste over informanter

Navn	Informasjon	Type
Paco	Jurist og tidligere politi. Nå fulltidsaktivist og leder for MUFRAS-32. <i>Nøkkelperson og portvakt.</i>	Mange samtaler og diskusjoner
Betty	Amerikansk frivillig hos La Mesa.	Flere samtaler og epost korrespondanse
Clara	Leder (<i>Directora Ejecutiva</i>) i FESPAD.	1 dybdeintervju
Diana	Høyesterettsdommer i <i>Corte Suprema de Justicia de El Salvador</i> , sivile saker.	1 dybdeintervju
Elías	Leder for Institutt for samfunnsmedisinske fag (Departamento de Salud Pública) hos Universidad Centroamericana José Simeón Cañas.	1 dybdeintervju
Fransisca	Journalist og Mastergrad i statsvitenskap. Jobber hos Universidad Centroamericana José Simeón Cañas med audiovisuell journalistikk og produksjon av dokumentarer. Har lenge vært dekket gruvekonflikten.	1 dybdeintervju
Alfredo	Koordinator for La Mesa. <i>Licenciado</i> . Bachelorgrad i rettsvitenskap og mastergrad i lokal utvikling fra Universidad Centroamericana José Simeón Cañas.	1 dybdeintervju
Carlos	Jobber i FESPAD som koordinator forprogrammet for økonomiske-, sosiale-, kulturelle- og miljørettigheter (DESCA). Er FESPADs representant i La Mesa. Jurist og universitetsprofessor.	1 dybdeintervju
Isabela	Journalist i Diario CoLatino med ansvar for å dekke sosiale bevegelser, organisert sivilsamfunn og NGOer.	1 dybdeintervju
Daniel	President i UNES. Bakgrunn fra sosiologi og politisk økologi (PhD). Har studert medisin og gått i retning pediatri med særlig fokus på smittsomme sykdommer og infeksjoner. Senere interessefelt er årsak til sykdommer.	1 dybdeintervju
Vanesa	Jobber i PDDH, som menneskerettighetsombudets nærmeste kollega, med hovedfokus på menneskerettigheter og miljø. Jurist, Universidad Centroamericana José Simeón Cañas. Mastergrad i menneskerettigheter og utdanning for	1 dybdeintervju

	fred. <i>Postgrado</i> i Rett, politikk og kriminologi, spes. i strafferett fra Universidad de Salamanca i Spania.	
Marco	Kirkefader og pastor i den katolske kirke, jesuittisk orden. Engasjement i konflikten startet med frivillig arbeid blant flyktninger i regionen under borgerkrigen.	1 dybdeintervju
Mónica	Jurist. Universidad Tecnológica de El Salvador. Ansvar for å organisere kvinnene i MUFRAS-32.	1 dybdeintervju
Pedro	Broder av fransiskanerorden i den Katolske kirke.	1 dybdeintervju
Oscar	Lokal aktivist. MUFRAS-32.	1 dybdeintervju
René	Lokal aktivist. ADES og MUFRAS-32. Særlig opptatt av å engasjere andre ungdom og organiserer et lokalt fotballag, en trommegruppe og initiativtaker for andre kulturelle arrangementer.	1 dybdeintervju
Teresa	Lokal aktivist, talskvinne og del av styret i ADES Santa Marta.	1 dybdeintervju
Sebastián	Lokal aktivist. Siden 2009 jobbet for ADES Santa Marta med kommunikasjon og dokumentasjon av deres arbeid i form av video- og lydopptak.	1 dybdeintervju

Vedlegg 2: Intervjuguide (spansk og norsk)

Plan para la entrevista con *nombre en posición* (o *profesión*)

PARTE 1:

Activistas

¿A cual organización pertenece Usted?

¿Por qué es importante luchar contra la minería metálica?

Otros

¿Cuál es su profesión? ¿Y cómo relaciona su trabajo aquí en *nombre de institución* con el tema de la minería?

¿Por qué le interesa a Usted el tema de la minería?

¿Cómo lo ve Usted su propia posición en este contexto? ¿Es Usted observador(a), o quiere decir que está participando?

PARTE 2:

¿Qué tipos de problemas traen los proyectos mineros?

¿Desde su punto de vista como *su profesión*, como lo ve Usted la situación y el conflicto de la minería en este país?

(Por ejemplo, ¿Cuál es la naturaleza del conflicto? *local, nacional, internacional*)

¿Cuáles diría Usted son los diferentes actores de la sociedad civil que contribuyen a la lucha contra la minería?

(¿Y cuáles son los más importantes?)

¿Existe apoyo o solidaridad internacional para esta lucha?

Hasta ahora ¿qué es lo más importante que ha logrado el movimiento social en la lucha contra la minería metálica?

Activistas:

¿Cuáles diría Usted que son los opositores en este caso?

¿Cómo trabaja *nombre de organización* para enfrentar al gobierno en el conflicto minero? ¿Cuáles son sus estrategias para influenciar al gobierno?

(¿Hay ejemplos?)
¿Cuáles son los propósitos/motivos principales y la misión de *nombre de organización*?

¿Cuáles son los obstáculos mas difíciles que enfrentan en su trabajo de activismo?

Científicos políticos:

¿Qué entendemos por democracia?

¿Cómo dañan a la democracia los proyectos mineros?

En un contexto democrático, ¿Cómo describiría Usted el espacio político para actuar e influir al gobierno que tiene el movimiento social anti-minero en El Salvador?

¿Y es posible identificar un cambio en este espacio político después del acuerdo de paz?
(... con el cambio del gobierno en 2009?)

Abogados:

En cuanto a los derechos humanos, ¿En qué manera cree Usted que son violados los derechos humanos en este conflicto?

En un contexto democrático, ¿Cómo describiría Usted el espacio político para actuar e influir al gobierno que tiene la sociedad civil en El Salvador?

¿Y es posible identificar un cambio en este espacio político después del acuerdo de paz?
(... con el cambio del gobierno en 2009?)

PARTE 3:

¿Según Usted, cuál sería la mejor solución para este problema?

¿Cómo lo ve Usted el futuro al respecto?

¿Hay algo que Usted quiere añadir?

Intervjuguide med *navn i/på arbeidsplass* (eller *utdannelse*)

DEL 1:**Aktivister**

Hvilken organisasjon er du del av?

Hvorfor er det viktig å kjempe mot metallgruvedrift?

Andre

Hva er ditt yrke/utdannelse? Hvordan er jobben din her på *navn på institusjon/arbeidsplass* med gruvetemaet?

Hvorfor synes du dette er et viktig tema?

Hva er din posisjon i denne konflikten; er du observatør eller er du deltager i den sosiale bevegelsen?

DEL 2:

Hva slags problemer kan gruveprosjekter føre med seg?

Som *yrke/tittel*, hvordan vil du beskrive situasjonen omkring gruvekonflikten i landet?

(For eksempel, hva slags konflikt er det? *lokal, nasjonal, internasjonal*)

Ifølge deg, hvem er de ulike aktørene fra sivilsamfunnet som deltar i kampen mot gruvedrift?

(Og hvem er de viktigste?)

Finnes det støtte internasjonalt i denne kampen?

Frem til nå, hva er det viktigste den sosiale bevegelsen har oppnådd i kampen mot metallgruvedrift?

Aktivister:

Hvem er det som utgjør motparten i denne konflikten?

Hvordan jobber *navn på organisasjon* og hva er deres strategier, for å konfrontere myndighetene i denne konflikten?

(Har du eksempler?)

Hva er *navn på organisasjon* sine viktigste motiver for deltagelse og hva er det viktigste formålet deres?

Hva er de største utfordringene dere møter i aktivismearbeidet deres?

Statsvitere:

Hvordan vil du definere demokrati?

Hvordan kan gruveprosjekter skade demokratiet?

I en demokratisk kontekst, hvordan vil du beskrive det politiske handlingsrommet som er tilgjengelig for den gruvemotstandsbevegelsen til å øve innflytelse på regjeringen?

Vil du si dette har endret seg etter fredsavtalen?
(... eller etter regjeringsskiftet i 2009?)

Jurister:

På hvilke måter vil menneskerettigheter kunne krenkes i denne konflikten?

I en demokratisk kontekst, hvordan vil du beskrive det politiske handlingsrommet som er tilgjengelig for den gruvemotstandsbevegelsen til å øve innflytelse på regjeringen?

Vil du si dette har endret seg etter fredsavtalen?
(... eller etter regjeringsskiftet i 2009?)

DEL 3:

Hva mener du ville vært den beste løsningen på konflikten?

Hvordan ser du fremtiden med tanke på denne konflikten?

Er det noe du har lyst til å tilføye?